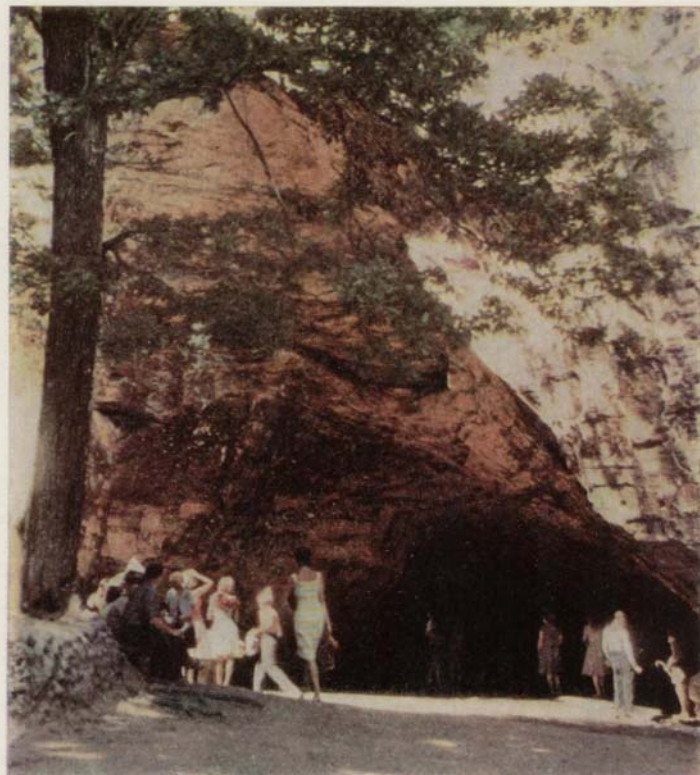

Filatelistengroep
HET BALTISCHE GEBIED

Латвийская ССР. Сигулда. Пещера Гутмана.
Latvijas PSR. Ģūtmāņa ala Siguldā.

Filatelistengroep 'Het Baltische Gebied'

Opgericht op 9 oktober 1982.

Lidmaatschap

Minimaal € 20,00 per jaar.

Voorzitter

R.W. van Wijnen
Karhuizerstraat 31
6824 KA Arnhem
tel. (026) 351 34 84
marsruts@planet.nl

Penningmeester/Secretaris ledenadministratie

H.W.A. Pijpers
Nederlandlaan 42
2711 JA Zoetermeer
tel. 06 5317 1208
hans.pijpers@hccnet.nl

Opmaak/redactie 'Het Baltische Gebied'

J. Kaptein
Reigerskamp 705
3607 JP Maarssen
tel. (0346) 57 44 18
jan@jkaptein.nl

Erelid

A.C. de Bruin
Ten Passeweg 10A
8084 AN 't Harde
tel. (0525) 65 31 24

Beheerder bibliotheek

O. Petri
Brugakker 3640
3704 LP Zeist
(030)-6950735
olav.petri@planet.nl

Gironummer:

3243251 t.n.v.

"Het Baltische Gebied"

te Zoetermeer

IBAN: NL95INGB0003243251

BIC: INGBNL2A

HBG op Internet

www.hetbaltischegebied.nl

INHOUDSOPGAVE

- 2 **Beste mensen...**
Ruud van Wijnen
- 3 **Verslag 60^e bijeenkomst 24 maart 2012**
Olav Petri
- 4 **Postwaardestukken uit de Sovjetperiode : ansichtkaarten**
Jan Kaptein
- 26 **De postzegels van Memel-Klaipeda in het kader van de historische ontwikkeling**
Olav Petri
- 33 **Een 'Lets' opperbevel bij de Waffen-SS**
Wilbert Manders
- 36 **Narva en Narva-Jõesuu na de Tweede Wereldoorlog**
Jan Kaptein
- 42 **Onbekende briefkaartformulieren voor de Letse spoorwegen**
Ruud van Wijnen
- 45 **Terugkomen op**
Jan Kaptein, Olav Petri, Ruud van Wijnen.
- 46 **Terugkomen op : Railway post of Lithuania**
Eugenijus Uspuras
- 52 **Voor u gelezen**
Joop van Heeswijk, Jan Kaptein, Olav Petri, Ruud van Wijnen

Bijeenkomst 2012: 22 september 2012 in Geldermalsen

Bij de voorplaat:

Een ansichtkaart -postwaardestuk- met een afbeelding van de Gutmana grot (de grootste grot van de Baltische Landen).

Meer over ansichtkaarten-postwaardestukken in het artikel in dit nummer.

BESTE MENSEN...

Ruud van Wijnen

Als u deze zestigste “het Baltische Gebied” bovenop alle vorige uitgaven legt en de hoogte van de stapel meet komt u uit op een respectabele zesen-twintig centimeter (en nog meer als u bij de ruggen meet...) Voorwaar een prestatie die er zijn mag en daarom een welgemeende pluim aan alle schrijvers, vertalers en bewerkers, aan alle redacteurs, correctoren en stijl-bewaarders, aan alle vormgevers, stencilaars en drukkers, aan alle opha-lers, wegbrengers en plakkers. Kortom aan alle leden die er al dertig jaar, met een ijzeren discipline, in slagen om ons blad te vullen, te maken en te ver-spreiden. Chapeau !

De “60ste” is geen speciaal nummer, maar voor Olav Petri is er toch sprake van een feestje: voor de derde maal schreef hij de schrijfwedstrijd op zijn naam. Zijn winnende tekst leggen we u graag voor en de verdiende prijs overhandigen we hem op onze vol-gende bijeenkomst in Geldermalsen. Olav schenkt in dit nummer niet alleen aandacht aan een van onze randgebie-den, het Memelgebied. Ook laat hij zijn persoonlijke licht schijnen op de twee Litouwen handboeken die recen-telijk verschenen: de ene samengesteld door Martin Bechstedt, de andere door Antanas Jankauskas. Opvallend is het natuurlijk wel dat twee bevlogen fila-telisten gelijktijdig werkten aan om-vangrijke en kostbare boeken waar-voor de markt toch niet al te groot zal zijn. Maar laten we er ons voordeel mee doen, ze ter hand nemen en onze collecties doorzoeken op plaatfouten, kleur- en tandingverschillen en andere “afwijkingen”. Beide handboeken be-vinden zich in onze bibliotheek en kunnen geleend worden via uw voor-zitter.

Die bekeek zelf nog eens zijn brief-kaartformulieren die werden gebruikt door de Letse spoorwegen, meldt eni-ge aanvullingen op het handboek en toont de Letse Van Gend en Loos.

Veel aandacht in dit nummer voor in de Sovjet Unie uitgegeven ansicht-kaarten met ingedrukte postzegels.

Jan Kaptein verzamelt ze verwoed en deelt zijn kennis over dit filatelistisch onbekende onderdeel van de Baltische postgeschiedenis. Bijkomend voor-deel: de afbeeldingen geven menig-maal een passend tijdsbeeld. In zijn artikel verwijst Jan regelmatig naar onze website voor aanvullende illu-straties. Maakt u er gebruik van, zou ik zeggen.

Jaren geleden besteedden André de Bruin en Ruud van Wijnen in ons blad aandacht aan de Estse en Letse SS-divisies en het doet ons genoeg dat Wilbert Manders die lijn nu door-trekt met zijn bijdrage over het Letse Waffen-Armee Korps. Daarvoor onze dank !

Ook de “60ste” is weer vol, veel lees-plezier gewenst en graag tot ziens op onze volgende bijeenkomst in Geldermalsen (op 22 september).

Uitslag van de schrijfwed-strijd

In ons vorige nummer annonceerden we op pagina 42 een schrijfwedstrijd over de verschillende, raadselachtige schrijfwijzen in dagtekeningstempels van zowel DAUGAVPILS en DAU-GAWPILS, als PANEVEŽYS en PA-NEVEŽYS.

De vier stempels werden gebruikt op twee briefkaarten uit 1928.

Het Bestuur is hevig teleurgesteld in het aantal deelnemers dat de pen heeft opgenomen om een creatieve gedachte met ons allen te delen.

De jury ontving wel geteld één epistel waarvan de inzender vermeldt dat hij zijn uiterste best heeft gedaan om “een fris en levendig, tevens informatief en enthousiasmerend” stukje te schrijven. De unieke inzending luidt als volgt:

“Je merkte er in Nederland niets van, maar het is wel gebeurd: deze gewone briefkaarten getuigen van een belang-rijke gebeurtenis in Letland, de intro-ductie van het Groene Boekje.

Het moest maar eens uit zijn met die door een welwillende Duitser bedach-te spelling van het Lets. Men verving in 1928 onder andere de als te Duitse letter ervaren “w” door een “v”.

Hoe aardig is het om te zien dat op 1 januari de stempels nog niet klaar waren, maar in april wel. De vreugde van dit soort onpraktische genoegens is nodig voor een evenwichtig leven”.

De jury is eenstemmig van mening dat de verklaring van de inzender welis-waar niet volledig is, maar zeker prij-zenswaardig. De slotzin stemt tot nadenken.

De passende prijs zal de winnaar van de schrijfwedstrijd, de heer Olav Petri te Zeist, tijdens onze volgende bijeen-komst op 22 september worden over-handigd.

Wij rekenen er op dat de laureaat in zijn dankwoord ook de Litouwse zijde van de spellingswijziging verklaart.

Namens het Bestuur en de Jury,

Ruud van Wijnen.

Olav Petri

Ondanks afzeggingen, zelfs telefonisch naar Geldermalsen tot op het laatste moment (de heren Schippers, Huizinga en Vandevoorde) hadden de “gestaalde kaders” van de filatelie een prima dag.

Jan Kaptein opende de bijeenkomst namens het bestuur en deelde mee dat voor het eerst voorzitter Ruud van Wijnen het moest laten afweten, gelijk met penningmeester Hans Pijpers. Ondergetekende kon van Tomas Löbbering melden dat diens verblijf in Afghanistan deze zomer afloopt. Hij zal zich volop aan onze hobby kunnen wijden. In algemene termen gaf Jan aan dat de financiële positie van de club goed is, dat er nieuwe leden zijn (buitenland via onze internetsite) waaronder de bibliotheek van Helsinki die al onze bladen kocht.

Keimpe was de bankier vandaag en had weinig moeite om de lunchkosten te vergaren van de tien aanwezigen.

Pratend over beurzen en onze aanwezigheid aldaar: dit jaar stonden we in Loosdrecht i.p.v. op de Postex in Apeldoorn. Leden werf je er eigenlijk niet, de Griekenlandclub wel, met name doordat hun aanwezigheid samenviel met exposeren. Barneveld schijnt een drukke beurs te zijn, maar is niet geschikt voor contacten, je zit achter een tafel en de massa loopt voorbij. De naam Den Bosch valt en ook wordt gewezen op de mogelijkheid om te adverteren in het Maandblad of elders.

Jan Kaptein verzorgde een uitgebreide presentatie m.b.v. de computer. Hij toonde postwaardestukken uit de sovjet tijd, afkomstig uit de Baltische Sovjetrepublieken en voorzien van Baltische illustraties. Het gaat om enveloppen met ingedrukt zegel en een illustratie op de voorkant, om ansichten met ingedrukt zegel, om bijvoorbeeld felicitatiekaarten die met een envelop geleverd werden, eveneens met ingedrukt zegel. Hij legde uit in welke opzichten er grafische

De bijeenkomst was gezegend met stralend lenteweer. Geen dag voor filatelie.

Afb. (73 %)

Het eerste postwaardestuk –envelop- met een Litouws thema: het Litouwse paviljoen op de Tentoonstelling der Verworvenheden van de Volkseconomie, vanaf 1954 in Moskou. Uitgave 21-10-1954

verschillen te zien zijn, druktechnieken en taalgebruik. Aanvankelijk waren de stukken in het Russisch, later kwamen er tweetalige. Jan wees ook op subtiele varianten in de postcode-balk.

De postwaardestukken zijn op verschillende manieren in te delen. Michel heeft er een catalogus van die uitgaat van de gebruikte ingedrukte postzegel, maar Jan hanteert zelf ook eigen indelingsprincipes.

Fascinerend zijn waarde-indrukken met de Spasskitoren van het Kremlin en het mausoleum in Moskou, waar je opeens de naam Stalin van de voorgevel ziet verdwijnen! Nooit geweten! En dan heb je natuurlijk de wisselende aantallen lussen in het lint om het sovjet staatswapen.

De afbeeldingen op de enveloppen zijn soms gewoon charmant door hun tijdgebonden stijl, dan weer gewoon mooi, vaak ook politiek gekleurd.

Jan sloot af met een excursie langs de

stempels die in deze periode gebruikt werden. Kortom, een leerzame lezing die maakt dat je eens met andere ogen gaat kijken naar dit materiaal. Een prettige lunch werd gevolgd door al even prettig gefilateeler. De veiling schoven we maar door naar september.

De volgende datum is zaterdag 22 september. Voor alle zekerheid is de datum extra gecontroleerd met het boek van het verenigingsgebouw Ons Huis.

**2012:
22 september 2012
in Geldermalsen**

POSTWAARDESTUKKEN UIT DE SOVJETPERIODE : ANSICHTKAARTEN

Jan Kaptein

Op 20-10-1924 werd in de Sovjet-Unie de eerste geïllustreerde briefkaart of ansichtkaart als postwaardestuk uitgegeven. Afgebeeld was een Lenin-monument en na deze kaart zouden nog vele postwaardestukken, uitgegeven worden, waarbij een zijde (bijna) volledig door de afbeelding/illustratie in beslag werd genomen.

Catalogus

Er is –in het Russisch - een catalogus gepubliceerd van alle ansichtkaarten als postwaardestuk: КАТАЛОГ ДВУСТОРОННИЕ МАРКИРОВАННЫЕ ИЛЛЮСТРИРОВАННЫЕ ПОЧТОВЫЕ КАРТОЧКИ СССР 1924-1991 r.r. Catalogus van de postwaardestukken-ansichtkaarten van de USSR 1924-1992¹.

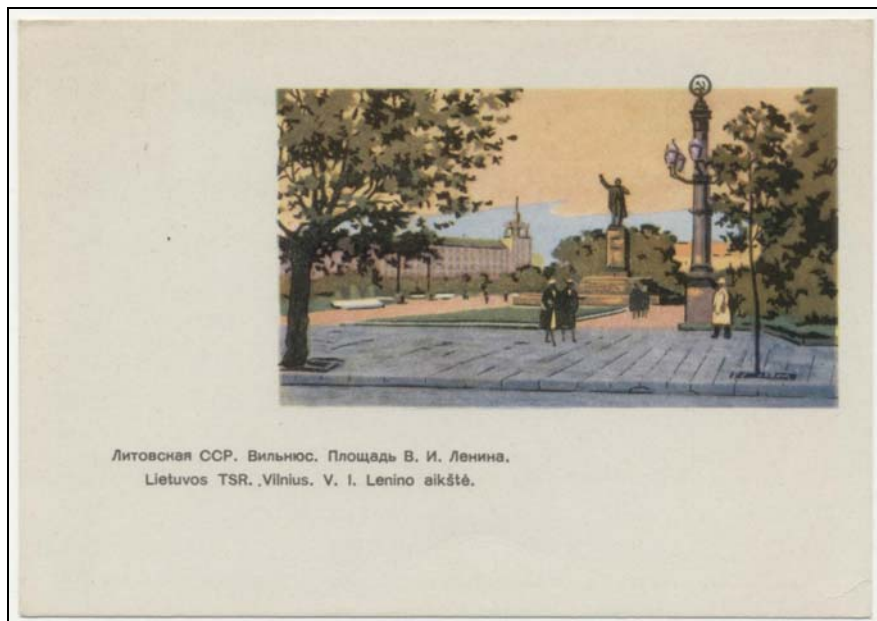
Deze catalogus geeft een beschrijving van ca 20.000 van dit soort postwaardestukken. De catalogus heeft ook een index van plaatsnamen per unie-republiek.

Postwaardestukken –ansichtkaarten, die betrekking hebben op Litouwen, zijn te vinden in de catalogus 'Ženklinių Pašto Atvirukų : Katalogas 1960-1991. De catalogus onderscheidt kaarten met een illustratie (ansichtkaarten), gelegenheidskaarten (wenskaarten) en kaarten met symbolische betekenis.

De eerste kaart met een Litouwse symbolische betekenis, werd uitgegeven op 12-10-1955. De afbeelding hiernaast (afb. 1) toont het eerste postwaardestuk - ansichtkaart, waarbij de beeldzijde van de kaart een afbeelding uit Litouwen laat zien: Vilnius.

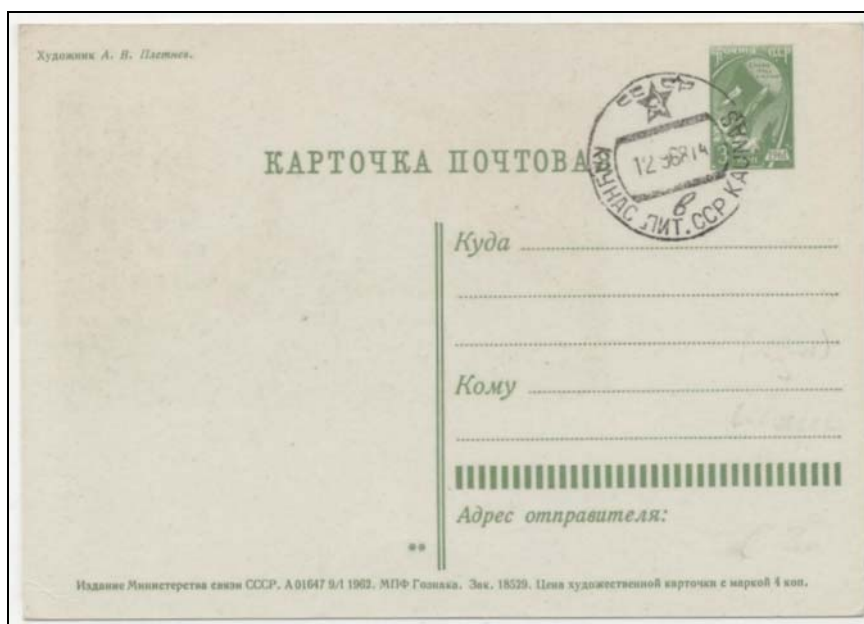
¹ Een recensie hierover in: *Deutsche Zeitschrift für Russland-Philatelie* 2005 ; Heft 82. – p. 56-57

In de Sovjetperiode zijn veel ansichtkaarten als postwaardestuk uitgegeven. Hieronder ook een groot aantal met een afbeelding uit het Baltische gebied. Deze ansichtkaarten passen goed in ons verzamelgebied.

Afb. 1a (76 %)

Het beeld van Lenin op het belangrijkste plein in Vilnius- destijds het 'Lenin-plein'- zal nog vaker op dit soort kaarten terugkeren.

Afb. 1b (76 %)

Afb. 1c De regel onderaan, in twee geknipt om te vergroten.

Bij deze kaart staan onderaan de gegevens m.b.t. de druk: uitgegeven 9 januari 1962 en gedrukt door МПФ ГОЗНАКА (MPF. GOSNAKA): МОСКОВСКОЙ ПЕЧАТНОЙ ФАБРИКЕ ГОЗНАКА, de Moskouse Drukkerij Gosnak. De aanduiding ЦЕНА ХУДОЖЕСТВЕННОЙ КАРТОЧКИ С МАРКОЙ betekent: prijs van artistieke kaart met ingedrukte postzegel. Deze bedroeg in 1962 dus 4 kopeken. De waarde-aanduiding van de ingedrukte postzegel was 3 kopeken, plus 1 kopeke voor de kaart zelf. Daarna volgt de afkorting ЗАК. met een nummer: ЗАКАЗ, 'order' 18529.

Deze ordernummers zijn uniek voor een bepaalde drukkerij.

Vooraan staat ИЗДАНИЕ МИНИСТЕРСТВА СВЯЗИ СССР, Publicatie van het Ministerie van Communicatie van de USSR, met daarna een publicatienummer. Een publicatienummer begint met een letter: A 01647. In 1953-1954 een 'A', in 1954 werd het een 'III'. In de jaren 60 werd het weer een 'A' –zoals deze kaart- tot eind 1971. Na 1971 wordt de 'Л'.

Op de beeldzijde staat bij deze kaart nog de informatie over de afbeelding, een uitzondering. Op de volgende kaarten is deze informatie op de adreszijde te vinden. De informatie is tweetalig (**afb. 1c**), Russisch en Litouws.

Op de adreszijde staat links bovenaan: ХУДОЖНИК met een naam, de aanduiding van de 'kunstenaar'. Gedetailleerde informatie over de aanduidingen op enveloppen en kaarten is te vinden in een artikel van Jim Reichman². En het is altijd interessant om deze informatie op de echte kaarten in je verzameling terug te vinden.

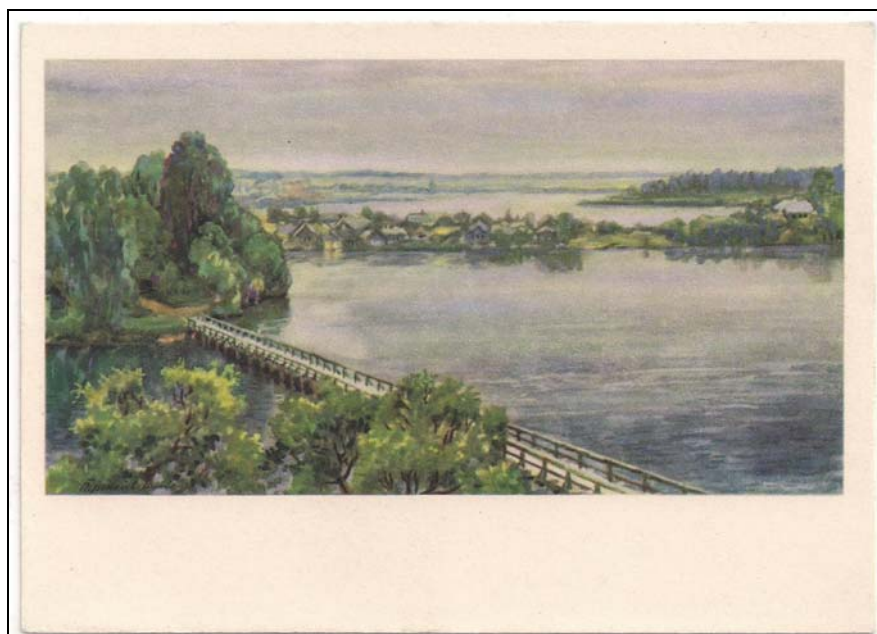
De kaarten geven ook een tijdsbeeld³: het beeld van Lenin is in 1990

² Back of the envelope / by Jim Reichman. – In: Rossica Journal 1998 ; number 131. – p. 54-77

³ Zie: Standbeelden... / Jan Kaptein. – In: HBG 2003 ; 42. – p. 54-65.

Литовская ССР. Вильнюс. Площадь В. И. Ленина.
Lietuvos TSR. Vilnius. V. I. Lenino aikštė.

Afb. 1c

Afb. 2a (77 %)

Het tweede postwaardestuk-ansichtkaart met nu de informatie over de afbeelding – Trakai- op de adreszijde, links boven. Uitgegeven: 14 maart 1962. De adreszijde wordt getoond bij de aanvullende illustraties op internet –**afb. internet 1- op: www.hetbaltischegebied.nl/hbg60art.htm**

ЛИТОВСКАЯ ССР. ТРАКАЙСКИЕ ОЗЕРА.
LIETUVOS TSR. TRAKŲ EŽERAI.
Художник Н. К. Зиксес.

Afb. 2b

verwijderd en is nu in het Grutas Park te vinden, een openluchtmuseum voor standbeelden uit de Sovjetperiode.

Op de kaart zijn ook twee asterisken gedrukt, midden onderaan. De betekenis hiervan is onbekend. Soms is het 1 asterisk, na 1979 verdwijnen ze.

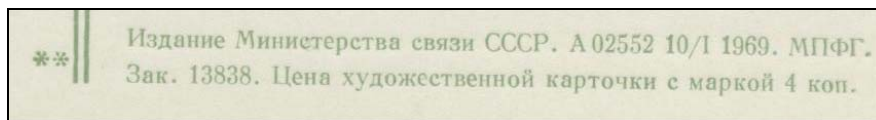
Er is een geweldig aantal van dit soort postwaardestukken uitgegeven. De catalogus voor Litouwen - 'Ženklinij Pašto Atvirukų : Katalogas 1960-1991- vermeld 196 kaarten met afbeeldingen (plaatsen, landschappen), 30 gelegenheidskaarten met Litouwse tekst (Kerstmis, Gefeliciteerd, etc.), en nog 41 kaarten met symboliek. De laatste (Sovjet)kaart verscheen op 3

juli 1991, Trakai 650 jaar.

De tweede kaart met een Litouws thema werd uitgegeven op 14 maart 1962. Deze kaart (**afb. 2a**) geeft de informatie over de afbeelding linksboven op de adreszijde (**afb. 2b en internet 1**). Daar staat ook bij deze kaart de informatie over de druk op één regel onderaan, op dezelfde manier, alleen de datum van uitgave en het publicatienummer zijn natuurlijk anders. Volgens Reichman is deze informatie tot 1968 op 1 of 2 regels onderaan de kaart te vinden, daarna komt de informatie op twee regels op de rechterhelft onder de adreslijnen.

Afb. 3a (77 %)

Afb. 3b (77 %)

Een voorbeeld hiervan is een kaart uit 1969 (afb. 3a). Op de beeldzijde staat weer het bekende beeld van Lenin in Vilnius (afb. 3b).

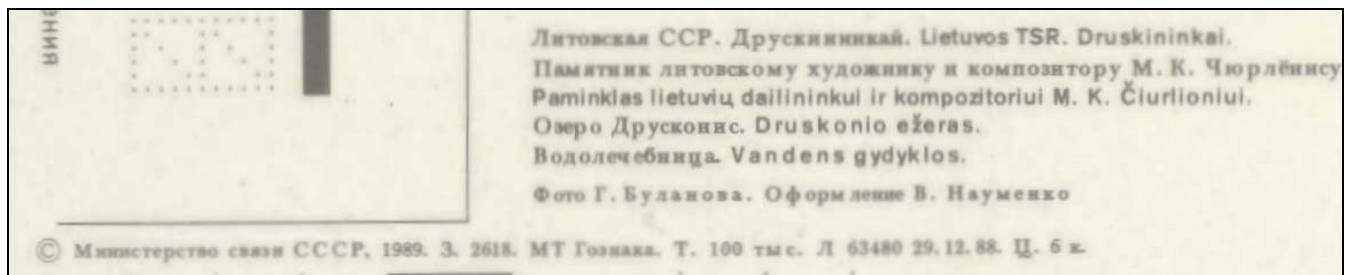
Ook deze kaart is gedrukt door МПФГ, nu ГОЗНАКА afgekort, (MPF. GOSNAKA): МОСКОВСКОЙ ПЕЧАТНОЙ ФАБРИКЕ ГОЗНАКА, de Moskouse Drukkerij Gosnak. Vooraan staat weer ИЗДАНИЕ МИНИСТЕРСТВА СВЯЗИ СССР, Publicatie van het Ministerie van Communicatie van de USSR, met daarna een publicatienummer. Het ЗАКАЗ, 'order', daarna ЦЕНА ХУДОЖЕСТВЕННОЙ КАРТОЧКИ С МАРКОЙ, prijs van artistieke kaart met ingedrukte postzegel, 4 kopeken.

Postcodes en drukgegevens

In 1969 werden in de Sovjet-Unie postcodes worden ingevoerd. Op dat moment verhuisde deze informatie naar een verticale regel tussen de adreslijnen en de ruimte voor de boodschap. Op de kaarten verschenen dan eind 1970 hiervoor invulvelden onderaan het gedeelte waar de boodschap van de afzender moet komen, links van de adresgegevens. Om toch voldoende ruimte voor de boodschap te krijgen maakt men de adreslijnen korter (van 73-77 mm naar 63-67 mm). Op de rechterkant met de adresgegevens werd de ruimte een beetje krap en daarom werd de informatie over de druk vertikaal geplaatst tussen de adresgegevens en de te beschrijven ruimte (afb. 4, 7 en 8).

Bij oudere kaarten (afb. 8) staat onder deze gegevens, onder de ©, nog de asterisk, maar die is op de kaart uit 1988 (afb. 4) al lang verdwenen. Bij de drukgegevens zien we hier М Т ГОЗНАКА, ofwel de МОСКОВСКОЙ ТИПОГРАФИИ ГОЗНАКА, het Moskouse Типографische bedrijf Gosnak.

Het publicatienummer werd in de jaren zestig voorafgegaan door een 'А', maar na 1971 werd de 'Л' gebruikt, zoals op deze kaart. Soms, zoals op deze kaart (afb. 4), werd ook de informatie over de afbeelding vertikaal boven de drukgegevens geplaatst.

Er werden verschillende types postcarden gebruikt, die we bij de indeling van de kaarten in de Michel Ganzsachen Katalog (MGK) terug zullen zien:

I. Startteken (de twee eerste balkjes boven elkaar) iets hoger geplaatst:

IA. een kortere tekst onder de drie eerste invulvelden 'Postcode van het adres van de ontvanger', in het Russisch **drie** woorden

IB. een langere tekst onder de zes invulvelden: 'Postcode van de Postorganisatie van de plaats van bestemming', in het Russisch **vijf** woorden (**afb. 18**), soms ook wat naar links verschoven.

II. Startteken 3 balken op gelijke hoogte, met dezelfde tekst

III. Startteken twee balken op gelijke hoogte (**afb. 4**)

IIIA. hoekpunten dikker, diagonalen 6-12 punten, met dezelfde tekst van **vijf** Russische woorden onder de zes invulvelden (**afb. 8**), maar soms ook iets naar links verschoven

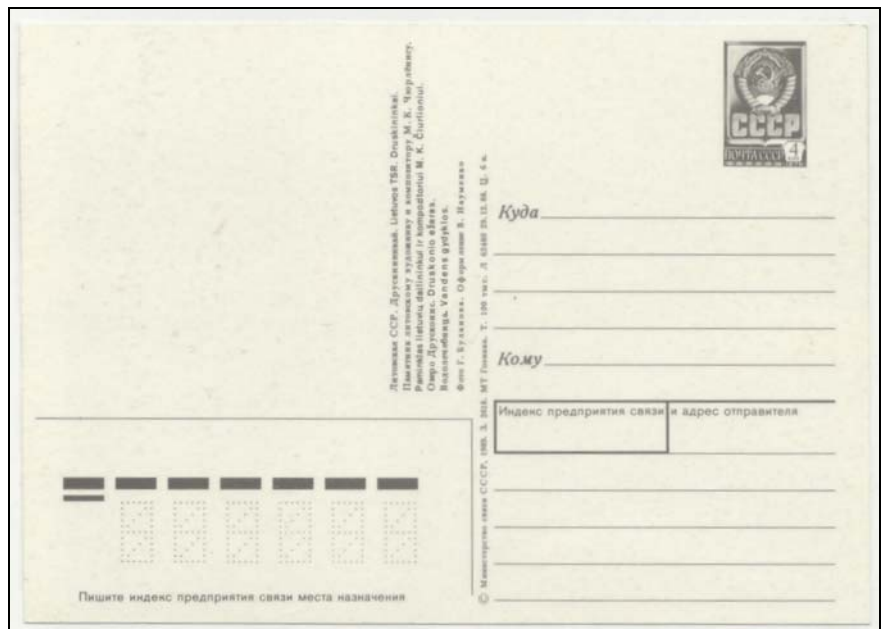
IIIB. dunne punten, diagonalen maar 4 punten, ook met dezelfde tekst van **vijf** Russische woorden onder de zes invulvelden, maar soms ook iets naar links verschoven.

Volgens MGK maar 4 punten diagonaal, maar ook meer punten is mogelijk (**afb. 7**).

IIIC. dunne punten, diagonalen 4 punten, langere tekst meer naar links: 'Schrijft U de postcode van de plaats van bestemming', in het Russisch **zes** woorden (**afb. 4**).

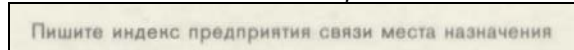
Tarieven en prijzen

In de jaren vijftig verschenen de eerste ansichtkaarten met ingedrukt zegel met een afbeelding uit het Baltische gebied. Vanaf 10-6-1950 tot 1-1-1961 was het tarief voor een binnenlandse kaart 25 kopeken. We hebben het hier over het tarief voor een binnenlandse briefkaart of een ansichtkaart met

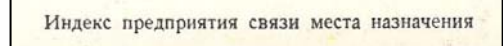

Afb. 4 (77 %)

Een kaart met een aantal afbeeldingen van Druskininkai op de beeldzijde (**afb. internet 2 op: www.hetbaltischegebied.nl/hbg60art.htm**)
De tekst -6 woorden- onder het postcodeveld:

De kortere tekst van afb. 7:

ingedrukt zegel. Voor deze postwaardestukken gold hetzelfde tarief. Een ansichtkaart waar een postzegel moest opgeplakt worden – dus geen postwaardestuk – had hetzelfde tarief als een binnenlandse brief: 40 kopeken.

Met de geldhervorming van 1 januari 1961 veranderde ook het tarief. Tien oude kopeken zijn 1 nieuwe kopeke waard. Het tarief voor een binnenlandse kaart werd 3 kopeken en dit bleef zo tot 1-2-1983. Hierbij kwam natuurlijk nog een bedrag voor de kaart zelf en de verkoopprijs werd dan 4 kopeken (**afb. 1 en 2**).

Luchtpost was deze periode duurder (**afb. 8**): 4 kopeken met een verkoopprijs van 5 kopeken.

In mijn verzameling zit ook een kaart – luchtpost- uit 1981, met zegel 4 kopeken en verkoopprijs 6 kopeken. Men gaat later blijkaar iets meer voor de kaart vragen, 2 kopeken, maar het is niet duidelijk wanneer precies. Zo is er een kaart uit 1974 (17/VIII) met verkoopprijs 5 kopeken, een kaart uit 1975 (9/VII) en 1976 (7/IX) met verkoopprijs 4 kopeken, in 1977 (18/X) weer 5 kopeken, in 1979 (2-11 en 13-11) twee kaarten met 4 kopeken. In 1980 is de verkoopprijs echt 5 kopeken (zegel 3 kopeken nog).

Afb. 5b (77 %)
Een kaart

Per 1-1-1961 werd ook het onderscheid in tarief tussen ansichtkaart met ingedrukt zegel en ansichtkaart die nog met een postzegel gefrankeerd moest worden afgeschaft⁴. In de periode ervoor ging het nogal eens fout. Hiernaast een wenskaart uit Estland, verzonden in 1955, maar gefrankeerd met een postzegel van 25 kopeken, het tarief voor briefkaart of ansichtkaart met ingedrukt zegel. Het juiste tarief bedroeg 40 kopeken, dus werd een strafpoststempel geplaatst.

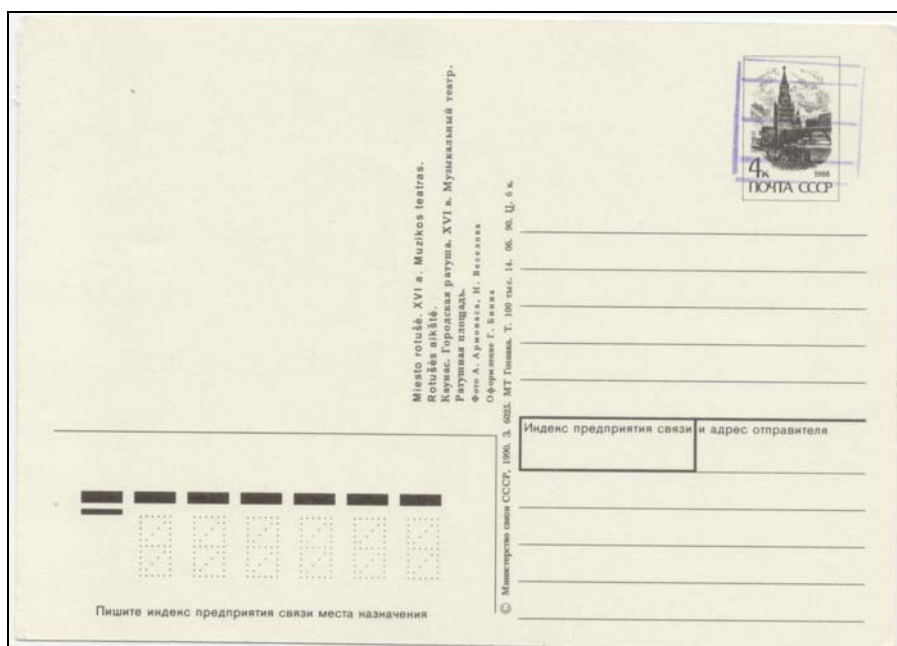

Afb. 5a (37 %)
'Head uut aastat!' : Gelukkig Nieuwjaar!

Op 1 februari 1983 werd het tarief verhoogd naar 4 kopeken en de verkoopprijs - ЦЕНА - of afgekort Ц. - werd 6 kopeken (**afb. 4**). Dit bleef het tarief tot 7-10-1990.

Tussen 7-10-1990 en 16-7-1991 was het tarief voor een kaart 10 kopeken. Tussen 16-7-1991 tot 1-12-1991 was het tarief voor een kaart 20 kopeken en voor Estland, Letland en Litouwen gold nog het binnenlandse tarief.

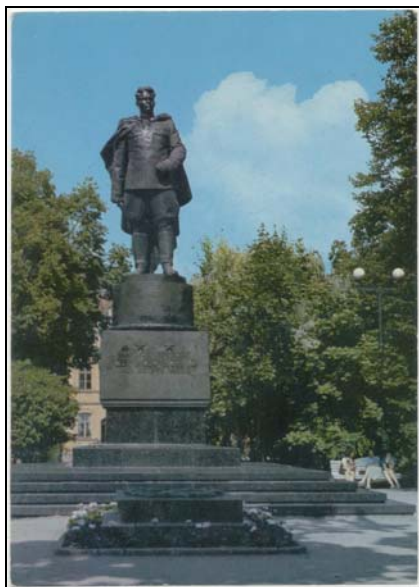
Tussen 1-12-1991 tot 1-1-1992 werd het tarief voor een kaart verhoogd naar 30 kopeken en in Litouwen gold voor Estland, Letland en de Sovjet-Unie nog het binnenlandse tarief. Na 1 januari 1992 waren in Litouwen zegels en postwaardestukken van de Sovjet-Unie niet meer geldig. Na een tariefsverhoging werden overgebleven kaarten met stempels naar het nieuwe tarief omgezet.⁵

Afb. 6 (77 %)
Een kaart met afbeeldingen van Kaunas. In de periode van de overgang naar de onafhankelijkheid was er gebrek aan papier en daarom werden de ansichtkaarten van de Sovjet posterijen hergebruikt. Het ingedrukte zegel werd met een stempel ongeldig gemaakt door de Litouwse post. Zo konden de kaarten toch verkocht worden.

⁴ Zie www.sijtzereurich.biz/roebeel_van_1961.html.

⁵ Hierover: Umwertung von Ganzsachen-Postkarten 1961, 1983, 1991 / Wladimir Pantjuchin. – In: Deutsche Zeitschrift für Russland-Philatelie 2008 ; Heft 89. – p. 39-41

Afb. 7a (51 %)

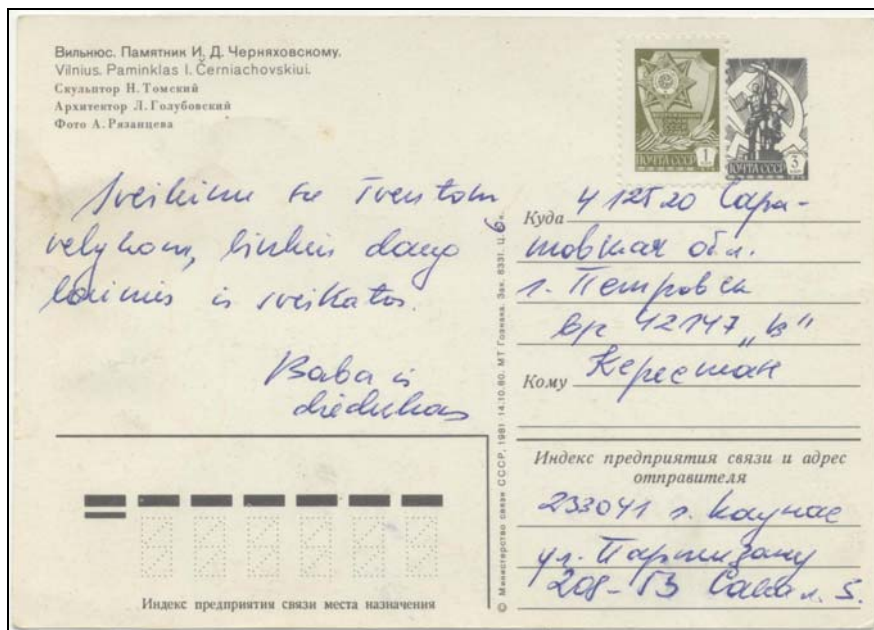
De beeldzijde van de kaart, uitgegeven 14-10-1980, met het standbeeld van generaal Chernyakhovsky in Vilnius. Het plein met het monument in het centrum heette oorspronkelijk ook 'Chernyakhovsky-plein' en de generaal was daar bij het monument begraven. Na de onafhankelijkheid besloot men het plein 'Savivaldybes aikste' – Gemeente plein – te noemen. In de jaren negentig is de generaal opgegraven en samen met het monument naar Rusland getransporteerd.

Soms werden op postkantoren de getallen handmatig aangepast: een kaart van 3 kopeken (14-10-1980), waar een zegel van 1 k. is bijgeplakt, en de verkoopprijs is gewijzigd in 6 k. (afb. 7).

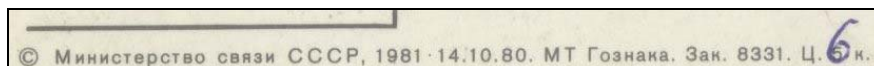
Luchtpostkaarten

De luchtpostkaarten hebben tot 1 februari 1983 een hoger tarief en de aanduiding **АВИА** (AVIA) (afb. 8). De eerste kaarten (LP 2 t/m LP 5) hebben geen omranding, maar vanaf LP 5 een volledige omranding van parallellogrammen. Ik vermoed dat het met de automatische verwerking te maken heeft, maar hoe is mij niet duidelijk.

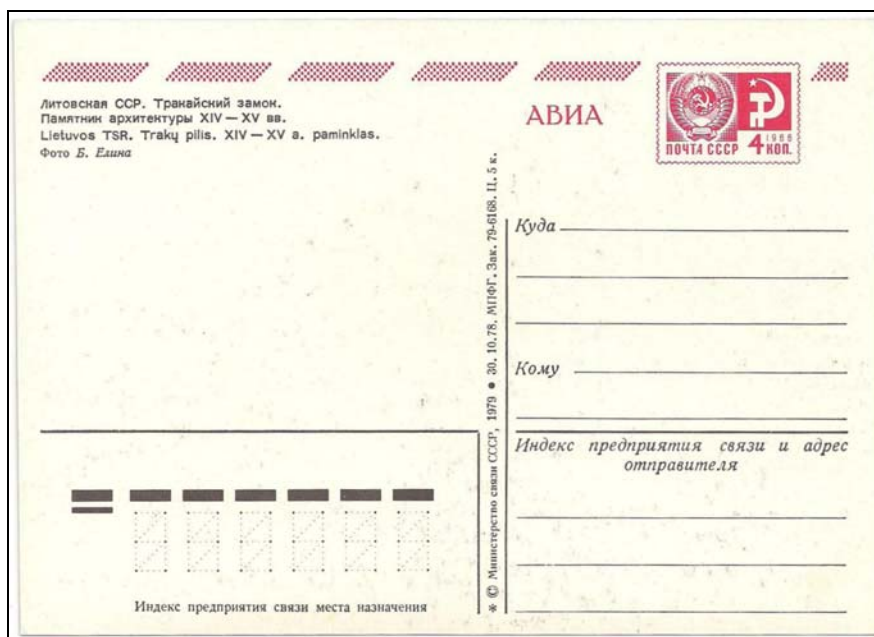
LP 18 en A 18 (1971-73), LP 19 t/m 21 1970-73) en latere kaarten hebben alleen een omranding aan de bovenrand. Met de tariefsverhoging in 1983 werd voor brieven –binnenland- het verschil tussen gewone post en lucht-post afgeschaft. Ook voor kaarten was dit blijkbaar het geval: het tarief bleef 4 kopeken.

Afb. 7b (77 %)

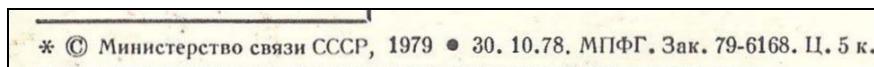

Afb. 7c

Afb. 8 (77 %) en afb Internet 3 (beeldzijde)

Luchtpostkaart, 30-10-1978. Onder de © van de drukgegevens: nog de asterisk

Pakketten

De kaarten zijn ook als pakket verkocht: 10 stuks.

Tallinn was ook toen een bekende toeristische bestemming en kwam daardoor in aanmerking voor de uitgave van een dergelijk pakket (afb. 9).

Bij de snijlijn van de kaart staat – boven het zegelbeeld – vermeld **ЛИНИЯ (LINIYA) ОТРЕЗА (OTREZA)**, lijn om te snijden.

Publicatienummers zijn in principe unieke nummers, maar er zijn uitzonderingen. De kaarten van een pakket hebben hetzelfde publicatienummer. De kaarten in dit pakket met afbeeldingen van Tallinn hebben als dag van uitgifte 26.10.83. Het publicatienummer van alle kaarten in dit pakket is Л 101553.

Afb. 9 (76 %)

Een mapje met, zoals het kleine flapje vermeld, 10 kaarten. Negen kaarten zitten in het mapje en de achterzijde van de map is de 10^e kaart. Meer afbeeldingen uit dit pakket: (afb. internet 4 op: www.hetbaltischegebied.nl/hbg60art.htm)

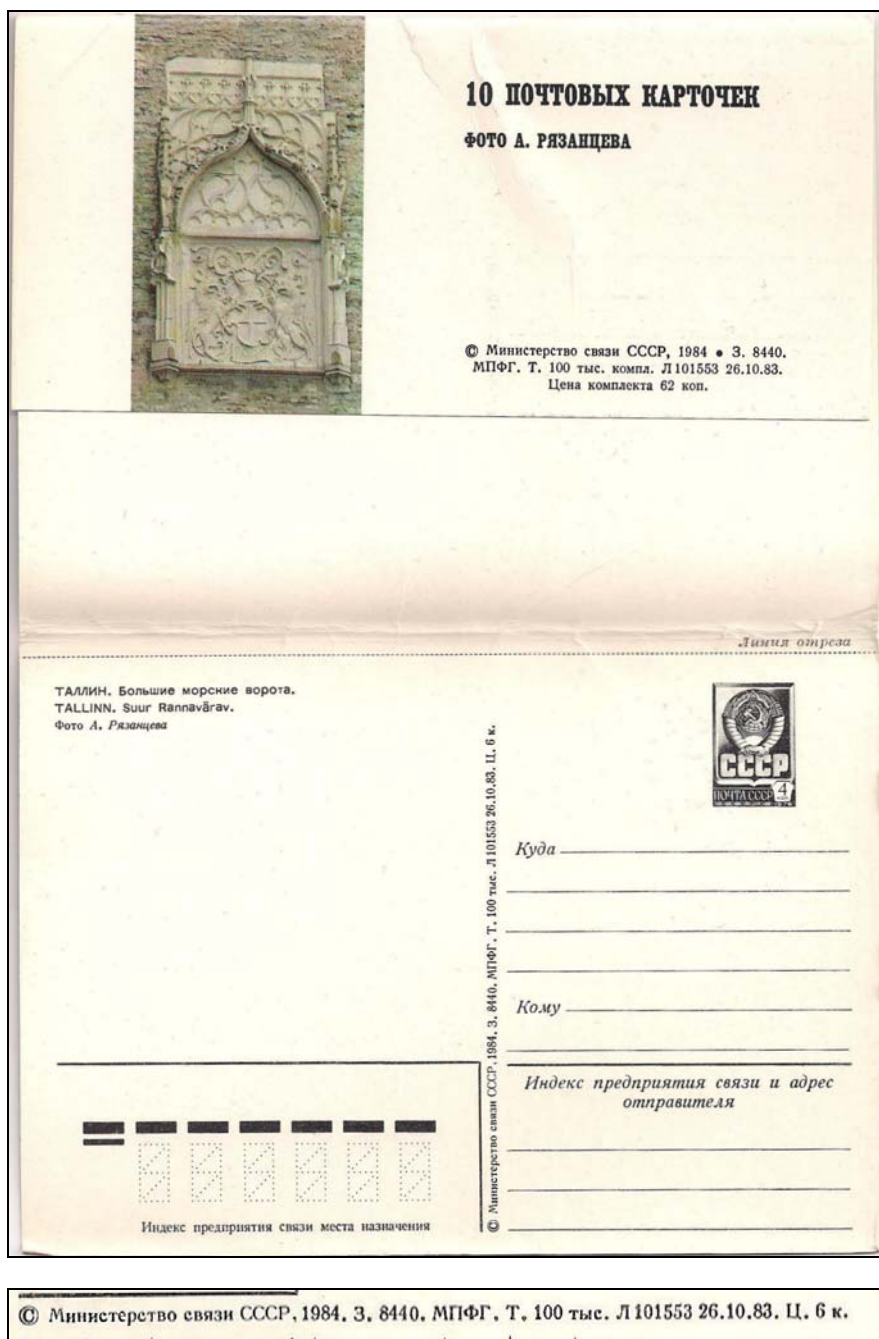
Op deze internetpagina: ook een pakket met 10 kaarten met afbeeldingen uit Palanga, een toeristische bestemming in Litouwen.

Estland en Letland

Een inventarisatie van kaarten, die op Estland betrekking hebben, is te vinden in het boek van Harald Vogt en Max Kromm¹. De eerste kaart met motief uit Estland verscheen op 6 januari 1955, de laatste 4 april 1990, in totaal 184 kaarten.

Van kaarten met motief uit Letland heb ik geen inventarisatie gevonden.

¹ *Estland unter sowjetischer Besetzung 1944-1991 / Harald Vogt und Max Kromm. – Heide : Paul von Sengbusch Verlag, 1999*

MGK en terminologie

In het Duits bestaat wel een goede term voor deze 'ansichtkaarten-postwaardestukken' of 'briefkaarten met afbeelding': Bildpostkarten. Deze worden onderverdeeld in 'einseitige' Bildpostkarten en 'zweiseitige'. Bij de 'einseitige' is de afbeelding links op de voorzijde (adreszijde) geplaatst en de rugzijde is geheel om te beschrijven. De 'zweiseitige' Bildpostkarten -onderwerp van dit artikel- hebben de afbeelding op de rugzijde en deze afbeelding neemt meestal de hele ruimte in. Op de voorzijde is dan

links ruimte voor de boodschap en rechts voor de zegel en adresgegevens. De MGK (Michel-Ganzsachen-Katalog Europa bis 1960, cop. 2008) deelt de postwaardestukken van de Sovjetunie in volgens "Wertstempel der Dauerserie": "zegel van de serie permanente frankeerzegels"

De 8^e serie permanente frankeerzegels (1948-1960)

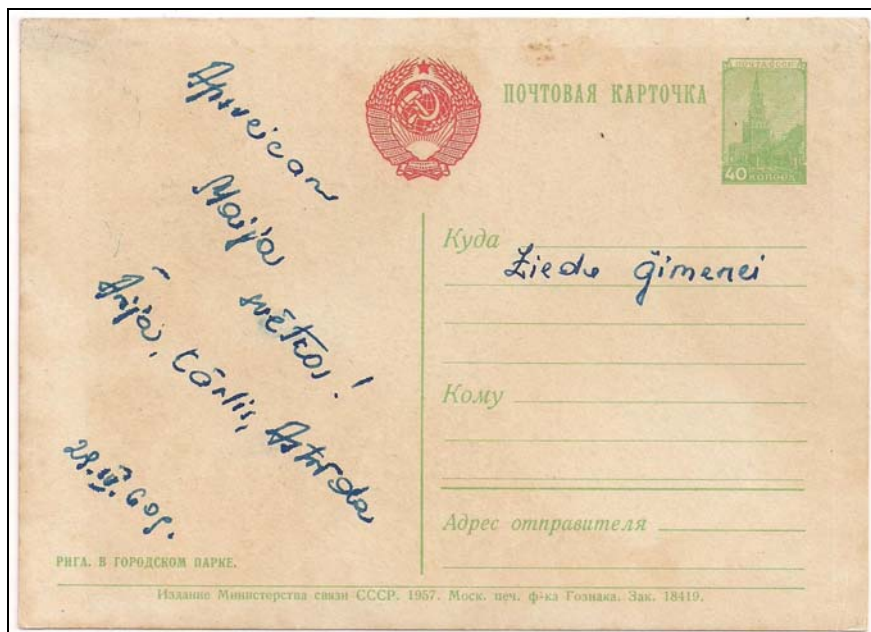
Een kaart uit 1957 met een afbeelding van een park in Riga heeft een ingedrukt zegelbeeld van de 8^e serie permanente frankeerzegels (**afb. 10**). Voor de ansichtkaarten met ingedrukt zegelbeeld zijn twee zegels gebruikt.

- *P212 – P225: voor deze eerste groep ansichtkaarten gebruikte men de zegel met de Spasskitoren van het Kremlin in Moskou, met het mausoleum (Mi. 1336). De zegel heeft als waarde aanduiding 40 kopeken.
- *P226 en P228: de zegel met staatswapen en vlag (Mi. 1335)
- *P235 - P243: voor deze latere groep kaarten -1958 / 1960- is de zegel met de mijnwerker gebruikt (Mi. 1331, waarde aanduiding 25 kopeken).

Bij de eerste groep kaarten -met de Spasskitoren - zijn drie types van de zegel te onderscheiden:

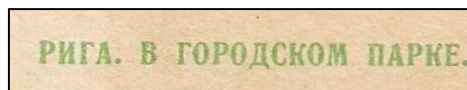
- *Boekdruk: alleen verticale lijnen in de toren en verder is er verschil in de aanduiding op het mausoleum
- Type I Boekdruk, met een eenregelig inschrift in het mausoleum: Lenin
- Type II Boekdruk met een tweeregelig inschrift in het mausoleum: Lenin, Stalin
- *Offset: verticale en horizontale lijnen in de toren
- Type III: Offset en tweeregelig inschrift in het mausoleum: Lenin, Stalin

De kaart hiernaast (**afb. 10**) is duidelijk type III:

Afb. 10a (77 %) (collectie Ruud van Wijnen)

Kaart uit 1957, met als afbeelding **РИГА. В ГОРОДСКОМ ПАРКЕ**, **RIGA. V. GORODSKOM PARKE**, **Riga. In het stadspark.**

De twee regels boven het mausoleum zijn de aanduidingen Lenin en Stalin.

Afb. 10b
De beeldzijde

De eerste ansichtkaarten met de Spasskitoren hebben geen lijnen voor de adres- en afzendergegevens: P212 - P216. De kaarten zijn verder te onderscheiden door zegeltype en ook het staatswapen komt in verschillende types voor.

Alleen de eerste serie kaarten –P 212- uit 1952 heeft het eenregelige inschrift op het mausoleum: alleen Lenin.

Op 5 maart 1953 sterft Stalin.

De volgende series -P213 en verder- hebben de aanduiding Lenin en Stalin op het mausoleum.

Daarna volgen de kaarten:

P217 – P224 met 7 lijnen voor het adres en twee lijnen voor de afzendergegevens

P225 zonder staatswapen, maar met logo van de jeugdspelen in Moskou

De kaart die we hier zien (**afb. 10**) is dus te vinden in de MGK tussen P217 en P224, en deze groep valt uiteen in twee te onderscheiden subgroepen:

- *staatswapen IV (P217 – P 221)

- *staatswapen type V B (P222A en B, P223 en P224)

Zegel en type	Adres en afzender	Overig	Wapen-type	Drukker	MGK	sub	Jaar
Spasskitoren I	Geen lijnen		IVA		P212		1952
Spasskitoren II			IVA		P213	a, b	1952/53
			IVB		P214	a, b	
Spasskitoren III		Blauw	IVC		P215	I,I,III	
		Groen			P216	I, II	
Spasskitoren III	Adres 7 lijnen, afzender 2 lijnen		IVA	МОСК.ПЕЧ.Ф-КА ГОЗНАКА	P217		
			IVC		P218		
			IVC		P219A		
		kartelrand			P219B		
Spasskitoren II			IVB		P220		
Spasskitoren III			IVB	М Т ИМ...	P221		
Spasskitoren III	Adres 7 lijnen, afzender 2 lijnen		VB,groen	МОСК.ПЕЧ. Ф-КА ГОЗНАКА	P222A		
		kartelrand			P222B		
Spasskitoren II			VB, groen		P223		
Spasskitoren III			VB, rood		P224		
			logo		P225		
Staatswapen + Vlag	5 adres, 2 afzender		IVB	МОСК. ТИП....	P226		
			VB	МОСКОВСКАЯ.	P228		
Mijnwerker I	Adres 7 lijnen	1 ^e tot 7 ^e lijn: 36 mm	VB groen	МОСК.ПЕЧ.Ф-КА ГОЗНАКА	P235		1958
		1 ^e tot 7 ^e lijn: 40 mm			P236		
		40mm,vlek tussen 2/5			P236F		
Mijnwerker II		1 ^e tot 7 ^e lijn: 40 mm	VB groen		P237		
			VB rood		P240		
		1 ^e tot 7 ^e lijn: 36 mm	VB groen	МОСКОВСКАЯ ТИПОГРАФИЯ ГОЗНАКА	P241		1958/60
		1 ^e tot 7 ^e lijn: 40 mm			P242		
		Drukgegevens: 1regel			P243		

Het staatswapen heeft links en rechts banden en 1 band onderaan, met een tekst of een alleen maar door punten aangegeven tekst.

Type IV: 16 banden (1946), het aantal unierepublieken

IVA met tweeregelige tekst

IVB ook tweeregelig, maar punten

IVC eenregelig: punten

TYPE V: 15 banden (1956),

de Karelo-Finse SSR werd in 1956

opgenomen in de Russische SFSR

VA met tweeregelige tekst

VB ook tweeregelig, maar punten

VC eenregelig: punten

De tekst: 'Proletariërs aller landen verenigt U'

Het staatswapen op de kaart is uit

1957 en heeft 15 banden met twee

regels punten: type VB:

P222A: wapen in groen

P222B: idem, maar uit kaartenboekje, met gekartelde rand dus

P223: wapen in groen

P224: wapen in rood

Gelukkig is HBG in kleur: P224, met zegeltype III, en deze is weer onderverdeeld:

Издание Министерства связи СССР. 1957. Моск.

P. 1957. Моск. печ. ф-ка Гознака. Зак. 18419.

I met drukopdracht nr. III...

II zonder drukopdracht

a wit tot helgrauwgeel

b helbruin karton

We komen uit op P224 IIa.

De drukker is МОСК.ПЕЧ. Ф-КА

ГОЗНАКА,; МОСКОВСКОЙ

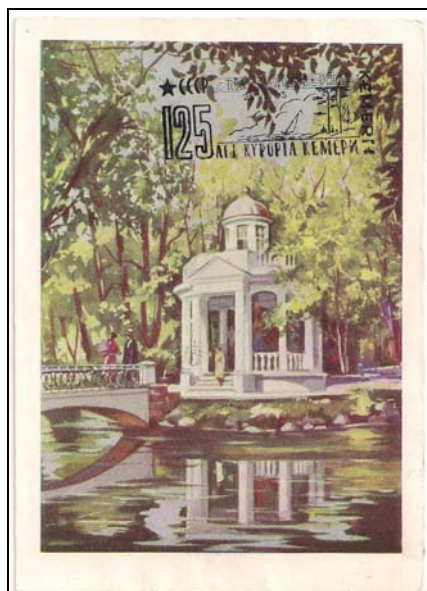
ПЕЧАТНОЙ ФАБРИКЕ

ГОЗНАКА, de Moskouse Drukkerij

Gosnak. De drukopdracht heeft altijd een nummer dat begint met een letter, A, Ц, Ш, of Л.

Het laatste nummer – 18419- wordt voorafgegaan door 3AK., de afkorting voor 3AKA3, 'order': het ordernummer. Een bepaald ordernummer wordt maar door één drukkerij gebruikt.

Ansichtkaarten met als ingedrukt zegel het staatswapen en vlag (Mi. 1335) heb ik niet gevonden met een motief uit het Baltische gebied. Deze serie (P226 en 228) bestaat uit maar 17 verschillende afbeeldingen.

Afb. 11b (50 %)
De beeldzijde

De series ansichtkaarten met als ingedrukte zegel de mijnwerker (Mi. 1331 met gewijzigde waarde aanduiding) vallen uiteen in twee groepen:

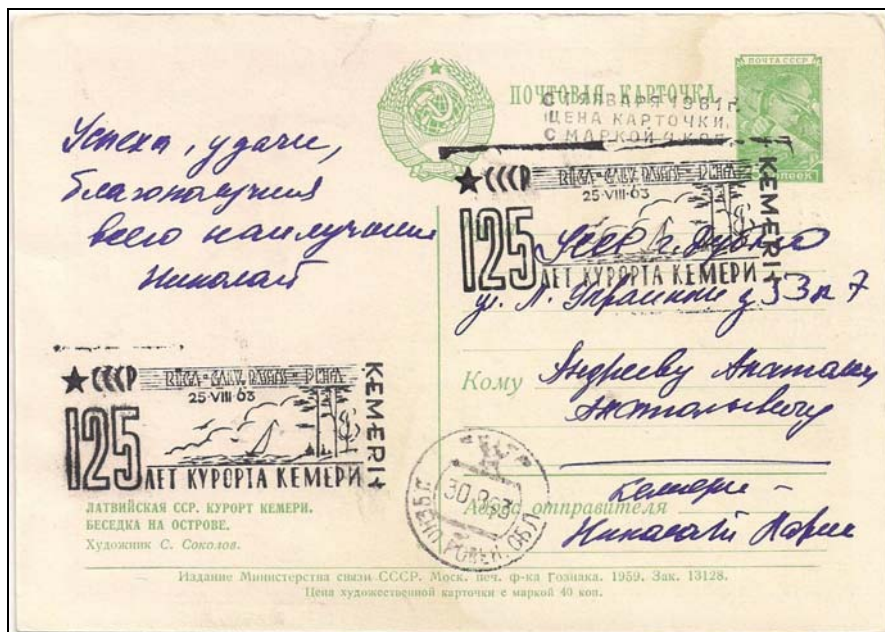
*zegel type I: boekdruk, de helm is aan de linkerkant donker, de voetlijn van de '2' is recht

*zegel type II: offset, de helm heeft heldere lijnen, de voetlijn van de '2' gaat op het einde naar boven

Hiernaast (**afb. 11**) een ansichtkaart met als zegel de mijnwerker. Op de beeldzijde een afbeelding van het kuuroord Kemerī.

Wel is duidelijk dat het niet gaat om P 240, 241, 242 of 243: de drukker is МОСК.ПЕЧ.Ф-КА ГОЗНАКА en het staatswapen is groen. P235 heeft als jaartal 1958 en deze kaart is uit 1959. Tussen '2' en '5' is geen brede witte vlek (P236F), dus we hebben te maken met P 236 (zegel type I) of P 237

Helaas is de '2' niet goed te zien door het stempel, maar het lijkt toch type I te zijn.

Afb. 11a (77 %)
Kaart uit 1959, met speciaal stempel: 125 jaar Kuuroord Kemerī.

Afb. 11c

Het staatswapen, groen, heeft 15 banden met de tweeregelige tekst (in punten): type VB.

Afb. 11c

De 9^e serie permanente frankeerzegels (1960)

De zegel met staalarbeider is wel gebruikt voor enveloppen (postwaardestukken), maar niet voor de ansichtkaarten.

Uitgaven bij de geldhervorming van 1-1-1961 (1960-1961)

10 oude kopeken zijn nu 1 nieuwe kopeke waard. De voorraad ansichtkaarten met de mijnwerker kreeg een opdruk 'Vanaf 1 januari 1961 [bedraagt de] prijs van de kaart met zegel 4 Kop.' (P249-P250 met stempel in raam en P256-P259 zonder raam).

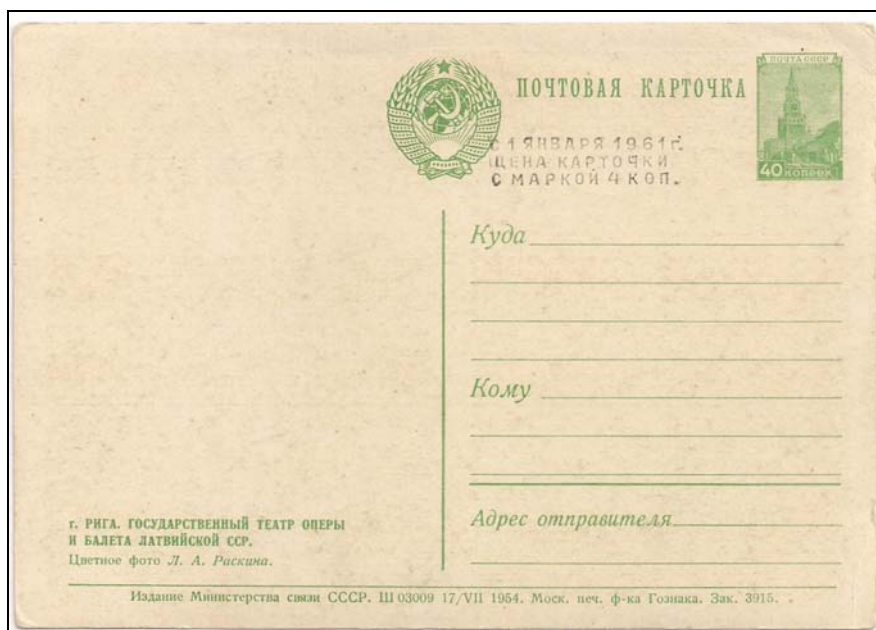
De kaarten met de Spasskitoren zijn ook overgedrukt: P260-P265 en P269. Deze kaart (**afb. 12**) is een oude kaart – wellicht de oudste – met een Lets motief.

Afb. 12b (50 %)

Afb. 12c

Afb. 12a (77 %)

СССР. Ш 03009 17/VII 1954. Моск. печ. ф-ка Гознака. Зак. 3915.

De kaart is uitgegeven 17/VI 1954, en heeft met de geldhervorming een stempel gekregen. Voor de ansichtkaarten met ingedrukt zegel zijn voor de opdruk twee types machinestempel gebruikt. De tekst op deze kaart 'Vanaf 1 januari 1961 [bedraagt de] prijs van de kaart met zegel 4 kopeken'.

Het mausoleum op de zegel heeft twee regels – Lenin en Stalin – en is offset, dus type III.

Het staatswapen heeft in totaal 16 banden en tekst in een regel als punten: type IVC.

Tenslotte de ansichtkaarten met staatswapen: ook deze kaarten komen voor met opdruk (P270).

De 10^e serie permanente frankeerzegels, met jaartal 1961

De eerste kaart met een Litouws thema (**afb. 1**) heeft een ingedrukt zegelbeels van de 10^e serie permanente frankeerzegels, met het jaartal 1961. Van deze serie is voor de briefkaarten en ansichtkaarten de zegel met de starrende raket gebruikt.

In MGK 2004/05 worden vier types van dit ingedrukte zegel onderscheiden:

I Boekdruk (lijnen op achtergrond en maan met grotere afstand van elkaar)

(**afb. 13a**)

II Offsetdruk (achtergrond en maan met de lijnen fijner) (**afb. 1d**)

III Offsetdruk (fijnere lijnen op de achtergrond, maan zonder lijnen)

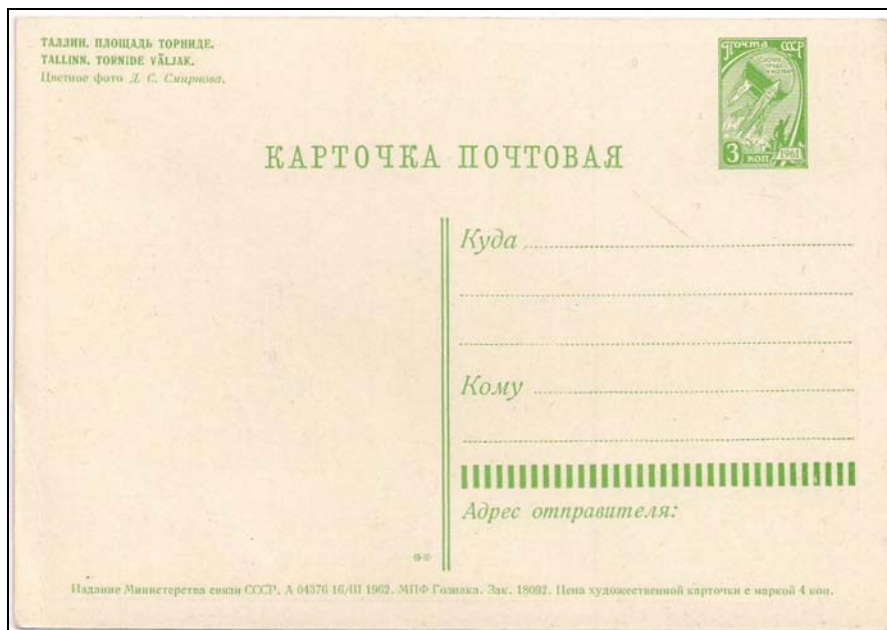
IV Rasterdiepdruk (achtergrond en maan gerasterd)

Er zijn in deze periode vier series 'zweiseitige' ansichtkaarten uitgegeven met dit ingedrukte zegel:

1. In 1961 met staatswapen in het midden boven de –enkele– deelstreep tussen adresgegevens en de geschreven boodschap van de afzender, drukgegevens in 2 regels. In MGK: P 276-277
2. In 1961-1967 een dubbele scheidingsstreep tussen de adresgegevens en de boodschap, drukgegevens in 1 regel, voor de drukkerij is de afkorting МПФ ГОЗНАКА gebruikt. Op de rechterzijde 34 verticale balkjes tussen de adresgegevens en afzendergegevens. In MGK: P 282-287
3. In 1961-1967 idem, maar de drukkerij voluit: МОСКОВСКАЯ ТИПОГРАФИЯ ГОЗНАКА of de afkorting hiervan. In MGK: P 288-293
4. In 1964-1966 de drukkerij ППФ ГОЗНАКА. Op de rechterzijde 32 verticale balkjes tussen de adresgegevens en afzendergegevens. In MGK: P 294

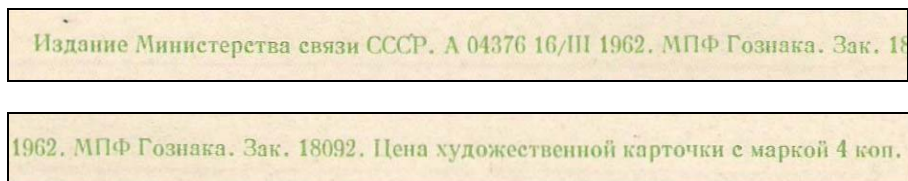
De eerste kaart met Litouws thema (**afb. 1**) maakt duidelijk deel uit van de tweede serie: МПФ ГОЗНАКА. Binnen deze serie valt onderscheid te maken tussen boekdruk, dus met ingedrukte zegel type I (P 282-284) en offset, (P 285-287), alle met zegeltype II.

Het zegelbeeld in de kaart (**afb. 1d**)

Afb. 13b (78 %)

Kaart, 16/III 1962, Tallinn. Tornide Väljak.

van afb. 1 lijkt me type II, offsetdruk (lijnen fijner).

Afb. 1d

Afb. 13a

Op een kaart met de afbeelding van Tallinn (**afb. 13**) zien we duidelijk type I, boekdruk met de lijnen verder van elkaar.

Afb. 13c (36 %)

Met staatswapen

	Druk	Zegel type		Kleur	MGK	Jaar
	Boekdr	I		Groen/wit	P 276	1961
	Offset	II		Groen/wit	P 277	

Zonder staatswapen en drukkerij МПФ ГОЗНАКА

Druk	Zegel type	Kleur	MGK	Drukgegevens, onderverdeling	Jaar
Boekdr	I	Groen/wit	P 282	Zie hieronder	1961/67
		Violet/wit	P 283	I Met prijs II Zonder prijs	
	I met rechthoek 23:30 in luminicerend geel	Groen/wit	P 284		
Offset	II	Groen/wit	P 285	Zie hieronder	
		Rood/wit	P 286		
	II met rechthoek 23:30 in fluorescerend geel	Groen/wit	P 287		

Zonder staatswapen en drukkerij МОСКОВСКАЯ ТИПОГРАФИЯ ГОЗНАКА of afkorting

Druk	Zegel type	Drukker	Kleur	MGK	Drukgegevens, onderverdeling	Jaar
Boekdr	I	МОСКОВСКАЯ ТИПОГРАФИЯ ГОЗНАКА	Groen/wit	P 288		1961/67
Offset	II		Violet/wit	P 290		
			Bruin/wit	P 291		
			Groen/wit	P 292	Zie hieronder	
	III		MTГ	Groen/wit	P 293	

Zonder staatswapen en drukkerij ППФ ГОЗНАКА

				MGK	Jaar
				P 294	1964/66

Verdere onderverdeling van de vier series

De vier series van ansichtkaarten, - met een zegel van de 10^e serie permanente frankeerzegels, jaartal 1961 – zijn hierboven schematisch ingedeeld.

De eerste serie is onderverdeeld in de MGK:

I Boekdruk, met ook zegel type I dus (P 276, 8 afbeeldingen) en

II Offsetdruk, met zegel type II (P 277, 2 afbeeldingen). Uit de Baltische landen heb ik hier geen voorbeelden van (zijn er waarschijnlijk ook niet).

De kaarten (**afb. 1, 13**) zijn van de tweede serie (P 282-287, met de afkorting МПФ). Ook na de onderverdeling tussen ingedrukte zegel Boekdruk met zegel type I en offset met zegel type II is er weer een verdere onderverdeling. I Boekdruk, dus zegel type I (**afb. 13a**), lijnen verder uit elkaar:

P 282 groen/wit

P 283 violet/wit

P 284 ingedrukte zegel met rechthoek 23:30 mm in luminicerend geel, groen/wit.

De bovengenoemde kaart (**afb. 13**), uitgegeven is dus P 282.

P 282 is ook weer in 4 types verdeeld:

I Bij de drukgegevens Nr. A...., met datum, jaar van uitgave 1962-1964

II Nr. A...., met datum, zonder jaar van uitgave

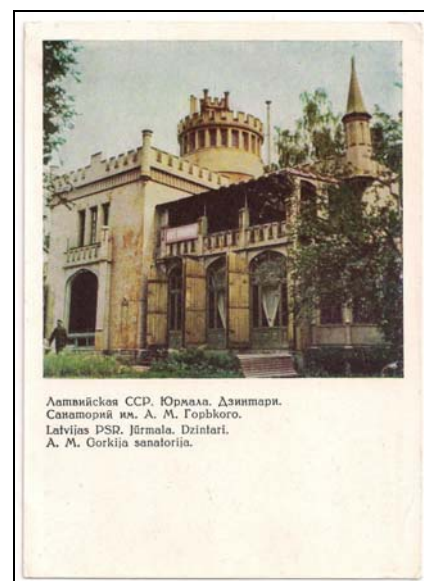
III Zonder opgave van Nr. A...., zonder datum, met jaar van uitgave 1961

IV Zonder opgave van drukgegevens

Deze kaart (**afb. 13**) is dus te catalogiseren onder P 282 II. Van P 282 II zijn kaarten uitgegeven met 668 verschillende afbeeldingen, de oplage was 6000-15 miljoen (1961-1967).

Een kaart uit mijn Letse collectie, die ook hier in de catalogus thuishoort is een kaart van Riga, uitgegeven 19-7-1965, met de afbeelding van het 'Komunāru Parks' in Riga (**afb. internet 5 op: www.hetbaltischegebied.nl/hbg60art.htm**).

De kaart hiernaast, met een afbeelding van Jūrmala, is een mooie aanvulling op de artikelen over de Baltische Riviera (HBG 53 en 54) (**afb. 14**).

Afb. 14a (50 %) (collectie Ruud van Wijnen)
Kaart, uitgave 4/IV 1966, drukkerij МПФ ГОЗНАКА

De kaart heeft als ingedrukte zegel de startende raket en is ook van de tweede serie met deze aanduiding van de drukker. Daarbinnen is de kaart ook gemakkelijk te plaatsen door de kleur van de kaart (**afb. 14b**).

Afb. 14b (78 %) (collectie Ruud van Wijnen)

Издание Министерства связи СССР. А 11408 4/IV 1966. МПФ Гознака. Зак. 15058. Ц

3. МПФ Гознака. Зак. 15058. Цена художественной карточки с маркой 4 коп

Цветное фото Д. С. Смирнова.
Редактор И. К. Бажора.

Afb. 15a (77 %) (collectie Ruud van Wijnen)

Deze kaart heeft ook een prijsopgave (4 kop.): P283 I.

Het ingedrukte zegelbeeld is ook duidelijk Type I, boekdruk: lijnen met grotere afstand van elkaar.

De kaart met het beeld van Lenin in Vilnius (**afb. 1**), uitgave 9-1-1962 met ingedrukt zegel (**afb. 1c**) is dus te catalogiseren onder P285, maar ook dit nummer uit MGK is weer onderverdeeld in 4 types:

I Bij de drukgegevens Nr. A..., met datum, met jaar van uitgave 1962-1964

II Nr. A..., met datum, zonder jaar van uitgave

III Zonder opgave Nr. A..., zonder datum, met jaar van uitgave 1961 (**afb. 15**)

IV Met Nr. A..., met datum, zonder jaar van uitgave, maar met 33 verticale balkjes tussen adresgegevens en gegevens afzender (i.p.v. 34)

De kaart (**afb. 1**) heeft 34 verticale balkjes en is dus in de MGK te plaatsen onder P 285 II.

Van P 285 II zijn kaarten uitgeven met 408 afbeeldingen, oplage 50.000 -12 miljoen.

De beeldzijde van deze kaart (**afb. 15**) geeft een impressie van 'LATVIJAS PSR. RĪGAS JŪRMALA'

De kaart hiernaast (**afb. 15**) heeft als drukkerij **МПФ ГОЗНАКА** en het ingedrukte zegelbeeld is type II:

P285.

Bij de drukgegevens staat geen Nr. A., vermeld, geen datum, wel het jaartal 1961: P285, subtype III.

Linksboven staat aangegeven 'ХУДОЖНИК', - 'kunstenaar' - met daarachter de naam.

P 292 is ook verder onderverdeeld:

I zonder nr., , met datum, zonder jaar van uitgave

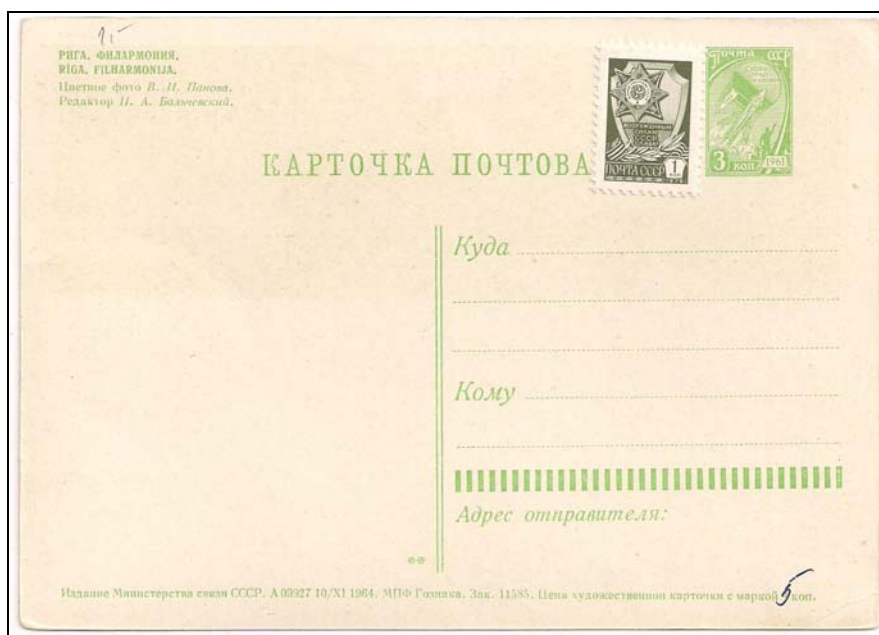
II Met nr. A..., met datum, zonder jaar van uitgave

Uit het Baltische gebied heb ik hiervan geen voorbeelden.

Het tarief van de kaarten uit deze periode is 3 kopeken. De kaart hiernaast (**afb. 16**) is na de tariefsverhoging van 1 februari 1983 aangepast. Er is een postzegel bijgeplakt en de verkoopprijs is handmatig gewijzigd in 5 kopeken.

Afb. 15b (77 %)

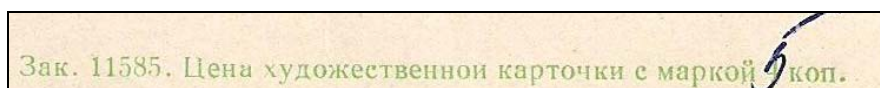

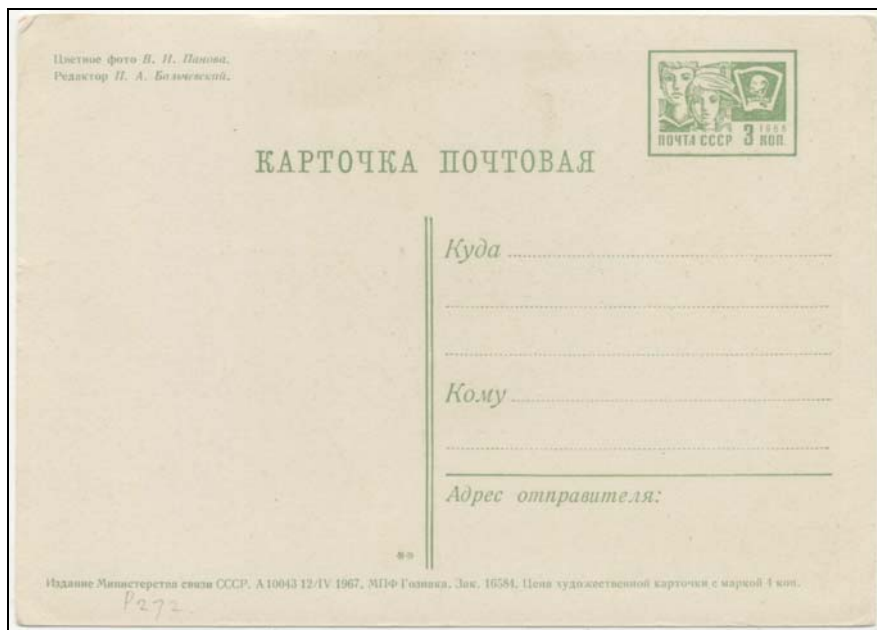
Afb. 16 (77 %)

Kaart, uitgegeven 10/IX 1964, zegel type I (boekdruk), drukkerij **МПФ ГОЗНАКА**. De druk is groen/wit: P. 282.

Voor de beeldzijde van de kaart met de 'RĪGA FILHARMONIJA' zie :

afb. internet 6 op: www.hetbaltischegebied.nl/hbg60art.htm

De 11^e serie permanente frankeerzegels, met jaartal 1966

Voor de briefkaarten en gewone (niet-luchtpost) ansichtkaarten wordt van deze serie een zegel gebruikt met de afbeelding van een meisje en jongen (3 kop.).

De zegel wordt gebruikt op drie manieren:

*zonder kader

*met kader (afb. 17)

*met 'gedrukte' tanding

Verder kan de afbeelding van het meisje ook verschillen:

*type I: Boekdruk (met raam en met 'tanding'), arcering rechts op de schouder 2 mm onderbroken (in soort driehoek) (afb. 17b):

Afb. 17a (77 %)

Kaart, nog zonder postcodeveld, dus te plaatsen in het schema hiernaast: de volgorde is КАРТОЧКА.ПОЧТОВАЯ., met streep tussen adres en afzenderveld en met kader, dus

P 328 of 329. Het is zegel type I: P 328, subtype I

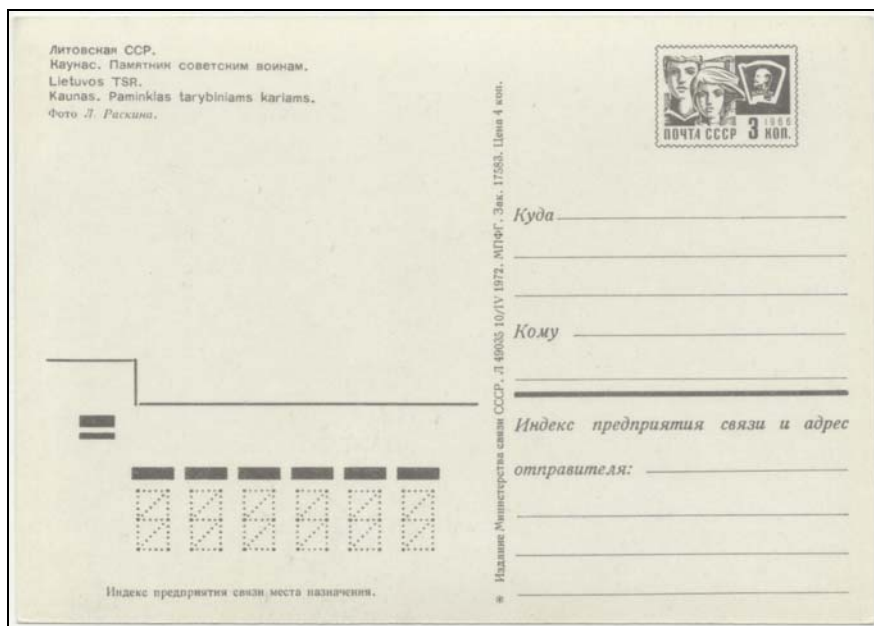
Beeldzijde: Sigulda, zie voorplaat.

СР. А 10043 12/IV 1967. МПФ Г

Afb. 17b (200 %)

*type II: Offsetdruk (zonder raam, met raam en met 'tanding'), arcering op deze plaats slechts 0,5 mm onderbroken (afb. 18b):

Afb. 18a (77 %)

Kaart, uitgegeven 10/IV 1972.

Beeldzijde: Kaunas 18a=monument. Beeldzijde 'Kaunas. Paminklas tarybiniams karams'.

* Издание Министерства связи СССР. Л 49035 10/IV 1972. МПФГ. Зак.

ства связи СССР. Л 49035 10/IV 1972. МПФГ. Зак. 17583. Цена 4 коп.

Afb. 18b (200 %)

Er zijn in deze periode 24 series van dit soort 'zweiseitige' ansichtkaarten uitgegeven met deze ingedrukte zegel. De kaarten zijn te verdelen in twee groepen:

*zonder postcodeveld (P 321 – 354)

*met postcodeveld (P 360 – 397)

Zonder postcodeveld

Drukgegevens	Volg- orde	Balk- jes/streep	Kader/ tanding	Druk ker	Druk	Zegel type	Kaart prijs	Kleur	MG K	I Nr.	II Nr.	Jaar
Op 1 regel	KAP. ΠΟЧ.	34 balkjes	Zonder	МПФ	Offset	II		Groen/wit	P 321			1966
			Kader	МПФ	Offset	II			P 322			1966/67
		32 balkjes	Tanding	ΠΠΦ	Offset	II		Groen/wit	P 323			1967/68
								Groen/oker	P 324			
								Bruin/oker	P 325			
		KAP. ΠΟЧ.	Streep tussen adres- en afzenderveld	Kader	МПФ	Boekdr.	I		Groen/wit	P 328	A...	A-1,...
	Offset					II		P 329				1966/67
	Tanding			МПФ	Boekdr.	I		P 335		A...	A-1,...	1967/68
					Offset	II		P 336		A...	A-1,...	
				MTГ	Offset	II		P 337		A ..en A01497	A-1,...	1967/69
				ΠΠΦ	Offset	II	4 kop. 8 kop.	Zwartgrijs/wit		P 338		
	P 339											
2 regels, rechts	ΠΟЧ.К..	Streep tussen adres- en afzenderveld	Tanding	ΠΠΦ	Offset	II		Zwartgrijs/wit	P 341			1969
Op 1 regel	ΠΟЧ. KAP naar bo- ven			ΠΠΦ	Boekdr.	I		Groen/wit	P 342	A...	A-1,...	1967/68
				ΠΠΦ	Offset	II			P 343			1968
				MTГ	Offset	II		Groen/wit	P 344			1968
2 regels, rechts				МПФ	Boekdr.	I		Groen/wit	P 346	Zie hieronder		1967/71
					Offset	II			P 347	Zie hieronder		
				МПФ	Boekdr.	I		Olijfgroen/wit	P 348	Geen onderverdeling, als P 346 Zie hieronder onderscheid		1968
					Offset	II		Smaragdgroen/wit	P 349			
				MTГ	Boekdr.	I		Groen/wit	P 350			1969/70
					Offset	II		Groen/wit	P 351	A.en A 08198	Geen nr.	1967/70
				ΠΠΦ	Offset	II	5=fout	Groen/wit	P 352	prijs overdrukt 4		
								Groen/wit	P 353	A...	Geen nr.	1969/70
							Middelsiena/oker	P 354				

P 346: onderverdeling I Nr. A... en Nr. A08770 II zonder Nr., met datum III zonder Nr., met 1970

P 347: onderverdeling I Nr. A... met datum of met Nr. A 07667 II zonder Nr., met datum III zonder Nr. met 1970 IV zonder Nr., zonder datum, zonder jaar V met Nr.A-1,...

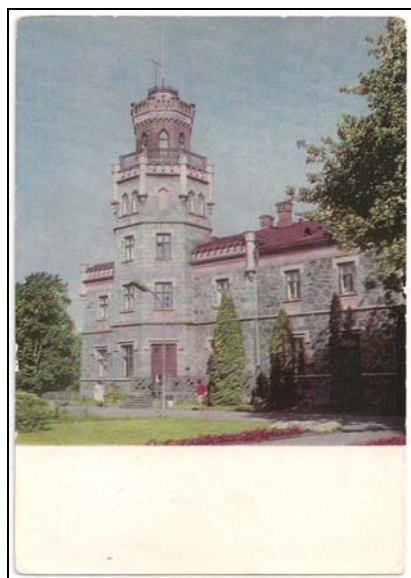
P 348-349: als P 346, met fluorescerende balken 3,4 : 25 mm rechts van ingedrukte zegel

De groep kaarten zonder postcodeveld is ook weer gemakkelijk in twee groepen te verdelen. De eerste kaarten hebben als opschrift КАРТОЧКА ПОЧТОВАЯ (P321-P339) (afb. 17 en 19).

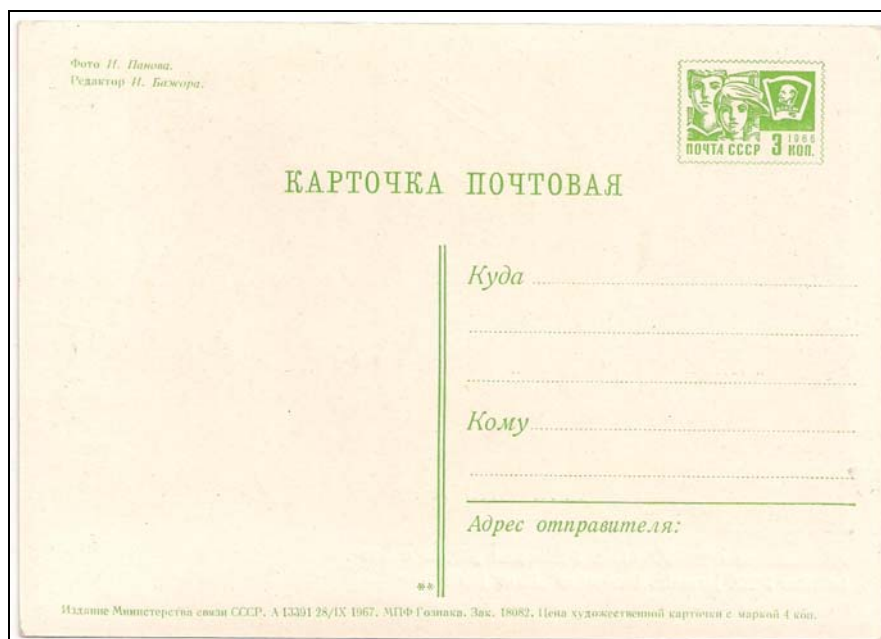
Daarna is de volgorde omgedraaid: ПОЧТОВАЯ КАРТОЧКА (P 341-P354) (afb. 20a).

Afb. 19b

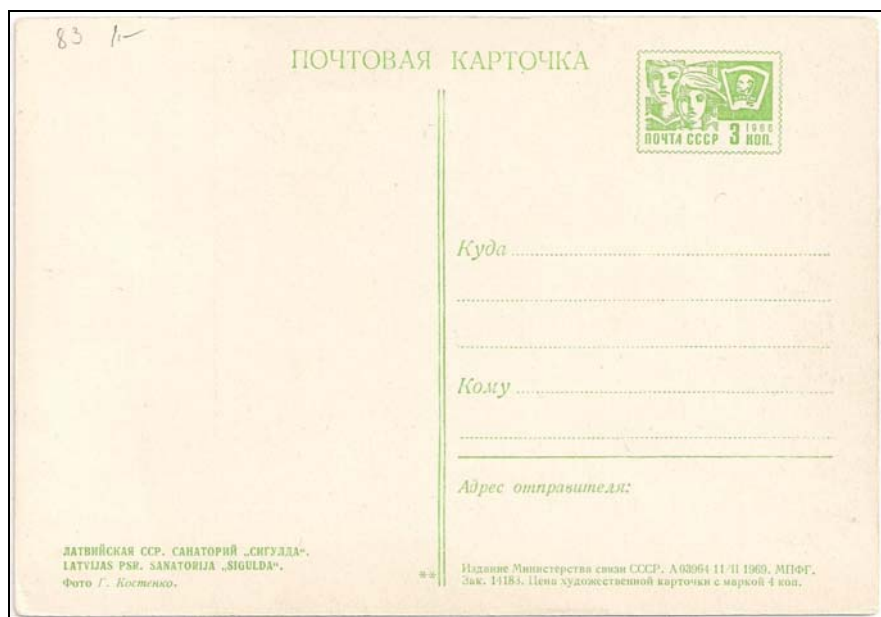

Afb. 20b (50 %)
De beeldzijde met Sanatorijs
"Sīgūlda".

Afb. 19a (77 %)

Kaart, uitgegeven 28/IX 1967, КАРТОЧКА ПОЧТОВАЯ als opschrift, met streep tussen adres en afzenderveld. Gedrukte tanding, drukkerij МПФ, zegeltype I (boekdruk, de drukgegevens staan op twee regels aan de rechterzijde: P 335. Op de beeldzijde: Latvijas PSR. Jūrmala. Restorāns "Jūras pērle".

Afb. 20a (77 %) (collectie Ruud van Wijnen)

Kaart, uitgegeven 11/II 1969, het opschrift is ПОЧТОВАЯ КАРТОЧКА, МПФ, zegeltype I (boekdruk): P 346 of 348. Het verschil zit in de fluorescerende balken rechts van de ingedrukte zegel.

Met postcodeveld : alle met gedrukte ‘tanding’, vanaf P 369 drukgegevens als 1 regel verticaal in het midden
Kleur: P 360 en 368 groen/wit, verder alle (P369-397) zwart/wit

Op-schrijf	Afzenderveld	Drukgegevens	Druk-ker	Druk	Zegel type	Code veld	Prijs kaart	MGK	I Nr.	II Nr	III Nr	Jaar
						opdruk		P 360				1973/75
ПОЧ. KAP	Geen lijnen	2 regels, rechts	ППФГ	Offset	II	IA		P 368				1970
	1 regel, lijnen	1 regel, midden vertikaal , geen deelstreep >>>>>>>>>>>>	МТГ	Offset	II	IB	4 kop	P 370	A...	geen	Л	1971/73
Geen op-schrijf				Offset	II	IB	5 kop	P A370				
	2 regels, lijnen		МПФГ	Boekdr.	I	IB	4 kop	P 372	Zie hieronder			
	2 regels, lijnen			Offset	II	IB	4 kop	P 373	Zie hieronder			
	2 regels, lijnen			Offset	II	IB	5 kop	P 374	Л	geen		1970/73
	2 regels, lijnen los van deelstreep	Mnd. Rom. +© 1975	МПФГ	Boekdr.	I	IIIA	4 kop	P 378				1975
		Maand in Romeinse cijfers, Zonder ©, zonder jaar	МПФГ	Offset	II	tekst links	4 kop	P 379	Л	geen		1973/74
				Offset	II		5 kop	P 380	Л	geen		
		Maand in Romeinse cijfers Met © en met jaar (1974/77)	МПФГ	Offset	II	van kastje	4 kop	P 381	Zie hieronder			
				Offset	II		5 kop	P 382	Л	geen		1974/77
	2 regels, lijnen los van deelstreep	Mnd. Rom., ‘3AK’ met jaar-en 4-cijfergetal (1976/78)	МПФГ	Offset.	II	IIIA	4 kop	P 383	Л	geen		1976/78
				Offset	II	tekst	5 kop	P 384	Л	geen		
		Datum volledig in Arabische cijfers (1978/79)	МПФГ	Offset	II	onder kastje	4 kop	P 385	Zie hieronder			1978/79
				Offset	II		5 kop	P 386	Л	geen		
	2 regels, lijnen vast aan deelstreep	Zonder ©, zonder jaar (1973/74)	МТГ	Offset	II	IIIA	4 kop	P 387	Л	geen		1973/74
				Offset	II	tekst	5 kop	P 388	Л			
		Met ©, met jaar (1975/76)	МТГ	Offset	II	onder kastje	4 kop	P 389	Л	geen		1975/76
				Offset	II		5 kop	P 390	Л	geen		
		Met © en met jaar, Maand in Romeinse cijfers (1977/79)	МТ	Offset	II	IIIA	4 kop	P 391	Л	geen		1977/79
			Гоз-нака.	Offset	II	tekst	5 kop	P 392	Л	Nr...	geen	
				Offset	II	onder kastje	7 kop	P 393	Л	geen		
		Met © en met jaar, Maand in Arabische cijfers (1978/80)	МТ	Offset	II		4 kop	P 394	Л	geen		1978/80
			Гоз-нака	Offset	II		5 kop	P 395	Л	geen		
				Offset	II		7 kop	P 396	Л	geen		
			ППФГ	Offset	II		4 kop	P 397	Л	geen		1975/77

P 372 (1970/71 en 1973): onderverdeling I Nr. A.. II Nr. Л... III zonder Nr.

P 373 (1970/73): onderverdeling I Nr. A... II Nr. Л... III zonder Nr. en zonder nr 3AK 16962

P 381 (1974/75): drukopdracht ‘3AK’ met 5-cijfergetal, jaar 1974/75 Onderverdeling: I Nr. Л... II zonder Nr. III jaar van uitg. 1976

Verder drukopdracht ‘3AK 76-’ met 4-cijfergetal. en onderverdeling: IV Nr. Л... V zonder Nr.

P 385 (1978/79): onderverdeling I Nr. Л II zonder Nr. III met Nr. ЛБ 72143 IV met Nr. ЛБ 72145

Met P 360 verschijnen de postcodevelden op de Ansichtkaarten.
De eerste kaarten met postcodeveld hebben nog het opschrift ПОЧТОВАЯ КАРТОЧКА, maar dit wordt vanaf P 370 weggelaten.
Bij P 360 gaat het om de naderhand opgedrukte postcodevelden op kaarten die men nog in voorraad had.
Vanaf P 368 worden de kaarten uitgegeven met een postcodeveld en deze kaarten zijn gemakkelijk in groepen te onderscheiden.
De eerste kaarten –P 368- hebben de drukgegevens nog op 2 regels aan de rechterzijde. Daarna komen de drukgegevens op 1 regel verticaal in het midden:

*zonder deelstreep P 369-374 (afb. 18a)

*lijnen los van deelstreep (P 378-386)

*lijnen vast aan deelstreep (P 387-397) (afb. 21a)

Hiervoor is al aangegeven dat er verschillende typen postcodevelden zijn. Boven de zes invulvelden staan twee rijen balkjes, en daarvoor een startteken.

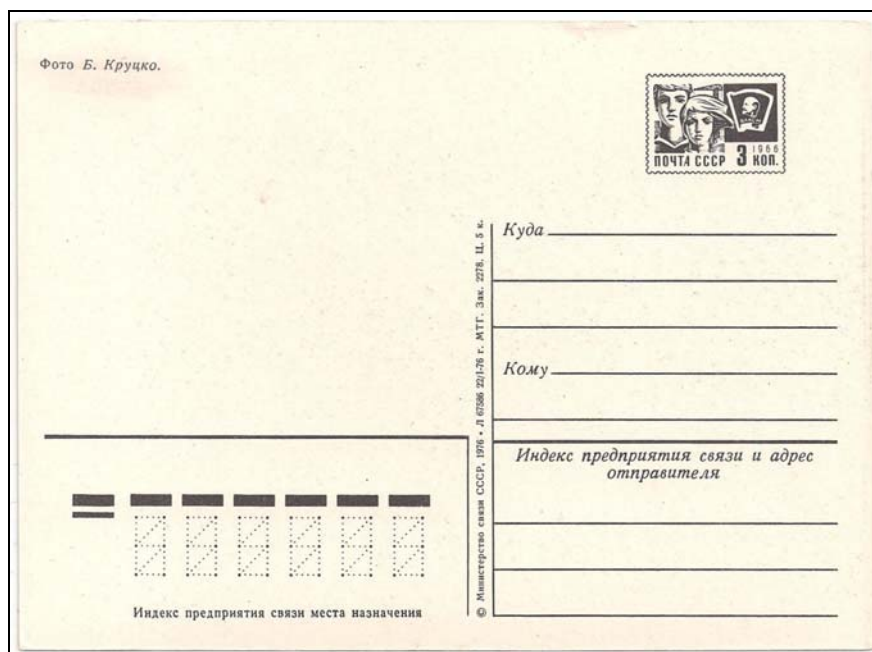
Postcodeveld type IA (P 368) en IB hebben twee balkjes als startteken en deze zijn iets hoger geplaatst dan de andere balkjes (afb. 18).

Bij IA staat een kortere tekst van drie woorden onder de invulvelden, bij type IB staat een langere tekst van vijf woorden onder de invulvelden. Op de kaart hiervoor (afb. 18a) zien we het postcodetype IB, maar de tekst – ‘Postcode van het postkantoor van de plaats van bestemming’ - is iets naar links verschoven.

Op het schema zien we direct dat we moeten zoeken tussen P 372-374 (postcodeveld IB en drukker МПФГ). De kaart kost 4 kopeken en de ingedrukte zegel is type II (offset): P 373.

Postcodeveld type II heeft als startteken 3 balkjes.

Postcodeveld type III heeft als startteken twee balkjes op gelijke hoogte als de andere balkjes boven de invulvelden. Er is een onderverdeling:
IIIA tekst met vijf woorden onder de zes velden, hoekpunten in de velden zijn dikker, diagonalen van 6-12 dunne punten (afb. 21a)
IIIB dezelfde tekst met vijf woorden onder de zes velden, alleen dunne punten, meestal diagonalen van 4 punten

Afb. 21a (77 %)

Kaart, uitgegeven 22/I-76, drukkerij МТГ.

IIIC tekst van zes woorden, ook dunne punten.

Afb. 21b (50 %)

De beeldzijde: Tallinn

Luchtpostkaarten

Voor de luchtpostbriefkaarten en luchtpostansichtkaarten wordt van de 11^e serie permanente frankeerzegels een zegel gebruikt met de afbeelding van het staatswapen (4 kop.).

De zegel wordt gebruikt voor 2 typen kaarten:

*met kader

*met 'gedrukte' tanding

Verder kan de afbeelding van het staatswapen ook verschillen:

*type I: Boekdruk en groot formaat 22:14,5 mm (met raam op afstand 1,5 mm en met 'tanding' op afstand 1 mm)

*type II: Offsetdruk en klein formaat 21:14 mm (met raam op afstand 2 mm, met 'tanding' op afstand 1,5 mm).

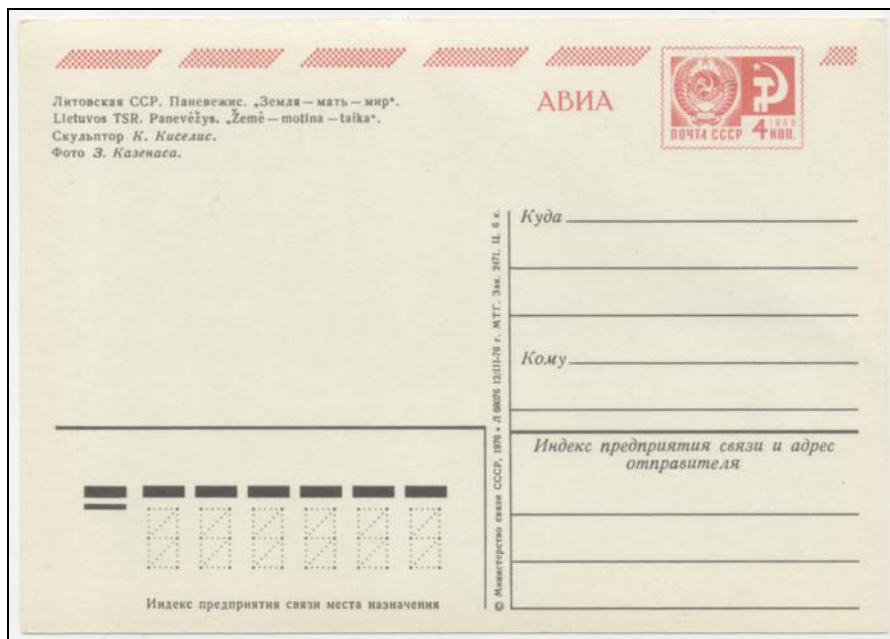
De luchtpostkaarten met deze ingedrukte zegel zijn in te delen in twee groepen. De eerste groep heeft als opschrift АВИА [AVIA] en

КАРТОЧКА ПОЧТОВАЯ of ПОЧТОВАЯ КАРТОЧКА en АВИА (LP 2-13).

De tweede groep heeft als opschrift alleen АВИА (LP 18-44).

De kaart (**afb. 22**) hoort dus bij de tweede groep. Binnen deze groep is weer een makkelijk onderscheid: zonder deelstreep, deelstreep met lijnen van adres-afzenderveld los en deelstreep vast aan lijnen van adres-afzenderveld (**afb. 22**). Verder is de drukkerij van deze kaart 'МТГ', met © en jaar, prijs 6 kopeken: volgens het schema hiernaast LP 33.

◀

Afb. 22a (77 %)

Afb. 22b (50 %)
De beeldzijde.

Bronnen

Ganzsachen-Postkarten der Sowjetunion / von Hans-Werner Reinboth. – In: Deutsche Zeitschrift für Russland-Philatelie 2002 ; 77. – p. 34-40

Internet

Tarieven tijdens de Sovjetperiode zijn te vinden op de site van Sijtze Reurich:

www.sijtzeurich.com/posttarieven_Litouwen3.html

Ook op internet is de voornaamste bron van informatie voor dit artikel: Back of the envelope / by Jim Reichman. – In: Rossica Journal 1998 ; number 131. – p. 54-77

Via de site van Rossica:

www.rossica.org

dan via 'Rossica Journal online in de linkerkolom of direct via:

<http://ufdc.ufl.edu/rosj/all>

Luchtpostkaarten, zegel staatswapen (4 kop), LP 2-5: Kader, daarna – LP 8-44-: gedrukte ‘tanding’

Opschrift	Om-ran-ding	Deelstreep	Drukgege-vens	Drukker	Druk	Zegel type	Kleur	Prijs kaart	MG K	I	II	Jaar			
АВИА en КАРТОЧКА ПОЧТОВАЯ	Nee	Dubbel	1 regel	МПФ Гознака.	Offset	II	Groen/wit		LP 2	Zegel 25,2x18 mm	24,5x17,5	1967			
						II	Roodoranje/wit		LP 3			1967			
	Ja				Boekdr	I	Bruinoranje/wit		LP 4	Zegel-1° lijn:16 mm	20 mm	1966/67			
					Offset	II	Oranjerood/wit		LP 5			1968			
	Kleur zegel		1 regel Nr A..		Offset	II	wit		LP 8	Zie hieronder		1967/69			
		Dubbel 54 mm	1 regel Nr. ...	МПФГ			Grauwrood/wit		LP 9	1° – 5° lijn:29 mm		1969			
		Dubbel	1 regel	МТГ		Middenrood/wit		LP 10	Zie hieronder		1969/70				
ПОЧТОВАЯ КАРТОЧКА en АВИА			2 regels rechtsonder	МПФГ	Offset	II	Oranjerood/wit	5 kop	LP 11	Zie hieronder		1969/70			
				ППФГ	Offset	II		5 kop	LP 12						
	Rand op 6-8 mm afstand			МПФГ	Boekdr	I	Middenrood/wit	5 kop	LP 13	Nr. A 01621	Geen nr				

Opschrift alleen АВИА, Omranding alleen bovenrand, met postcodeveld Kleur alle rood/wit, behalve LP 44: roodlila/wit

Code veld	Deel-streep	Drukgegevens in 1 regel verticaal	Druk-ker	Druk Offset	Zegel type	АВИА= breed, Afstand АВИА - parallelogram	Prijs kaart	MGK	I	II	III	Jaar
IB	Geen streep		MTГ	Alles in kleur zegel	II	АВИА= 18 mm, Tot parallelogram 5 mm	5 kop	LP 18	Nr. A..	Geen	Geen II	
			МПФГ		II	АВИА= 13 mm Tot parallelogram 4 mm	5 kop	LP 19	Л 108099	Geen		
					II		6 kop	LP 20				
					II	АВИА= 13 ,tot parall. 1-2 mm	5 kop	LP 21				
IIIA, tekst verder links	Enkele deel-streep, lijnen los	Maand Romeins, zonder ©, zonder jaar	МПФГ	АВИА in kleur zegel, rest zwart	II		6 kop	LP 23	Л 108091	Geen		1973
						LP 24	3AK	Geen		1973		
		Met © en jaar	МПФГ		II		5 kop	LP 25	Zie hieronder I-II-III-IV			1974/76
			II			6 kop	LP 26	Zie hieronder I-II-III-IV				
IIIA, tekst onder invul-velden		Maand Rom, Opdracht: 3AK76,-77,-78 +4cijfer	МПФГ		II		5 kop	LP 27	Л	Geen		1976/78
					II		6 kop	LP 28	Л	Geen		
	Datum volledig in Arabische cijfers			МПФГ	II		5 kop	LP 29	Л	Geen	ЛB72144	1978/79
			II		6 kop	LP 30	Л	Geen				
	Enkele deel-streep, vast aan lijnen van adres en afzenderveld	Geen ©, zonder jaar	MTГ	АВИА in kleur zegel, rest zwart	II		6 kop	LP 31	Л 108384	Geen		1973/74
		© en jaar, 5 kop			II		5 kop	LP 32	Л...	Geen		1975/76
		© en jaar, 6 kop			II		6 kop	LP 33	Л...	Geen .		
		Maand in Romeinse cijfers	MTГознака. Verder als LP 31		II		5 kop	LP 37	Л 91893	Geen		1977/78
					II		6 kop	LP 38	Л	Geen		
					II		8 kop	LP 39	Л	Geen		
		II				5 kop	LP 40		Geen		1978/79	
Datum volledig in Arabische cijfers		II				6 kop	LP 41	Л	Geen			
		II				8 kop	LP 42	Л	Geen			
Geen datum, wel jaar		II			8 kop	LP 43	Met nr.			1978		
© jaar. maand Rom.	ППФГ	II		5 kop	LP 44	Zonder nr			1977			

DE POSTZEGELS VAN MEMEL-KLAIPEDA IN HET KADER VAN DE HISTORISCHE ONTWIKKELING

Olav Petri

Ze schijnen nooit erg populair geweest te zijn, de postzegels van Memel. In filatelistische literatuur werd er al vroeg over geklaagd. Bij vele postzegels van dit verzamelgebied vroeg ik me af wat het doel van al die opdrukjes was. Ging het om het spekken van de kas van dit gebied of waren er politieke en monetaire ontwikkelingen die elke uitgave noodzakelijk maakten?

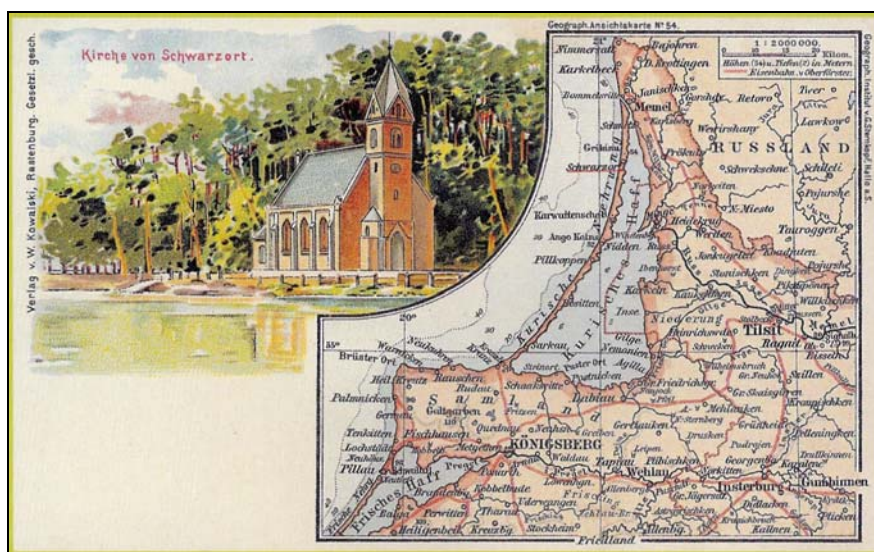
De bibliotheek van Het Baltische Gebied bleek twee forse mappen te bezitten waarin alles opgeborgen is wat wijlen de heer Zuidwegt, een van de oervaders van onze groep, aan literatuur verzameld had. Het betreft gedetailleerde beschrijvingen van zegels en heel veel kopieën van Duitstalige artikelen, beginnend in de jaren '20. Veel gaat over "Plattierung". Die mappen geven samen met de Michel Deutschland Spezial en andere lectuur een aardig beeld van hoe het is gegaan.

In dit artikel wil ik de postzegels plaatsen in hun historische context en geen uitvoerige beschrijving geven van vervalsingen, tarieven enz.

De geschiedenis in vogelvlucht

Je kunt je goed voorstellen dat de politieke en economische veranderingen bij de bewoners van het Memel gebied aanvankelijk gevoelens van onrust, verlamming, berusting, en op het einde van paniek hebben gegeven. Immers, de bewoners hebben binnen een periode van slechts 25 jaar meermalen van nationaliteit moeten wisselen.

Van Duits onderdaan werden ze bewoners van een door de geallieerden bestuurd autonoom gebied, uiteindelijk werden ze inwoners van Litouwen. Dat duurde niet lang want op 22 maart 1939 bezette Nazi Duitsland het gebied en werd men weer Duits onderdaan. Op 28 januari 1945 veroverde het Russische leger de stad waarna de bewoners eerst bij bezet Oost Pruisen hoorden en vanaf 1948

Afb. 1

Kaart uit: *Klaipėda, Kuršių nerija senuosiuose atvirukuose = Klaipėda, Curonian Split in old postcards / by Aleksandras Kubilas. – Vilnius, 1999*

in Sovjet Litouwen belandden. Tallozen hebben in die 25 jaar elders hun toevlucht moeten zoeken, vaak met verlies van leven.

Het Memelgebied, omvang, bevolking, politiek

In artikel 99 van het Verdrag van Versailles staat dat de stad en omgeving als Memelgebied zonder volkstemming van Duitsland afgescheiden worden.

Geografisch is in het verdrag het Memelgebied beschreven als bestaande uit de stad en het voormalige Duitse gebied benoorden de rivieren Memel en Russ, alsmede een deel van de Kurische Nehrung, beginnend ten

zuiden van Nidden.

Het oppervlak van het Memelgebied is te vergelijken met dat van Luxemburg. Het gebied telde ongeveer 150.000 inwoners. Als reden voor de afscheiding werd genoemd dat de helft van de bevolking Litouws was. Op de achtergrond speelde iets anders. De nieuwe staat Litouwen, met nog omstreden grenzen, wilde het gebied erbij hebben omdat het land geen haven had om goederen in en uit te voeren (Palanga was als haven te verwaarlozen. Alleen al het houttransport over de rivier de Memel (Duits), Njemen (Russisch), Nemunas (Litouws) moest langs de stad Memel om open zee te bereiken. De riviermonding en de haffmondning waren gemakkelijk te blokkeren. De Litouwse claim lag niet lekker

bij de Entente die aanvankelijk Litouwen sowieso met wantrouwen bejegende omdat men dacht dat er te nauwe banden bestaan hadden tussen Duitsland en Litouwse prominenten. Een volksstemming is dus niet gehouden, dit in tegenstelling tot in andere Oost Pruisische gebieden als Allenstein en Marienwerder. Een vooroorlogs overzicht, opgesteld door de Evangelisch Lutherse kerk, gaf aan dat de bevolking grosso modo voor de helft Duits en voor de helft Litouws was, 95% was Luthers. Een handtekeningenactie voor een Danzig-achtige status, gehouden onder inwoners van ouder dan 20, leverde ongeveer 50.000 stemmen op vóór deze optie. Over deze handtekeningenactie zijn mij verder geen gegevens bekend. De status veranderde dus met de ondertekening van het Verdrag van Versailles, op 10 januari 1920. Het Memelgebied werd afgesplitst van Duitsland. Verwikkelingen tussen Litouwen, Polen en de geallieerden hadden geleid tot de gedachte aan een soort protectoraat, een mandaatgebied van de op te richten Volkenbond. Frankrijk nam op 15 februari 1920 het bestuur op zich namens de Conferentie van Vertegenwoordigers van de Entente. Franse oorlogsschepen met generaal Odry aan boord voeren de haven binnen, troepen werden ontscheept als “sterke arm”, “Jäger” volgens Duitstalige lectuur. Veel kleurrijker echter zijn Franstalige bronnen: het 21-e “bataillon de chasseurs alpins”. Alpenjagers op de duinen! In januari 1923 veranderde de situatie opnieuw. In enkele etappes werd het gebied uiteindelijk deel van de republiek Litouwen.

Postzegels

De “Franse” periode

1. Vóór de ondertekening van Versailles

Met de wapenstilstand van Compiègne op 11 november 1918 veranderde er in Memel en omgeving weinig, het gebied was Duits, maar kreeg wel te maken met een nieuw buurland, Litouwen. De post werd gewoon gefrankeerd met Duitse postzegels, de bekende

Le 21e bataillon de chasseurs alpins. 1920.

Afb. 2

Uit: Les Français à Klaipėda et après 1920-1932 / Isabelle Chandavoine. – Vilnius : Zara, 2003

Germania's, het hoofdpstkantoor in Berlijn enz. Deze zegels mochten tot 20 juli 1920 gebruikt worden. Leuk om naar te zoeken in Duitslandcollecties!

2.

Aankomst van het Franse Bestuur, een Berlijnse en een Parijse serie

Op 7 juli 1920 werd het militaire bestuur vervangen door een burgerbestuur, generaal Odry vertrok, Hoge Commissaris Pestiné, een burger, volgde hem op. Het gebied behield binnenlandse autonomie, maar wel alles onder Frans toezicht. Men handhaafde de Duitse mark, net als in de volksstemminggebieden als bijvoorbeeld Allenstein, tot de ontruiming van het gebied door de Entente. Men frankeerde nog steeds met Duitse postzegels, hetgeen volgens de Franse autoriteiten dreigde te leiden tot smokkel van postzegels uit Duitsland, reden om andere zegels in gebruik te nemen. De Hoge Commissaris generaal Odry vroeg al snel toestemming om postzegels te bestellen. (Het kwam ook tot eigen Stempelmarken en noodgeld). Allereerst zijn in Berlijn zegels met opdruk “Memelgebiet” besteld, vrijwel gelijktijdig werd een bestelling geplaatst in Parijs. Deze series kwa-

men niet gelijktijdig aan en evenmin was een serie in zijn totaliteit vanaf één dag aan het loket verkrijgbaar. De Franse zegels verschenen het eerst aan de loketten.

De Germaniazegels en de taal van de opdruk van de Berlijnse opdruk suggereren dat er politiek niet veel veranderd was.

Briefstukje met Mi. 1

De Duitse opdrukzegels konden gebruikt worden tussen 1 augustus en 31 oktober 1920, (Mi 1-17). Let dus bij afstempelingen op deze data. De Berlijnse zegels waren bestemd voor postverkeer binnen het Memelgebied en naar Duitsland, maar al snel kwam het tot mengfrankering met Parijse opdrukken voor alle bestemmingen en werd deze regel dus niet meer gehandhaafd. De 50 pfennig kent 2 papiersoorten, de 2 mark 50 kent een beschadiging in de

opdruk: Memelgevier i.p.v. Memelgebiet. De 2 mark bestaat met 25 en 26 gaatjes horizontaal. Aldus de heer Zuidwegt.

De specialist Ernst Becker meldt in 1954 enkele uiterst zeldzame kopstaande opdrukken bij de 1 mark 50 (Sammlerdienst 2, 1954).

Er moet geknoeid zijn ten nadele van verzamelaars, want ik bezit een naoorlogse 1 mark die met opdruk niet is geleverd.

De restanten van de Berlijnse zegels zijn na afloop van de geldigheidstermijn geveild. Bij de Parijse zegels is enorm veel te beleven aan opdrukvarianten en papiersoorten.

3.

Gebruik van vreemde talen

Dat ook zegels in Parijs besteld werden, lag in de lijn der verwachting. In Marienwerder had men een Italiaanse Hoge Commissaris gekregen en de eerste zegels voor dat gebied kwamen dan ook uit Milaan. De eerste Franse opdrukzegels kwamen uit de Staatsdrukkerij in Parijs (Mi. 18-33).

Al snel werd gefluisterd dat de zegels met opzet een spelfout bevatten, pfennig en mark hadden namelijk geen hoofdletter aan het begin (**afb. 3**). Was dat een soort kleinering van de Duitsers door de overwinnaar? Nee, het was onwetendheid, de fout werd gecorrigeerd bij een latere uitgave. De naam van het gebied in de opdruk luidt "Memel", zonder de Duitse toevoeging "-gebiet". Blijkbaar is dat de naam waaronder het bij de UPU officieel bekend werd. Het Frans, taal van de bestuurder en de taal van de Internationale Postunie, ontbreekt in de landsnaam.

Ter vergelijking is het interessant het taalgebruik na te gaan op zegels van de plebiscietgebieden, waar naast het Frans op bijvoorbeeld Allenstein en Oberschlesien het Pools voorkomt. Sleeswijk kreeg de landsnaam in het Deens en bij dienstzegels een CIS opdruk, die staat voor de Franstalige afkorting van de bestuurscommissie. Het Litouws zou een optie geweest zijn als extra taal op Memelzegels. Voor de volledigheid: het Saargebied was voor 15 jaar afgestaan aan Frankrijk, waarbij het gebruik van het Frans op postzegels al in april 1920 verdwijnt.

Afb. 3 (79 %) (collectie Jan Kaptein)

Kaart, stempel 28-6-1921 van Heydekrug, de tekst gaat over postzegels.

4.

Tekort aan het loket

Mi. 34

De twee in april 1921 extra aangebrachte opdrukwaarden (Mi. 34 en 35) wijzen op een tekort aan zegels van 15 en 60.

Dit tekort ontstond volgens Dr H. Koch (in zo op het oog de Sammler Woche van de jaren '20) door een tariefsverhoging. De opdruk is aangebracht door de plaatselijke drukkerij Siebert, hetgeen ongetwijfeld een snellere levering garandeerde. Van een gierende inflatie is, gezien de nominale waarden, nog geen sprake.

5.

Foutje hersteld

Volgens Dr Koch ontstond al snel een tekort aan zegels door postzegelhandel en speculanten. Vanaf 14 mei 1921 komt uit Parijs een nieuwe serie zegels met verbeterde opdruk, nu netjes met hoofdletters voor de woorden pfennig en mark, Mi. 36-39).

Vreemd genoeg ontbreekt de waarde van 15 pfennig, die inmiddels wel was bijgedrukt via de opdrukzegtjes en waar ook later (nov.-dec. 1921)

opnieuw een gebrek aan ontstond, zie de lokaal verzorgde extra opdrukzegels Mi 47 en 48.

Mi. 36

6.

Luchtpost en vervalsingen

Net als ieder zichzelf respecterend land gaf Memel luchtpostzegels uit (Mi 40-46).

Drie forse luchtpostseries zijn in omloop gebracht. Was dat allemaal wel nodig? Vanaf 1 april 1921 bestond er een frequente luchtpostverbinding Danzig-Königsberg-Memel, vanaf 1 augustus is die verbinding doorgetrokken naar Riga. Uiteraard was er geen winterdienst. De eerste luchtpostzegels zijn weinig gebruikt voor normaal niet-filatelisch luchtpostverkeer. Het betreft een lokaal verzorgde opdruk van Siebert van juli 1921. Ik bezit geen massa zegels voor vergelijkingen, maar bij de valse postzegels moet het "wit" binnen de letters te breed zijn en is de afstand tussen de F en de L te groot. Er bestaan ook valse zegels met de G en de S iets vierkanter volgens mijn lectuur.

In mei 1922 komt een tweede serie uit,

eveneens verzorgd door Siebert (Mi. 72-83), volgens D. Rotte in de Deutsche Zeitung für Briefmarkenkunde (1938) nodig wegens een tariefsverhoging.

Briefstukje met Mi. 72

De opdruk in schrijffletters heeft bij echte zegels bij de g en de p een doorlopende verbindingslijn, zonder “verspringing”. Er bestaat ook een vervalsing die het stokje van de “g” puntig laat eindigen in plaats van plat (zie “Schach den Fälschungen”). Een derde serie, nu afkomstig van de Staatsdrukkerij in Parijs, verschijnt in oktober 1922 en is volgens dezelfde auteur slechts op één vlucht gebruikt. Wellicht verdeelde men de tweede serie zegels over alle kantoren, ontstond daardoor toch een tekort en was er daarom bijbesteld? De nominale waarden van de 2-e en 3-e luchtpostserie zijn vrijwel gelijk. Volgens de literatuur is het meeste gelopen materiaal als complete serie van filatelistische enveloppen afkomstig. Ik kan me niet aan de indruk onttrekken dat de inkomsten, verkregen door deze postzegels, welkom waren bij de autoriteiten.

7.

De laatste Franse zegels

De inflatie in Duitsland laat zich ook voelen in Memel, Mi. 108 en 109 voorzien in een behoefte aan de waarden 10 en 20 mark. We zijn dan bij 22 oktober 1922 beland.

Mi. 108

Overigens is de opdruk verzorgd in Parijs. In december 1922 volgen nieuwe opdrukken (Parijs) die de toenemende inflatie illustreren (Mi. 110-118), zegels die nog aangevuld worden met de Parijse opdrukken Mi. 119, 120 en de niet meer uitgegeven Mi. Romeinse “I” van 1923.

Dit waren de laatste zegels onder Frans bestuur. In december 1922 kostte (zie Zuijdwegt) een dollar inmiddels 7000 mark. Het verzenden van een gewone brief kostte 12 mark. Op 15 januari 1923 kostte een dollar al 20.000 mark en was het tarief voor een gewone brief gestegen tot 50 mark.

Dr Nord beschrijft in de Sammler Woche dat Memel krioelde van postzegelhandelaren en speculanten. Echt gelopen materiaal is volgens hem alleen te vinden, verzonden vanuit kleine kantoor-tjes.

De overgang van de Entente naar Litouwen

Vanaf 7 januari manifesteerden zich opstandelingen, deels gewoon per trein uit Kaunas vertrokken, toegejuicht door de achterblijvers. De Fransen, inmiddels nog slechts een handjevol alpenjagers, hebben zich nog verschanst en gewapend verzet geboden, in samenwerking met plaatselijke vrijwilligers. Op 15 januari 1923 werd de stad bezet door Litouwse troepen, vermomd als vrijwilligers, aangevuld door echte vrijwilligers en een kleine betaalde groep plaatselijke Litouwers. Ene Budrys had de leiding, eigenlijk J. Polovinskas geheten, chef van de contraspionage in Kaunas. De invasie viel echter op politiek comfortabele wijze samen met de bezetting van het Roergebied door Franse en Belgische troepen. Parijs zou oorlogsschepen sturen. Op 16 februari 1923 werden de soevereine rechten van Litouwen op Memel echter als fait accompli erkend door de Conferentie van de Ambassadeurs van de Entente. Op 19 februari hebben de Fransen Memel verlaten, inderdaad op de inmiddels gearriveerde oorlogsschepen! Op 24 februari 1923 wordt Smetona, de latere president, de permanente vertegenwoordiger van Litouwen in Memel.

Voor het Memelgebied werd nog wel gedacht aan een aparte status binnen

Litouwen, het werd een zelfbesturend deel van de republiek. De Entente had gemakkelijk militair kunnen ingrijpen. Maar er speelden belangrijker zaken dan Memel, de herstelbetalingen van Duitsland haperden en er waren problemen rond Polen die ook Rusland betroffen. Algemeen was de wens om van de nasleep van de eerste Wereldoorlog af te komen

Op 15 maart werden door de Entente de oostgrenzen van Polen vastgesteld waarbij het gebied van Vilnius als Pools werd erkend en als tegenprestatie Memel Litouws werd. Op 26 mei 1923 is de inlijving in Litouwen door de Entente officieel erkend. Litouwen hield zich overigens bij herhaling niet aan gemaakte afspraken.

Over de kleine lettertjes is nog lang gevochten. Pas op 25 mei 1925 tekende Italië als laatste lid van de Entente voor de definitieve regelingen van de overdracht.

De nasleep

Pijnlijk voor Litouwen was dat tijdens verkiezingen in de jaren na de annexatie de Litouwse nationalistische partijen in het Memelgebied slechts weinig stemmen kregen, groot enthousiasme voor Litouwen ontbrak, ook bij inwoners met een Litouwse achtergrond. Tot in de jaren '30 bleven elementen van autonomie in het gebied bestaan. Conflicten met Kaunas kwamen vaak voor, bijvoorbeeld met de Landdag en de voorzitter daarvan. Tot bij het Internationale Hof van Justitie zijn in 1932 conflicten uitgevochten over zaken waarin de Litouwse regering ook volgens het gerechtshof ten onrechte ingreep in lokale aangelegenheden.

Kaunas zat vaak “fout”, de Duitse inwoners joeg dit naar de verkeerde richting, de nationaalsocialisten. Vertegenwoordigers van de Entente keken op steeds groter wordende afstand mee. De conflicten namen toe, Hitler Duitsland bemoeide zich ermee en bezette in 1939 het gebied, het begin van helaas nog zwaardere tijden.

Postzegels

De “Litouwse” periode

1.

Noodopdrukken

Op 24 januari 1923 stelde het voorlopige Litouwse bestuur de Posterijen van Memel onder een ministerie in Kaunas. Op de bezetting van het Rijnland door Frankrijk en België volgde in Duitsland een zich snel ontwikkelende inflatie.

Het Memelgebied kreeg hier tijdens de Litouwse periode nog mee te maken. De Franse zegels raakten snel op, Mi. 121-123, werden door drukkerij Rytas in Memel overdrukt met de meest nodige waarden, mark op de waardeloze pfennig. Op 26 januari verschenen die aan de loketten.

Briefstukje met Mi. 121

2.

Spoedopdrachten: sikkel, strepen en sterretjes

Vervolgens moest ook via postzegels snel duidelijk worden dat er een nieuwe tijd was aangebroken. Allemaal haastwerk. Dienstzegels uit Litouwen kregen in de Litouwse Staatsdrukkerij een opdruk Klaipeda in grote letters, Memel in kleine letters (verschil moet er zijn!) en waarden in mark. Er kwam niet meteen een nieuwe munteenheid. Omdat het in Kaunas erg druk was met bestellingen kreeg ook Rytas in Memel opdracht dienstzegels te overdrukken.

Briefstukje met Mi. 124

Afb. 4 (73 %) (collectie Jan Kaptein)
Brief, 14-3-1923.

De Kaunaszegels heten de “sikkel”-zegels, de Rytasuitgave de “strepen”-zegels. Rytas had het echter ook erg druk en Kaunas won de race op 5 februari 1923 met Mi. 124-128. Rytas volgde op 7 februari met Mi. 129-134.

Mi. 130

Bij de 10 mark was aanvankelijk het woord Memel weggelaten evenals de doorhaling van het TARNYBINIS (=dienstzegel). Dat was tegen de UPU voorschriften, want Klaipeda was geen bestaande, erkende naam voor het gebied. Men heeft deze zegels toch maar in omloop gebracht. De nominale waarden van deze series loopt op tot 500 mark.

Bij de dienstzegels zijn diverse plaatfoutjes en zo te vinden op de niet overdrukte zegels. Daar komen dan nog opdrukbeschadigingen enz. bij. Heel veel werk voor de liefhebber met goede ogen. De Michel Deutschland Spezial geeft een hele rij. Goed te zien

is op de 25 rood de “dolk” voor het paardehoofd op de oerzegel. Midden februari is alweer een nieuwe serie met opdruk nodig, nu met Klaipeda en Memel cursief en sterretjes, Mi. 135-140, de “sterretjes”-zegels. Wellicht was er een run op de eerdere zegels ontstaan. Mogelijk ontstond er een tekort aan gewone waarden. De hoogste waarden (400 en 500 mark) komen namelijk niet voor. Het is volgens Dr Koch echter verdacht dat deze zegels eerder in Berlijn te koop waren dan in Memel. Dr Nord stelt dat de sterretjeszegels nauwelijks aan de loketten kwamen, laat staan dat er zekelijk mee gefrankeerd is.

3.

De eerste echte eigen zegels

Vanaf 12 maart verschenen geleidelijk de eerste niet-opdruk zegels voor Memel-Klaipeda aan de loketten, Mi. 141-150. Het betrof dezelfde dienstzegels die nagetekend waren en voorzien waren van de tekst Klaipeda en Memel (afb. 4). Memel staat steeds onderaan en is wat kleiner geschreven, behalve bij de hoogste waarde die inmiddels 1000 mark bedraagt. De 300 en 500 zouden niet eens meer aan het loket verschenen zijn, omdat enkele dagen later een andere munteenheid werd ingevoerd, de litas.

4.

Een overbodige uitgave

Een omgebouwde dienstzegel is natuurlijk een haastontwerp. Op 12 april verscheen een serie die de havenjubileumserie genoemd wordt, Mi. 151-163. Alle zegels zijn in markwaarden die oplopen tot inmiddels 3000 mark.

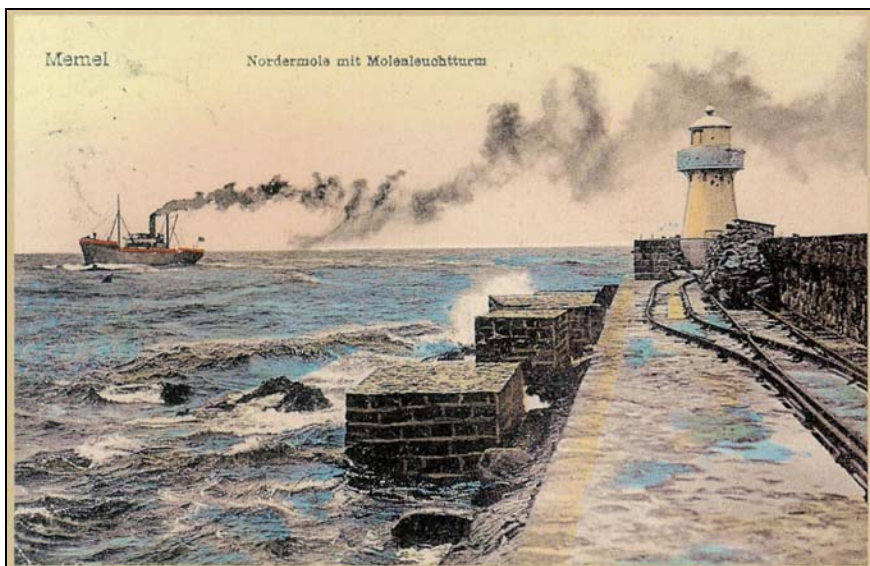

Mi. 151

Een overbodige serie aangezien men al wist dat op 16 april de munteenheid litas zou worden ingevoerd. Van elke zegel bestaan 70.000 exemplaren, de verdenking van geldklopperij vindt hierin krachtige steun, want uiteraard zouden er gangbare en minder gangbare waarden geweest zijn met onderscheiden oplagen. En let op: gebruikte zegels behoren met Litouwse modellen afgestempeld te zijn. Duitse stemfels met Duitse plaatsnamen waren al vrijwel vervangen.

Uiteraard zijn niet-filatelistische poststukken zeldzaam. De afbeeldingen zijn eenvoudig, een passagiersschip en een zeilschip met een vaag silhouet van Klaipėda op de achtergrond, vervolgens een zegel met het havenhoofd, vuurtoren, stoomschip en zeiljacht, en tot slot het stadswapen van Memel. De stadswapenzegel is voorzien van een Litouws nationaal symbool, de Gediminastoren. Opvallend is de derde zegel waarvan de catalogi noteren dat die een anker afbeeldt. Dat is wat kort door de bocht. De zegel toont een allegorie van de scheepvaart (anker), spoorwegen (treinwiel met flens en aan weerskanten vleugels). Bovenin de attributen – zo lijkt het – van hout-hakkers en houtvlotters. Kortom, een allegorie van de bedrijvigheid van het gebied.

Voor de volledigheid nog dit: het stadswapen toont een burchttoren met links en rechts bakentorens, een boot voor de kademuur met kantelen en sterren die de stuurlieden op zee tot gids waren.

Afb. 5

Kaart uit: *Klaipėda, Kuršių nerija senuosiuose atvirukuose = Klaipėda, Curonian Split in old postcards / by Aleksandras Kubilas. – Vilnius, 1999*
Klaipėda: het noordelijke havenhoofd met de witte vuurtoren

5.

Een nog overbodiger uitgave

De markperiode wordt afgesloten met Mi. 164-166, Franse restantjes met waarden van 100, 400 en 500 mark. Opdrukken die op 13 april aan het loket verschenen en waarvan slechts 25 series verkocht zouden zijn. Volgens de documentatie van de heer Zuijdwegt zijn het overbodige zegels aangezien deze waarden nog volop aanwezig waren. Op brief nog grotere zeldzaamheden dan de “plaatjes”-serie.

6.

Geldhervorming

Nadat de litas op 16 april in plaats van de mark de munteenheid werd en daarmee het gebied monetair en economisch duidelijker aan Litouwen werd verbonden, kwam er ook een regeling voor de postzaken. Voor postverkeer gold vanaf 1 juli 1923 de litas. Door de totale ontkoppeling van de Duitse mark is het Memelgebied de hyperinflatie bespaard gebleven. Bij de invoering van de litas verdwijnen de hoge nominale waarden. Uiteraard lagen zegels met de nieuwe waarden niet kant en klaar bij de drukkerij. Het gebied zag dan ook tot in december 1923 opdrukken verschijnen in litaswaarden. Een litas was in januari 1923

1/10 dollar waard. Het zal duidelijk zijn dat de regering in Kaunas de

productie van eigen zegels voor het Memelgebied liefst per direct wilde stoppen. In de behoefte aan zegels werd voorzien via een reeks opdrukken van grote eenvoud.

7.

De eerste litaswaarden

Allereerst verschenen 16-20 april Mi. 167-175. Dat waren de Memelzegels met “vytis” zonder opdruk, nu ter plaatse voorzien van 2 balkjes die de markwaarde verbergen en die de nieuwe litaswaarde tonen in centen. Hierbij dook een bekend probleem op, er waren niet genoeg letters voor de genitivus meervoud waarbij het woord CENT moest eindigen in een U met een cedille. Bij 174 en 175 loste men dit simpelweg op door CENT met een afkortingspunt te gebruiken.

Mi. 175

De nominale waarden zijn laag qua getal, overeenkomstig een overzicht van de heer Zuïdwegt waren gewone brieven 10 of 15 cent. Het betekende volgens de krant Memeler Dampfboot wel een tariefsverhoging die een brief naar Duitsland meer dan 6 maal duurder maakte. Bovendien betaalde men met marken die steeds in waarde daalden. Desondanks ontstond er al snel een tekort aan de loketten. Dit leidde samen met de hogere tarieven tot een originele aanpak. Bedrijven en particulieren verzamelden post en brachten die naar Tilsit, alwaar de Duitse tarieven toen nog aantrekkelijker waren. Uiteindelijk is dat er de oorzaak van dat poststukken uit de periode 16 april – 10 juni zeldzaam zijn. Het aantal varianten in de opdruk is legio.

8.

Een aanvulling

Vanaf 30 april verschijnen alweer extra zegels. De Mi. 176-182 hebben de litaswaarde in iets grotere cijfers. De oplossing voor het lettertjesprobleem was een blijvertje. De uitgang van cent werd vervangen door een afkortingspunt. De hoogste waarde, de eerste met “litas”erop, verscheen pas op 18 mei. Ik zwijg verder maar over de talloze varianten die ook hier de specialist genoeg zullen doen. Ing. Ernst Becker zette zich aan “wissenschaftliche Memelforschung” en maakte een begin met het rubriceren en platen van alle opdrukvariëteiten (Sammler Woche).

9.

Orde en netheid

Inmiddels was het een waar rommeltje geworden qua vormgeving. Daarom verscheen in mei 1923 een opdrukserie met op alle waarden even grote opdrukken, Mi. 183-192. Raadpleeg de Michel voor allerlei varianten. Dr Nord wijst er op dat deze zegels alsmede de verdere opdrukken wel degelijk postaal nodig waren.

10.

De haven jubileumzegels

Deze zegels kwamen in juni aan de beurt om overgedrukt te worden. Bij deze opdrukken is deels gebruik gemaakt van opdruk materiaal van de voorgaande serie. Voer voor fijnproevers. Raadpleeg de mappen van de heer Zuïdwegt. De slijtage van balkjes en cijfers nam inmiddels toe.

11.

Kleurenopdruk

Doordat de annexatie nog steeds niet alle benodigde goedkeuringen had van de Entente, moest men telkens weer zegels bijdrukken. Er waren altijd wel restanten van eerdere uitgaven beschikbaar. De 15, 25 en 30 waren de meest nodige nominale waarden. In december paste men de kleur van de opdruk aan de zegelkleur aan. We zien rood en groen verschijnen op Mi. 206-229. De serie wordt de “24 waardenserie” genoemd, Mi. 206-229.

12.

De laatste restjes

Drukkerij Lituania in Klaipeda wordt ook in november aan het werk gezet. Mi. 230-233 krijgen een opdruk met de nieuwe waarde overdwars.

Mi. 232

Men gebruikte restanten sikkels en strepen zegels. In december komen nog enkele havenjubileumzegels aan de beurt: waarden en balken komen er op te staan. Plaatfoutliefhebbers kunnen bij al deze nooduitgaven zien of er nieuwe platen gemaakt zijn of niet. Bovendien treden telkens nieuwe beschadigingen op. Volgens mij heeft de heer Zuïdwegt ons in dit opzicht een levenswerk nagelaten.

Mengfrankering

Al vanaf 5 augustus 1923 was het gebruik van Litouwse zegels toegestaan. Mengfrankering komt vaak voor. Op 25 mei 1925 tekende Italië in mei als laatste lid van de Entente de documenten voor de overdracht van het gebied. Kaunas reageerde al snel. De verkoop van Memelzegels werd gestopt op 1 juni 1925; tot eind augustus mocht men nog frankeren met de resterende Memelpostzegels.

De stempels en de tarieven

Deze vormen een verhaal apart. Even heel kort dit: er is enorm veel met stempels en afstempelingen geknoeid. De mappen van HBG tonen daar voorbeelden van. Er bestaan valse stempels, afstempelingen die filatelisch zijn en die niet kloppen met de periode waarin de afgestempelde zegels in omloop waren. Ook zijn er echte stempels die geantedateerd zijn, fluitje van een cent, en echte stempels met slechts één vaste datum (gestolen stempels). Leuk onderzoeksgebied voor echte speurneuzen.

Verspreid over de documentatie van HBG documenten staan gegevens of een enkel overzicht betreffende de posttarieven. Aanvankelijk volgde men de Duitse tarieven. Op 16 april kwamen nieuwe tarieven in litas. Men betaalde echter nog in mark. Door de koers van de mark tegenover de litas stegen de tarieven snel. Martin Bechstedt publiceerde een overzicht van de verhouding tussen mark en litas. De HBG map bevat een tariefsoverzicht van 28 september 1923, gepubliceerd door het tweetalige Amtsblatt des Memelgebiets. Mogelijk is voor de liefhebber elders een totaaloverzicht te vinden?

Literatuur

Isabelle Chandavoie, Les Français à Klaipeda et après (1920-1932), Vilnius 2003

Michel Deutschland spezial

Postage stamps of Lithuania, New York 1978 Lithuanian Philatelic Society of New York

Memel Cancellation Weeds (John Nefus) in The Lithuania Philatelic Society, 2011 (veel voorbeelden zijn overgenomen uit andere bronnen)

Documentatiemap HBG en overzicht heer Zuïdwegt met o.a. Sammler Woche in fotokopie; verslagen van de Forschungsgruppe Memel

Schach den Fälschungen, 1938

Martin Bechstedt, Litauen Teil 2, 2012

EEN 'LETS' OPPERBEVEL BIJ DE WAFFEN-SS

Wilbert Manders

Evenals het reguliere Duitse leger oftewel Heer, had ook de Waffen-SS zogenaamde Generalkommandos. Eén van hen was het Generalkommando VI. SS-Freiwilligen-Armeekorps (lettisches), dat gedurende de Tweede Wereldoorlog kortstondig sturing en orders gaf aan de beide Letse Waffen-SS divisies.

Een *Generalkommando* had in principe het opperbevel over twee of drie divisies / brigades. Het samenvoegen van deze legeronderdelen kreeg binnen het Duitse leger de naam *Korps*. Afhankelijk van welke legeronderdelen werden toegekend duiken ook namen op als *Panzerkorps*, *Gebirgskorps*, *Kavalleriekorps* of zoals al genoemd *Armeekorps* (1).

Taken

Een *Generalkommando* bestond, zoals we even verder ook zullen zien, slechts uit enkele specifieke (vaak minder grote) eenheden die veelal communicatieve, verzorgende en speciale opdrachten uitvoerden. Hoofdtak van een *Generalkommando* was het aansturen en coördineren van de toegewezen *Verbände* (divisies / brigades). Tezamen met de divisieën/of brigadecommandanten werden de aanvals- of verdedigingsstrategieën besproken en uitgevoerd.

Een 'Lets' opperbevel

Vanaf oktober 1943 werd op de militaire oefenplaats nabij de Duitse plaats Grafenwöhr (Oberpfalz / Bayern) begonnen met de opstelling van het *Generalkommando* voor het VI. SS-Freiwilligen-Armeekorps (*lettisches*), dat de 15. *Lettische-Freiwilligen-Division* en de 2. *Lettische-SS-Freiwilligen-Brigade* (2) moest gaan aansturen. Het 'Letse' *Generalkommando* omvatte in de periode van 1943 tot 1945 de navolgende eenheden (3): *Korpsstab mit Kartenstelle* (korpsstaf met landkaartenafdeling) *SS-Korps-Nachrichten Abteilung 106* (verbindingsafdeling)

Afb. 1

SS-Korps-Artillerie-Abteilung 106 (artillerieafdeling)
SS-Korps- Nachschub-Abteilung 106 (aan-en afvoertroepen)
SS-Feldgendarmarie-Kompanie 106 (compagnie veldpolitie)
SS-Flak-Batterie 106 (luchtafweerbatterij)
schwere SS-Beobachtungs-Batterie (verkenning/observatiebatterij)
SS-Kraftfahr-Kompanie 106 (aan-en afvoertroepen)
Pionier-Kompanie VI. SS-Freiwilligen-Armeekorps (pioniercompagnie)
SS-Werkstatt-Kompanie 106 (mechanicienscompagnie voor onderhoud aan voertuigen)
SS-Feldlazarett 106 (veldhospitaal)
SS-Feldpostamt 106 (veldpostkantoor)
Wat dus opvalt is dat deze eenheden, vanwege hun ondersteunende taken, slechts de grootte van een compagnie of afdeling hadden. Verder kregen ze het cijfer 106 toegekend, want het was zo dat de *Generalkommando*-

Afb. 2

eenheden van de *Waffen-SS* in principe altijd het korpscijfer plus honderd toegekend kregen. In de zomer van 1944 krijgt het korps trouwens een nieuwe naam en wordt het omgedoopt in het VI. *Waffen-Armeekorps der SS (lettisches)*. Zoals bij haast alle 'niet-Duitse' eenheden binnen de *Waffen-SS*, werden ook bij dit *Generalkommando* voor de strategische en leidinggevende posities Duitsers ingezet. Het gewone voetvolk waren daarentegen veelal Letten, hoewel ook andere nationaliteiten waren vertegenwoordigd.

De bevelvoerders

De navolgende, doorgewinterde Duitse SS-generaals zijn bevelvoerder geweest over het 6^e (Letse) SS-korps. Van oktober 1943 tot juli 1944: *SS-Obergruppenführer* Karl Pfeffer-Wildenbruch (**afb. 1**), in juli 1944: *SS-Gruppenführer* Karl von Treuenfeld (**afb. 2**) en van augustus 1944 tot mei

Afb. 3

1945: SS-Obergruppenführer Walther Krüger (afb. 3).

Vuurdoop en frontinzet

Van oktober 1943 tot januari 1944 verblijven de korpseenheden op Duits grondgebied. Maar vanaf februari / maart 1944 trekken ze tesamen met beide Letse *Waffen-SS* divisies en ook een Duitse *Luftwaffe-Felddivision* ten strijde aan het noordelijke Oostfront (4). In de zogenaamde 'Panther-Stellung' nabij Ostrow krijgen de legereenheden van het 6^e SS-Korps hun vuurdoop. En hoe! In de navolgende maanden krijgen ze vele rake klappen toebedeeld door verbeeten, fanatieke Russische gevechtseenheden. In juli 1944 wordt het korps, met enorme verliezen, zelfs teruggedrongen tot enkele honderden kilometers van de Letse grens! Door dit gigantische falen wordt dan ook de toenmalige bevelvoerder van het korps, *SS-Gruppenführer* Karl von Treuenfeld, per direct ontheven van zijn functie vanwege het creëren van het zogenaamde 'Lettenloch'. De *15. Waffen-Grenadier-Division der SS (lettische Nr.1)* wordt zelfs als bijna geheel verslagen gemeld bij de Duitse legerleiding in Berlijn en wordt daarvoor aan het korps onttrokken voor opfrissing en vernieuwing. De 19^e Letse SS-divisie blijft het korps wel trouw en zal in de navolgende maanden met verschillende reguliere *Heeres-Divisionen* hun mannetje

Afb. 4

Letse sluipschutters aan het Oostfront.

moeten staan in het noordelijke deel van Rusland en vanaf november 1944 in de zogenaamde *Kurland-Kessel*. Tot mei 1945 levert het *VI. Waffen-Armee-Korps der SS (Lettisches)* een bittere en felle strijd in het tergende en ijskoude Koerland. Begin mei 1945 leggen de soldaten van het sterk uitgedunde korps uiteindelijk hun wapens neer en worden ze krijgsgevangenen gemaakt door de Russen. Daarmee komt een einde aan een op papier Lets opperbevel binnen de *Waffen-SS*.....dat maar slechts 20 maanden het levenslicht zag. Voor de Letten die het korps toebehoorden brak nu opnieuw een helse periode aan, want de Russen zagen hen natuurlijk als verraders. Tientallen jaren krijgsgevangenschap volgden voor de meesten van hen, met alle ontberingen vandien.

Veldpost

De post van de korpseenheden werd afgehandeld door een eigen veldpostkantoor. *SS-Feldpostamt 106* handelde zowel de privépost van de soldaten, alsook de dienstpost van de korpseen-

heden af.

De veldpost van de toegekende divisies / brigades werd door hun eigen veldpostkantoren afgewikkeld en circuleerde normaliter niet via het *Korpsfeldpostamt*.

De veldpost van de Letse militairen werd uiteraard naar een *SS-Feldpostprüfstelle* toegestuurd, waar deze werd gecontroleerd op briefinhoud en natuurlijk de tekst. Tot einde 1944 gebeurde deze briefcensuur in Riga, daarna in Königsberg en uiteindelijk nog voor een paar maanden in Hildesheim. Veldpostbrieven van korpseenheden zijn overigens behoorlijk schaars. **Afbeeldingen 5 en 6** zijn voorbeelden van gecensureerde Letse SS-veldpostbrieven, waarvan beide afzenders tot het 6^e Letse korps behoorden. De afzender van de brief van **afbeelding 5** (stempeldatum 26 maart 1944) was een Letse SS-soldaat bij de eenheid *Feldpostnummer 33171 (Stab I und 1. - 4. Kompanie SS-Freiwilligen-Grenadier Regiment 34)*. Dit regiment behoorde tot de *15. Lettische-Freiwilligen-Division* en kreeg met de overige eenheden van het Letse

De brief van **afbeelding 6** is een brief uit de infameuze *Kurland-Kessel* (stempeldatum 7 februari 1945). De afzender was een Let bij eenheid *Feldpostnummer 36164 (Stab II und 5. – 8. Kompanie Waffen-Grenadier Regiment 43)*, dat tot het *19. Waffen-Grenadier-Division der SS (lettische Nr.2)* toebehoorde.

Het *VI. Waffen-Armee-Korps der SS (Lettisches)* kende maar een kort bestaan van amper 20 maanden. In deze periode heeft het geen glorieuze veldslagen gewonnen, maar bestonden haar opdrachten veelal uit defensieve acties. Hoewel het als Lets korps werd betiteld, was het aandeel Duitsers in de korpseenheden aanzienlijk. Vanaf juli / augustus 1944 verliet de toender-tijd behoorlijk gedecimeerde 15^e Letse SS-divisie het korps en daardoor kwam het 'Letse gehalte' nog meer op de achtergrond, daar enkel de 19^e Letse divisie het korps trouw bleef tot oorlogseinde. Binnen de *Waffen-SS* was het *VI. Waffen-Armee-Korps der SS (Lettisches)* het enige korps dat de toevoeging '*Lettisches*' heeft mogen dragen.

1. Een aantal *Korpsen* vormden een *Armee*. Meerdere *Armeen* vormden uiteindelijk weer de zogenaamde *Heeresgruppe*. Dit was dan ook meteen het grootste legeronderdeel binnen de Duitse landstrijdkrachten.
2. De Letse brigade wordt in januari 1944 omgevormd tot een divisie en krijgt als naam de *19. Lettischen SS-Freiwilligen-Division*. Vanaf de lente echter krijgt de brigade, door onder andere toevoer van Letse *Schutzmannschaft-Bataillone*, pas de omvang van een divisie. In juni 1944 verandert de naam in *19. Waffen-Grenadier-Division der SS (lettische Nr.2)*.
3. Veel van deze eenheden waren van meet af aan onderdeel van het *Generalkommando*, hoewel sommige ook pas in 1944 of zelfs 1945 opgericht zijn.

44 Feldpost!

FELDPPOST
C
--- 67.2.45

L. can.

Anninai.

"Pirmis mēģis.

Abz.: Osche Melnais, O.

Feldpost 36164 1/2

Vecmoku pagasts

De geraadpleegde bronnen zijn overigens niet geheel eensluidend over de benamingen en aantallen van de korpseenheden.

4. Letten in der Ordnungspolizei und Waffen-SS 1941-1945 – Rolf Michaelis, blz. 48.

- Letten in der Ordnungspolizei und Waffen-SS 1941-1945 – Rolf Michaelis
- Waffen-SS und Ordnungspolizei im Kriegseinsatz 1939-1945 – G. Tessin /

N.Kannapin
- Die Waffen-SS und Polizei 1939-1945 – Kurt Mehner
- Die Deutsche Feldpost 1939-1945 – Norbert Kannapin
- Meerdere internetbronnen en eigen archief.

Afbeeldingen 1 t/m 4 zijn van het internet en 5 en 6 uit eigen archief.

NARVA EN NARVA-JÕESUU NA DE TWEEDE WERELDOORLOG

Jan Kaptein

In HBG 59 werd artikel gepubliceerd over Narva en Narva-Jõesuu tot 1945. Over deze plaatsen zijn uiteraard ook uit de periode van de Sovjet-bezetting postzegels en poststukken te vinden. De Estse post heeft daarna eveneens postzegels en postwaardestukken uitgegeven met dit thema.

Narva in de Sovjet periode

Na de oorlog bleef Estland (en dus ook Narva) als Estse Sovjetrepubliek deel uitmaken van de Sovjet-Unie. In januari 1945 werd Ivangorod administratief losgemaakt van Narva en werd ondergebracht bij de Leningrad Oblast in de Russische RFSR. In 1954 kreeg Ivangorod de status van stad. De rivier de Narva werd de grens met de Estse Sovjetrepubliek. Later werd dit dus de grens met het opnieuw onafhankelijke Estland.

In de Sovjetperiode zijn de tweetalige Sovjetstempels in gebruik (**afb. 1**), en ook op brieven zien we tweetalige aanduidingen (**afb. 2**).

Een fort –zo te zien is dit het fort van Ivangorod –wordt getoond op een envelop met ingedrukt zegel van de Sovjet-Unie (**afb. 3**).

Een ander postwaardestuk (**afb. 4**), envelop, heeft als thema de 14e Junior filatelie-expositie Pribaltfil 87, die in Narva gehouden werd.

Afb. 1 (collectie Sijtze Reurich)

Hier is een aangetekende brief van Narva naar Boekarest (Roemenië), 30 januari 1968. Helaas is de brief twee kopeken overgefrankeerd.

Afb. 2 (71 %)

Een brief van het Uitvoerend Comité van de gemeenteraad van Narva

De Sovjet-Unie heeft ook een postzegel met een afbeelding uit Narva uitgegeven. Dit is Mi. 1986, 8-9-1957, ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de textielfabriek Kreenholm.

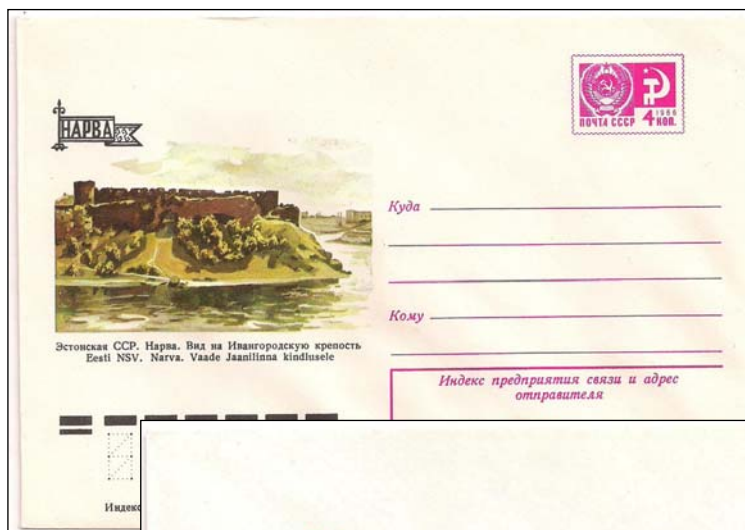
Afb. 5 (140%)

Deze fabriek werd gesticht in 1857 op een eiland in de Narva (**afb. 5**). Het eiland verdeelt de rivier in twee takken en ook de watervallen van de Narva zijn daardoor in tweeën verdeeld: de Kreenholm watervallen ten westen, en de Joala watervallen ten oosten van het eiland. Op de kaart van Narva uit Baedeker 1912 (HBG 59) zien we het eiland aangegeven tussen de watervallen.

Afb. 5 (82 %)

Ansichtkaart, verstuurd in 1906 vanuit Narva, met als afbeelding de ook toen al bekende fabriek.

Afb. 3
(60 %)
22-1-1976.

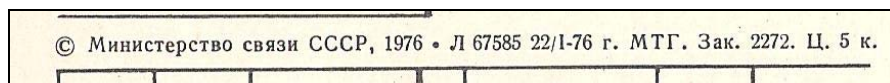
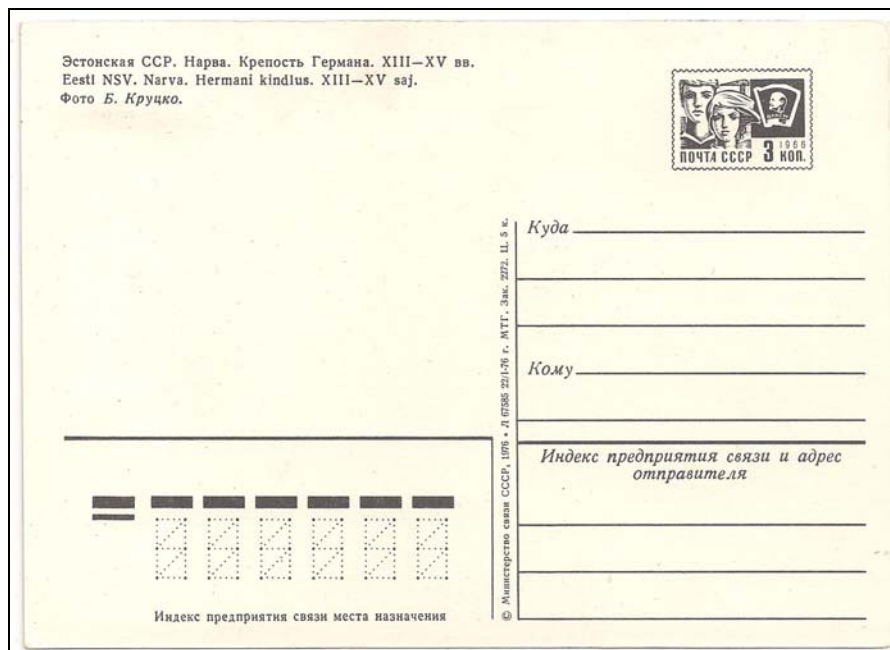

Afb. 4
(60 %)
16-3-1987

Afb. 6a (77 %)

Afb. 6b

De kaart is uitgegeven 22/1-76. Om de kaart te catalogiseren moet op veel details gelet worden: de kaart heeft als ingedrukte zegel een zegel van de 11^e serie permanente frankeerzegels, met postcodeveld (P360-397). Het afzenderveld bestaat uit twee regels, en de lijnen vast verbonden met de deelstreep: P387-397. Binnen deze groep: de drukker is МТГ (de afkorting voor **МОСКОВСКАЯ ТИПОГРАФИЯ ГОЗНАКА**): P387-390, met © en jaar P389-390

De ingedrukte zegel: met 'gedrukte tanding', en off-setdruk (arcering op schouder slechts 0,5 mm onderbroken). De prijs is 5 kop.: P390 volgens de Michel Ganzsachen Katalog. Dit type kaart kan voorkomen met de publicatienummer Л... of zonder.

De huidige grens tussen Estland en Rusland volgt de oostelijke tak.

In 1955 werd een dam in de rivier gebouwd en sindsdien liggen de watervallen meestal droog. Enkele dagen per jaar laat men het water via de originele bedding lopen en zijn er echte watervallen.

In de Sovjet-Unie zijn talloze ansichtkaarten met ingedrukte zegel uitgegeven. Een aantal heeft ook een afbeelding van Narva (**afb. 6 en 7**).

Op de kaart links (**afb. 6**) is een afbeelding te zien van het fort aan de Estse oever.

Op een andere kaart (**afb. 7**) staat het barokke stadhuis (1668-71). Tijdens de oorlog is het oude centrum –door een Sovjetbombardement op 6 maart 1944– grotendeels vernietigd.

De burgers waren toen al geëvacueerd. Bij hun terugtocht in juli bliezen de Duitsers de overgebleven gebouwen op en toen was 98 % van Narva verwoest.

Het stadhuis is wel gerenoveerd (1960-1963) en werd gebruikt als 'Paleis van Pioniers met de naam van de revolutionair Victor Kingisepp. De laatste jaren is het stadhuis ongebruikt. Verder is er weinig over van de oude barok-stad.

De renovatie van het Narva-fort begon in de jaren vijftig, de renovatie van het Ivangorod-fort in de jaren zestig.

Tenslotte is uit de Sovjetperiode ook de 'Narva Krachtcentrales' op poststukken te zien. Dit complex bestaat uit de twee grootste thermische centrales met gebruik van olieschalie: de 'Eesti Elektriyaam' (20 km west-zuidwest van Narva) en de 'Balti Elektriyaam' (5 km ten zuidwesten van Narva). Olieschalie is een gesteente waaruit olie geproduceerd wordt en levert Estland 90 % van de energie.

Afb. 7a (50 %)

Estland opnieuw onafhankelijk

Met de onafhankelijkheid begint een nieuw hoofdstuk in de postgeschiedenis van Narva: Estse zegels en stemfels (afb. 8 en 9).

Op 20 augustus 1991 verklaarde Estland zich onafhankelijk en de rivier wordt de internationale grens. Tussen Narva en Ivangorod zijn maar een paar bruggen, in volgorde stroomafwaarts: de voetgangersbrug onder het Kreenholm-eiland, de Tallinn-St-Petersburg spoorbrug, de Tallinn-St.Petersburg snelweg-brug (stroomafwaarts vlak onder de forten). Deze brug heet de Vriendschapsbrug en is gebouwd in 1960.

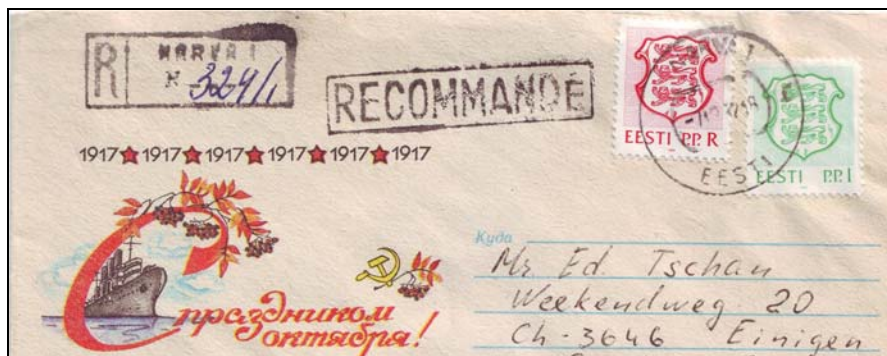
De relaties tussen Narva en de overkant is wat gecompliceerd. De bevolking van Narva bestaat voor een groot deel uit etnische Russen: migranten uit Rusland en andere voormalige Sovjet-republieken.

In de grondwet van 1992 wordt de grens van het Verdrag van Tartu (1920) als de legale grens gezien. De Russische Federatie beschouwd de grens tussen de voormalige Sovjet Unierepublieken als grens, dus met Ivangorod (en Petseri ofwel Petsjory) als Russisch gebied.

Afb. 9 (collectie Sijtze Reurich)
Een brief van Narva naar Helmond in Nederland, 1 september 1998, met speciaal stempel ter gelegenheid van het 360-jarig bestaan van de post in Narva.

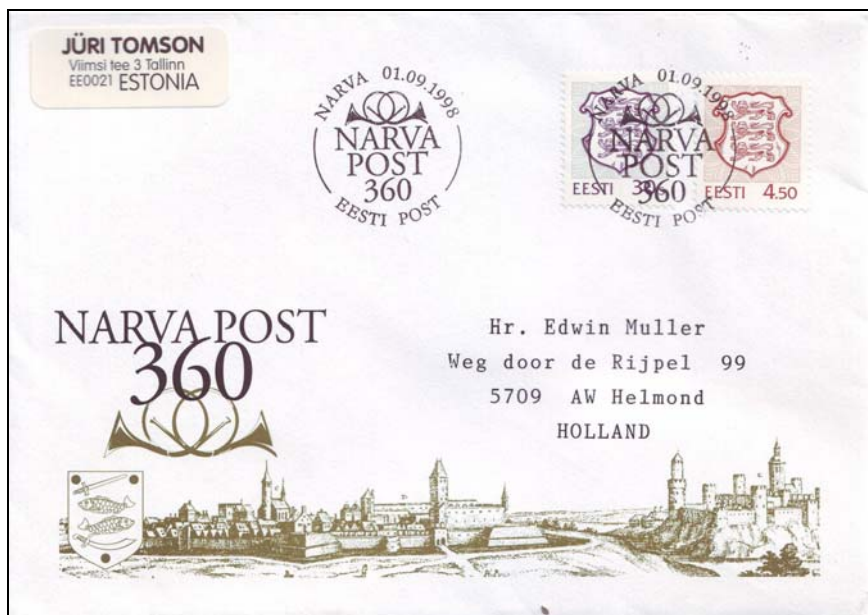

Afb. 7b (77 %)

Afb. 8 (collectie Sijtze Reurich)

Hier is een deel van een aangetekende brief van Narva 1 naar Einigen in Zwitserland, 7 december 1992. Het porto is voldaan met een zegel met de code P.P.I voor een internationale brief plus een zegel met de code P.P.R voor het aantekenrecht. Curieus adres trouwens: Weekendweg 20. Maar Einigen bestaat echt.

In Narva zijn uiteraard ook omgebouwde Sovjetstempels gebruikt (**afb. 10**). Nu worden moderne Estse stempels gebruikt (**afb. 11**).

De Estse post heeft ook een paar postzegels en een postwaardestuk uitgegeven met afbeeldingen van Narva (**afb. 12, 13 en 14**).

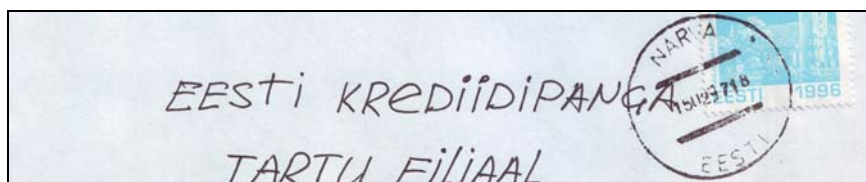
Afb. 12 (100 %)
Mi. 218 (1993)

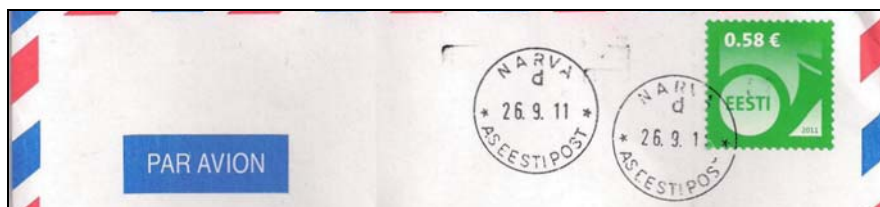
Afb. 13 (90 %)
(2008)

Afb. 14 (74 %)
Postwaardestuk, in de Michel P43, uitgegeven 28 juli 1999.

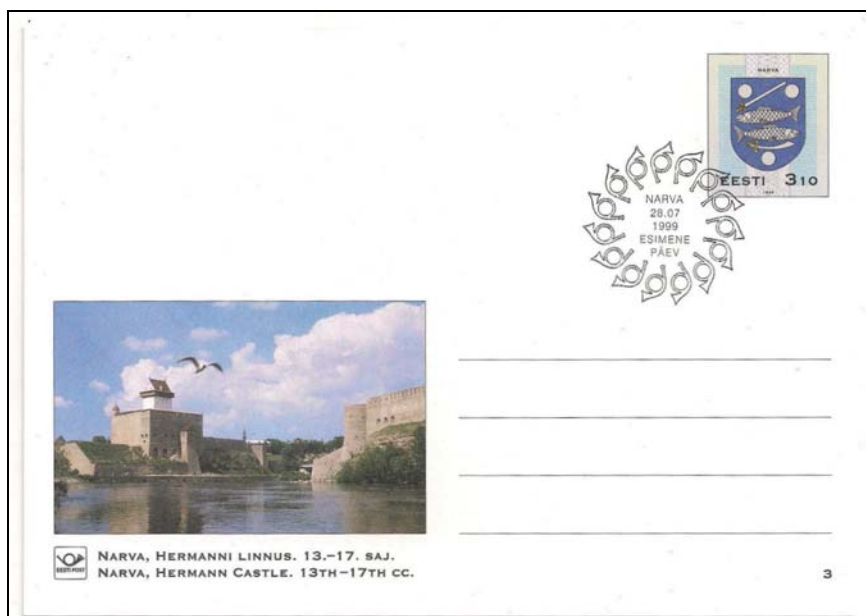
Afb. 15 (70 %)
Postwaardestuk, 30-7-1979, met een sanatorium in Narva-Jõesuu. Daarnaast nog een aantal met een thema uit deze plaats: 5-2-1974, 11-6-1974, 11-5-1977.

Afb. 10 (collectie Sijze Reurich)
Deel van een brief, van Narva naar Tartu, 15 februari 1997.

Afb. 11 (71 %)
Deel van een brief, van Narva naar Nederland, met een modern stempel.

Narva-Jõesuu in de Sovjet-periode

In de Sovjettijd is het nog steeds een geliefd kuuroord en de plaats krijgt een postzegel in de serie, die hieraan gewijd is:

Mi. 3425 (125 %)

Ook op een aantal poststukken zien we Narva-Jõesuu (afb. 15 en 16) afgebeeld.

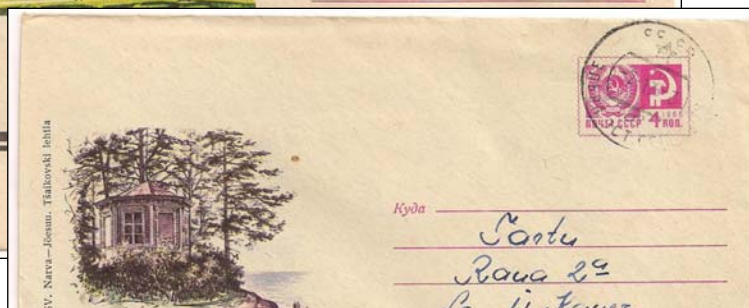
Tenslotte komt Narva-Jõesuu ook voor op ansichtkaarten met ingedrukt zegel (afb. 17).

◀

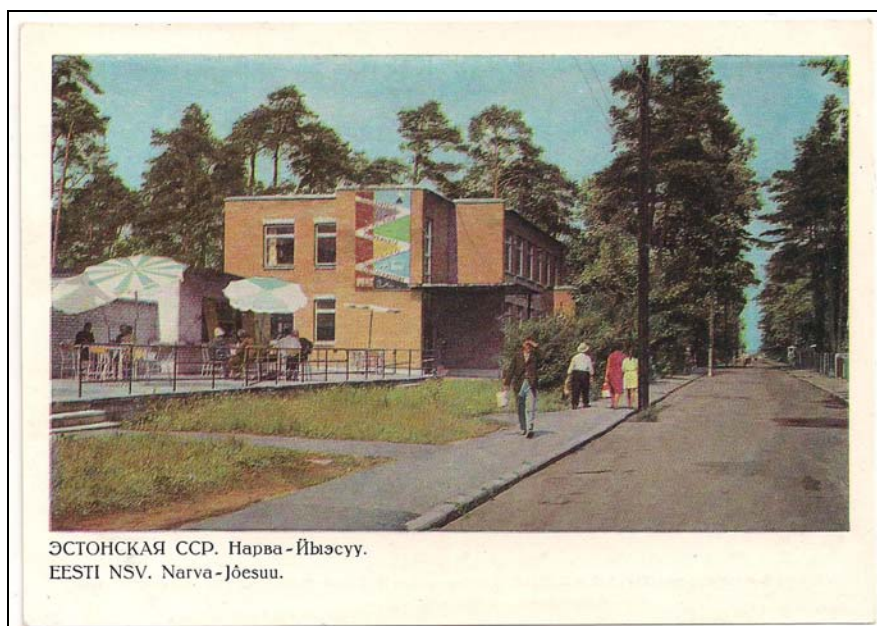
Uitg.
11-6-
1974

Uitg
11-5-
1977

Afb. 16
Uitgave
5-2-1974

Afb. 17b

Afb. 17a (70 %)
Ansichtkaart, postwaardestuk, uitgegeven 11/III 1968.

ONBEKENDE BRIEFKAARTFORMULIEREN VOOR DE LETSE SPOORWEGEN

Ruud van Wijnen

Als het om briefkaarten gaat onderscheiden we over het algemeen postwaardestukken en briefkaartformulieren. Postwaardestukken worden altijd uitgegeven door de postrijen van een land en dragen daarom het staatswapen en zijn voorzien van een voorgedrukte postzegel.

Briefkaartenformulieren hebben geen voorgedrukte zegel en konden worden uitgegeven door zowel de officiële post als door particulieren.

In dat laatste geval ontbreekt het staatswapen en als de naam van de drukkerij op de kaart wordt vermeld gaat het om een particuliere drukker. De verkoop van deze niet-officiële briefkaartformulieren vond meestal plaats in kantoorboekhandels e.d.

Officiële briefkaartformulieren zijn voorzien van het staatswapen en werden gedrukt bij de staatsdrukkerij of een andere overheidsdrukkerij zoals die van het leger of van de spoorwegen.

Particulieren konden officiële briefkaartformulieren aanschaffen op het postkantoor, deze thuis beschrijven en ze voor verzending zelf frankeren.

In Letland beschikten ook overheidsinstellingen over briefkaartformulieren die ze konden gebruiken voor hun dienstcorrespondentie. Op de plaats van de postzegel dienden deze instanties hun dienststempel te plaatsen.

De Letse spoorwegen maakten gebruik van briefkaartformulieren om aan geadresseerden te melden dat een voor hen bestemde zending op een bepaald station was aangekomen, met het verzoek om deze zending te komen ophalen (**afb.1 en 2**).

De Letse spoorwegen beschikten over officiële briefkaartformulieren om geadresseerden van per spoor vervoerde goederen te berichten dat ze hun zending op het station konden afhalen.

Sat. Min.
Latvijas valsts dzelzceļi.
Rīga krasta stacija.
1938. g. 22. IX. Š. g. 22. IX. pienāca no
(Dienā un mēnesī.)
stacijas Jums adresēts preču
sūtījums Nr. 1272, sastāvošs no universālām
gramat un veltas, svarā 85 kg. Saņemot
sūtījumu, jāmaksā apm. Ls 5.40.
Stacijas priekšnieks: A. Fiedrihs
Pilnvarojumu pilsoni, dzīvojošu
(Vārds un uzvārds.)
, saņemot man adresēto sūtījumu.
Pamats: Dzelzceļu likuma 90. pants.
Paraksts (Vārds un uzvārds.)
Valsts dzelzce. Tipogr. F 404. 50 000. Uzdev. 4096. 1936 g.

Afb. 1

Tekstzijde van een dienstbriefkaartformulier van de Letse spoorwegen met linksboven de afzender: Verkeersministerie / Letse staatsspoorwegen / station Riga krasta / 1938 22.IX.

Met de Paziņojums / Mededeling, ondertekend door de Stacijas priekšnieks / stationschef

van het goederenstation Riga Krasts (Riga Kade), dat een uit Krakau afkomstige zending tegen betaling van Ls 5,40 kan worden afgehaald. De geadresseerde is het geografisch instituut van de universiteit van Riga. Hen wacht een pakket van 85 kilo met o.a. boeken.

De kaart werd gedrukt door de drukkerij van de spoorwegen en heeft als kenmerk: Valsts dzelc. Tipogr. F 404. 50 000. Uzdev. 4096. 1936 g. Deze kaart is in het handboek nog niet opgenomen.

Op pagina 61 vermeldt het handboek, met de nummers DP7 a, b en c, onderstaande kaarten.

De met ----- aangegeven kaarten zijn nieuwe vondsten.

- DP7a Drukkenmerk: Dzelc. virsv. tipogr. F 404. 60000. Ordrs 3342. 1935. g.
----- Drukkenmerk: Valsts dzelc. tipogr. F 404. 50 000. Uzdev. 4096. 1936 g.
----- Drukkenmerk: Valsts dzelc. Tipogr. E. 37. 150/20. Uzdev. 5040. 1937 g.
DP7b Drukkenmerk: Valsts dzelzceļu tipografija. F 404. 50 000. Uzdev. 5126. 1937. g.
DP7c Drukkenmerk: Valsts dzelzceļu tipografija. F 404.
----- Drukkenmerk: Valsts dzelzceļu tipografija. F 404. 50 0000
----- Drukkenmerk: Valsts dzelzceļu tipografija. F 404. 75 0000. Uzdev. 6620. 1940. g.

Tot nu toe gaat het om zo goed als eenvormige kaarten met verschillende drukkenmerken, maar in 1937 verscheen een opvallend nieuw ontwerp. De "mededeling" en de adreszijde zijn naast elkaar op één zijde gedrukt en de vrij komende kant van de kaart is voorzien van een fraaie tekening (afb. 3 en 4).

Drukkenmerk: Valsts dzelzc. Tipogr. E 141. 20 000. Uzdev. 2520. 1937.g.

Literatuur:

Lettland – Handbuch Philatelie und Postgeschichte, deel: Die Ganzsachen und postamtlichen Formulare 1918-1940. Harry v. Hofmann verlag, Hamburg. 1997.

Handboeken zijn nooit af, ze nodigen uit tot verder zoeken

Afb. 2

Adreszijde van de kaart van afbeelding 1.

Dagtekeningstempel RĪGA 23. 9.38 en rechtsboven het dienststempel LATVIJAS DZELZCEĻU VIRSVALDE = Centrale directie van de Letse spoorwegen. Dat de spoorwegen in feite geen portvrijdom genoten toont het stempel legramatots / Ls 0,05.

Het geeft aan dat de spoorwegen hun verzonden post moesten registreren en op een gegeven moment afrekenen met de posteries.

Afb. 3

De stationschef van het station Torņakalna bericht dat voor de geadresseerde een zak aardappelen uit Dzelzava is aangekomen en verzoekt haar, Alida, om deze te komen ophalen.

Dagtekeningstempel RĪGA, -5. 3.38. Voorgedrukt dienststempel rechtsboven.

Afb. 4

De aantrekkelijke voorzijde van de kaart waarop reclame wordt gemaakt voor het aan huis laten bezorgen van de op het station aangevoerde goederen door de "Dzelzceļu Autotransports". Mèt telefoonnummer voor vrijblijvende inlichtingen.....

TERUGKOMEN OP

Jan Kaptein,
Ruud van Wijnen
Olav Petri

In deze rubriek komen we terug op eerdere artikelen.

Jazno in HBG 41

Sommige zaken blijven intrigeren. Soms kom je opeens een stapje verder. In het jubileumnummer 41 van 2002 staat n.a.v. een sovjetstempel van 22 juli 1941 het verslag van de zoektocht naar Jazno, een plaatsje dat na een lange speurtocht tot in de kaartenkamer van de Amsterdamse universiteitsbibliotheek in 1939 in het noorden van Centraal Litouwen bleek te liggen en op 22 juli 1941 in de Witrussische Sovetrepubliek.

Het enige bewijs van het bestaan van een postkantoor of agentschap was te vinden bij Von Hofmann. Het was opgericht in 1916 als volostnoje pravlenie, een agentschap, en was als laagste categorie ondergebracht bij waarschijnlijk een winkel.

Anno 2011 staat het kantoortje genoemd in een Poolse publicatie over de Post-Directie Wilno 1919-1939. Het valt onder Głębokie en hoort tot categorie VI, later Ag (een postagentschap). In tegenstelling tot in 2001 bood ook het Russische internet wat info. Jazno is de kleinste gemeente van Belarus/Witrusland. De ligging wordt omschreven als idyllisch, bij twee stille meren, bruisende beken en bossen. Om de sfeer te tonen geef ik enkele plaatjes (**afb. 3**), een kerk uit 1900, de hoofdweg en het gemeentehuis in witte stenen, duidelijk gebouwd in de Sovjetperiode. Jazno is dan klein, maar heeft wel een ziekenhuis, brandweer enz. Een stempel uit de tsarentijd, Centraal-Litouwse of Poolse periode heb ik echter nog steeds niet gezien.

Olav Petri

Afb. 3a

Afb. 3b

Eugenijus Uspuras

In het overzicht van de spoorpost in Litouwen – HBG 56- werd lijn 57-58 niet vermeld, hoewel deze lijn een korte periode bij de spoorpost in Litouwen thuis hoorde.

In hun artikel¹ in het Deutsche Zeitschrift für Russland-Philatelie (2011 ; nr. 94 noemen Günther Paulus en Thomas Berger twee spoorpostroutes, die niet genoemd zijn in HBG 56. Het gaat om de routes 57-58 (Wilna-Romny) en 59-60 (Wilna-Romny) in de periode waarin stempel zijn gebruikt met twee routenummers (heen en terug) in één stempel.

Volgens informatie van Eugenijus Uspuras komt de meest recente – en meest accurate- informatie van L. Ratner in 'Transportation of the post by railways in Russia' (in: Kollektioner, Nr. 45, 2009, p. 6-45). Deze informatie is gebaseerd op officiële documenten van het Departement van de Russische Post. Volgens deze gegevens was de route van spoorpostlijn 59-60:

1874 Lozovaya-Simferopol

1875 Lozovaya-Sevastopol.

Route 57-58 hoort wel – voor een korte periode- bij de spoorwegpost in Litouwen:

maart 1873 Vileiskaja-Minsk

1875 Vilno-Romny

9 juni 1878 Chudovo-Staraya Russa.

In de tabel hiernaast geeft Eugenijus Uspuras een schematisch overzicht, aangevuld met afbeeldingen van stukken uit zijn collectie.

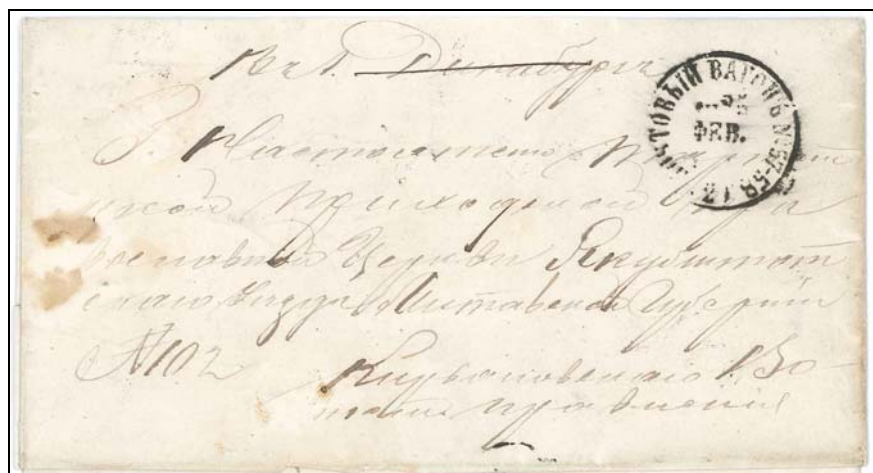
◀

Literatuur

1. Russian Railway Postmarks by A. V. Kiryushkin and P. E. Robinson, 1994
2. Russian Railway Postmarks – Addenda and Corrigenda by V. Levandovsky and P. E. Robinson, 19 March 2006

Afb. 1 (coll. Eugenijus Uspuras)
Route 57-58 (1)

Afb. 2a (coll. Eugenijus Uspuras)
Route 57-58 (2)

¹ Datumstempel der Fahrpostämter in Eisenbahnen mit doppelter Nummernangabe der Bahnlinie 1866-1888.

Stempeltypes route 57-58

K&R = Stempelboek Kiryushkin and Robinson, L = Levandovsky, U = collectie Uspuras

Stempel type	Diameter, mm	Vroegste	Laatste	Richting en locatie van datum en stationsnummer
1	25	14.3.1873 (K&R)	28.8.1880 (L)	Horizontaal stationsnummer (→) aan de linkerzijde van de verticaal gerichte datum, 17.12.1874 (U)
2	25	11.9.1873 (K&R)	25.5.1880 (L)	a) Horizontaal stationsnummer (→) aan de linkerzijde van de verticaal gerichte datum, 25.2.1878 (U) b) Horizontaal stationsnummer (←) aan de linkerzijde van de verticaal gerichte datum, 11.6.1876 (K&R),
3	26	1.10.1875 (L)	23.8.1881 (L)	Horizontaal stationsnummer (→) aan de linkerzijde van de verticaal gerichte datum, 30.6.1877 (U)
4	27	14.8.1874 (U)	22.10.1876 (U)	a) Verticaal stationsnummer (↑) aan de rechterzijde van de horizontaal gerichte datum, 14.8.1874 (U) b) Horizontaal stationsnummer (→) aan de rechterzijde van de verticaal gerichte datum, 14.5.1875 (U) c) Horizontaal stationsnummer (→) aan de linkerzijde van de verticaal gerichte datum, 23.8.1876 (U)
5	26	23.6.1874 (K&R)		Horizontaal stationsnummer (→) aan de rechterzijde van de verticaal gerichte datum, 23.6.1874 (K&R)
6	27	13.6.1875 (K&R)	6.3.1877 (U)	Horizontaal stationsnummer (→) aan de linkerzijde van de verticaal gerichte datum, 6.12.1876 (U), 6.3.1877 (U)

Afb. 2b

Afb.3 (coll. Eugenijus Uspuras)
Route 57-58 (3)

Afb.4 (coll. Eugenijus Uspuras)
Route 57-58 (4)a

1872 1955
Серм. 20
Вх Тородрисо
Поснагашо
Трамашо
Тусаревиш
С. 5000
148: 82 000

ОТКРЫТОЕ ПИСЬМО

ИНОГОРОДНОЕ.

В Министерство Финансов

Надпись

В

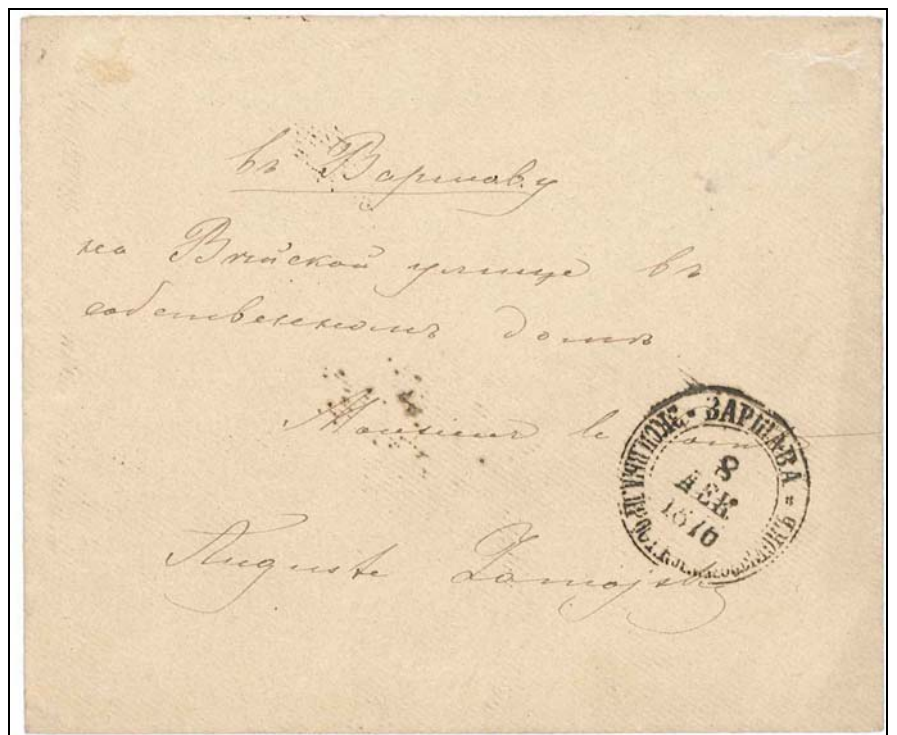
1. Это письмо может быть опущено в почтовый ящик и отправлено во все почтовые ящики Империи и за границу.

2. На этой стороне, против адреса, не дозволяется ничего другого писать.

Экземпляр Государственной Бумаги

Afb.7 (coll. Eugenijus Uspuras)
Route 57-58 (6)

Afb.8 (coll. Eugenijus Uspuras)
Route 57-58 (6)

VOOR U GELEZEN

Joop van Heeswijk
Jan Kaptein,
Olav Petri
Ruud van Wijnen

Deutsche Zeitschrift für Russland-Philatelie April 2011 ; Nr. 94 en November 2011 ; Nr. 95

Dit degelijke – en ook mooi in kleur gedrukte – blad heeft vaak raakvlakken met ons verzamelgebied. Dit is ook het geval bij het eerste artikel in Nr. 94, geschreven door Günther - Paulus en Thomas Berger. Het gaat over datumstempels van de rijdende spoorpostkantoren, waarbij het routenummer dubbel is aangegeven. De nummers van beide richtingen zijn in het stempel opgenomen (1866-1888). Van de stempels wordt per lijn aangegeven de gebruikte serienummers met formaat en met datum eerste en laatste gebruik.

Na de inventarisatie volgt een groot aantal illustraties (afb. 1).

De hier getoonde kaart gaat naar Kibarty, de grensplaats in het zuidwesten van Litouwen.

De lijnen uit het Baltische gebied, die besproken worden:

- *Route 3-4 St.Petersburg-Warschau
- *Route 5-6 Wilna-Warschau
- *Route 7-8 Dinaburg-Orel
- *Route 9-10 Dwinsk-Riga
- *Route 39-40 Gatschina-Baltiyskij Port
- *Route 45-46 Libau-Etkany
- *Route 57-58 Wilna-Romny
- *Route 59-60 Wilna-Romny
- *Route 85-86 Riga-Moschejki

Gerecenseerde tijdschriften of artikelen daaruit kunt u tegen porto- en/of kopieerkosten opvragen via de redactie.

Afb. 1

Afbeelding 11 uit het artikel in Deutsche Zeitschrift für Russland-Philatie. De briefkaart is afgegeven bij de spoorpostroute 37-38 (Birzula-Charkow) op 5-10-1876. De kaart wordt verder vervoerd via spoorpostroute 5-6 (Wilna-Warschau) en 55-56 (Brest Grajewo).

In HBG 56 is de route 57-58 en 59-60 niet besproken en er dus een aanvulling nodig.

Wladimir Tjukow inventariseert in nr 94 en 95 de nevenstempels van het tsarenrijk. Ook in beide nummers weer een vervolgartikel over de KRAG-machinestempels door Marinus Franssen. In nr 94 komen de stempels van St. Petersburg en Moskou aan de orde. In nr 95 gaat hij verder met de voor ons bekende machinestempels van Riga.

Ook Alexander Epstein heeft in beide nummers een bijdrage: een uitgebreid overzicht van de lokale tariefautonomie in de periode 1920-1923. Het eerste deel – in nr 94 – gaat over de post naar het buitenland 1920-1921. Het

tweede deel – in nr 95 – behandelt de periode 1921-1923 en geeft nog een aanvulling op deel 1. Er waren zoveel afbeeldingen bij deze artikelen, dat een groot aantal afbeeldingen als aanvulling op internet geplaatst zijn. Manfred Nolte gaat in nr 94 en nr 95 verder met zijn verhaal over de Sovjet veldpost in de Tweede Wereldoorlog. In nr. 94 schrijft ook Juri Pavlov over dit thema: niet af te leveren en retourgezonden veldpost.

Verder schrijft Hans-Werner Reinboth in nr 94 en 95 over de postwaardestukken, enveloppen, uit de Sovjetperiode.

Ver buiten ons verzamelgebied, maar wel leuk om te zien: in nr 95 staat een artikel van Thomas Berger over de ROPiT postkantoren aan de Zwarte Zee 1864-1899. Deze 'Russische maatschappij voor stoomvaart en handel (ROPiT) – had ook kantoren in het

Ottomaanse Rijk en in 1863 kregen de ROPiT-postkantoren een status gelijkwaardige aan de gewone Russische postkantoren.

Jan Kaptein

Lituania, Mitteilungsheft der Forschungs-gemeinschaft Litauen im BDPH e.V. 2011 Nr. 35/36

Dit dubbelnummer van Lithuania opent met een groot artikel van Bernard Jusserand. Het is een studie van de posttarieven in Memel tijdens de Franse periode (1920-1923). Eigenlijk is het een publicatie van de bekroonde expositie van de auteur., waarbij de Franse tekst wordt aangevuld met een Duitse beschrijving. De expositie bestond uit 84 bladen en dit artikel gaat tot en met blad 26, het tarief van 6 mei 1920. Dit artikel is een mooie aanvulling op de bijdrage van Olav Petri in dit nummer van HBG. Hopelijk in de volgende Lithuania een vervolg.

Udo Klein behandelt in een kort artikel vervalsingen van Mi. 74 en Mi. 245.

Verder in dit nummer bijdragen over de filatelie van Litouwen na 1990: nieuwe zegels en stempels (Bernhard Fels en de pakketten als postwaardestukken (Ričardas Vainora).

Leonas Veržbolasukas laat stukken zien uit de overgangperiode (1990).

Jan Kaptein

Phillit 2011 ; No 57

De bekende Vaitkus-opdruk – Mi. 404- is veel vervalst (zie ook HBG 55, p 20-21). Ričardas Vainora maakt duidelijk dat ook zegels uit oude collecties vervalst kunnen zijn.

Antanas Jankauskas laat proeven van zegels zien, die door drukkerijen als promotiemateriaal gebruikt werden. Ze hoopten hiermee nieuwe orders te krijgen. Het in Phillit getoonde materiaal is een voorproefje uit de nieuwe catalogus 'LIETUVA. Special Lithuanian Poatage Stamp Catalogue (1918-2012)'.

Leonas Veržbolasukas laat kopieën van documenten zien uit 1941. Het eerste document is een verklaring –

door de postmeester van Alsėdžiai over het verdwijnen van het hands-tempel, dat gebruikt was voor 'Laisvi Alsėdžiai 24 VI 41'.

Het tweede document – augustus 1941 betreft de overdracht van originele tekeningen en kopieën van postzegels door de Postzegeluitgifte Commissie aan het Bestuur van de Post.

Jan Kaptein

Rossica 2011 Fall ; No. 157

Dit 135 pagina's tellende supernummer heeft voor ons verzamelgebied een artikel over de adelaarzegels van het West-Russische leger van Bermond. Het materiaal is nooit echt gebruikt, maar iedereen heeft er wel wat van liggen, de verschillen tussen de zegels qua druk en kleur vallen erg op. John Ianovico beschrijft aan de hand van Varro Tyler's beschrijving van vals versus echt, hoe diens beschrijving niet correct was en door Tyler zelf nog in 1984 is herroepen in Linn's. Vervolgens komt Ianovico met een classificatie die behoorlijk pittig is maar die de verzamelaar veel genoeg kan verschaffen. Mijn eigen boek over vervalsingen, geschreven door Tyler, dateert van 2000, dus ik mag aannemen dat de beschrijving aldaar correct is.

Maar er is meer!

David Skipton heeft al zijn kennis op gebied van sovjetcensuur gedetailleerd en gedocumenteerd met bronverwijzing in kaart gebracht en publiceert dit in een eerste van en aantal nog te verschijnen artikelen. Heel erg interessant en een voorbode van wat er nog zal komen! Ik kan nauwelijks wachten tot David toe is aan de naoorlogse jaren. Ivo Steyn en Olav Petri worden genoemd als personen die een bijdrage hebben geleverd aan Davids werk, hetgeen mij een beetje verlegen maakt.

Deze Rossica bevat verder een uitgebreid artikel over moderne vervalsingen ten nadele van de post in Rusland, de thans lopende serie is o.a. in Rostov vervalst en Paul "Duck" Pavlov en Vasilij Levitskiy geven daarvan goede illustraties en kenmerken.

Lavandovsky publiceert een artikel over post en treinongelukken vóór

WO1. William Moskoff schrijft over verzet en partizanen in Rusland en wat daarover filatelistisch te vinden is aan postzegels en ganzsachen.

Alexander Epstein geeft aan de hand van enkele briefkaarten uit het einde van WO1 een beschrijving van de tocht van een Oostenrijkse krijgsvangene door Siberië.

Cinderella's zoals sluitzegels, weldadigheidsvignetten e.d. zo zijn steeds meer "hot". Nikolaj Sorokin en William Moskoff blijken een collectie cinderella's te hebben die bestemd waren om geld in te zamelen voor de zwerfkinderen van Rusland. Na WO1 en de burgeroorlog in Rusland zwierden grote aantallen kinderen door het land, zonder ouders of enige vorm van toezicht. Van dit materiaal had ik nog nooit iets gezien.

Rossica biedt verder de bekende artikelen van Flyspecker over plaatfoutjes Rusland plus enkele reacties, aanvullingen op eerdere artikelen.

Olav Petri

Arthur Gübeli: "Nur 163 komplette Sätze, Notlösung in schwieriger Zeit" in de Deutsche Briefmarken-Zeitung, nummer 25, december 2011.

Een uitgebreid artikel over de in 1991 in Tartu uitgegeven ponsstroken (Lochstreifen).

In de inleiding schetst Arthur Gübeli de problemen met de beschikbaarheid van postzegels in Estland in 1991. Die begonnen met de per 1 januari doorgevoerde tariefsverhoging en leidden tot diverse noodoplossingen, zoals rubber- en machinestempels op sovjet postwaardestukken en baarfrankering.

In Tartu begonnen de problemen pas echt met de verhoging van de buitenlandtarieven op 15 december 1991 en dan vooral met de frankering van zwaardere brieven en pakketpost.

De productie van de ponsstroken begon op 18 december in het Tartu observatorium in Tõravere.

In het artikel gaat de auteur verder in op de vervaardiging, de oplagen en het gebruik van de ponsstroken. Maar ook de keerzijden komen aan de orde: maakwerk, catalogisering en vervalsingen, met als slotvraag “legaal of illegaal?”.

Arthur Gübeli hield tijdens de bijeenkomst van de Estland-vereniging in Soest in oktober 2011 een boeiende lezing over de ponsstroken van Tartu en legde al zijn kennis vast in een uitgebreide publicatie: 120 pagina's A4 formaat met meer als 300 kleuren-afbeeldingen.

Prijs € 25, plus verzendkosten.

Informatie en bestellingen:

arthur.guebeli@bluewin.ch

Ruud van Wijnen

Wileńska Dyrekcja Poczt i Telegrafów w latach 1919 – 1939 : Zarys historyczny oraz sieć pocztowa = The Vilnius Directorate of Post and Telegraph between 1919 and 1939 : Outline of history and postal network / Bronisław Brzozowski. – Wrocław : Muzeum Poczty i Telekomunikacji, cop. 2011. – 313 p.

De redacteur van OEF komt

regelmatig in Polen en via hem kon ik dit bijzondere boek aanschaffen voor maar 10 euro. Het boek is in het Pools geschreven en heeft een Engelstalige samenvatting.

Het Vilniusgebied stond tijdens het interbellum onder Pools bestuur, Litouwers noemden het de Poolse bezetting. Bronisław Brzozowski geeft een overzicht van de postgeschiedenis in deze periode: het 'Directoraat Vilnius' van de Poolse Post 1919-1939.

Na de Duitse capitulatie (11 november 1918) werd Vilnius de hoofdstad van het onafhankelijke Litouwen. Op 3-4 januari 1919 werd Vilnius bezet door Poolse strijders. Op 5 januari week de Litouwse regering uit naar Kaunas en werd Vilnius bezet door de bolsjewieken.

Op 19 april werd Vilnius door Poolse troepen veroverd op de bolsjewieken. Het Post Directoraat werd 18 juni 1919 opgericht. Er functioneerden toen nog maar twee postkantoren in dit Directoraat: Vilnius (heropend 10 mei 1919) en Wołkowysk. Deze laatste plaats ligt nu in het westen van Belarus, maar behoorde tot 1939 tot Polen.

Het Directoraat was gevestigd in het Pociąg Paleis in Vilnius.

Het aantal kantoren werd al snel groter: midden 1920 al 156.

Op 9 juli 1920 werd het Post Directoraat geëvacueerd: de bolsjewieken waren opnieuw in aantocht. Het Directoraat verhuisde naar Łódź.

De bolsjewieken werden in de Slag om Warschau verslagen in augustus 1920.

In Vilnius is vanaf 26 augustus nog een tweede Litouwse bestuursperiode, maar op 9 oktober veroverd de Poolse generaal Zeligowski Vilnius.

Het Directoraat word daarna gevestigd in Grodno.

Midden Litouwen met de hoofdstad Vilnius werd verenigd met Litouwen (16 april 1922) en het Directoraat verhuisde weer naar Vilnius (1 mei 1922).

Litouwen-verzamelaars spreken we over het 'Vilnius-gebied'. Het Directoraat Vilnius was toen de grootste van de 7 Directoraten van de Poolse Post en veel groter dan het Vilnius-gebied.

De druk kwaliteit is niet geweldig, maar er worden wel heel afbeeldingen

gebruikt in het verhaal, een groot deel in kleur. Het zijn niet alleen afbeeldingen van poststukken en postzegels, maar ook van postkantoren, en personeel van de post.

De periode van 'Litwa Środkowa' – het Vilnius-gebied als 'onafhankelijke' staat onder generaal Zeligowski – is met een flink aantal brieven geïllustreerd. Het gaat om een korte periode, zeldzaam materiaal dus.

Veel materiaal is ook te zien uit de daarna volgende periode: Centraal Litouwen als deel van Polen.

Er valt nog heel wat te verzamelen: Wilno 1 in verschillende typen stem-pels, Wilno 2 zit ook nog in mijn verzameling. Het boek gaat verder:

Wilno3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 en 12.

In het stempelboek van Fugalewitsch zijn wel stempels uit dit gebied te zien, maar Bronisław Brzozowski laat deze stempels – ook van minder bekende plaatsen – op brief zien: bv. Mickūnai (p. 114). Mickūnai, de Litouwse aanduiding, ligt nu in zuidoost Litouwen.

Bij het Poolse Directoraat Vilnius hoorden ook plaatsen, die ook later niet meer bij Litouwen gevoegd werden.

Ook in het stempelboek van Fugalewitsch is de huidige ligging van plaatsen met Poolse stempels niet duidelijk. In het algemene overzicht van de Poolse periode en in het overzicht van Midden-Litouwen wordt o.a. Oszmiana genoemd en hij laat ook een stempel uit 1922 zien. Deze plaats ligt nu in Belarus. Overigens laat Bronisław Brzozowski ook brieven uit Oszmiana (p 221-222) zien.

Het handboek van Jankauskas (p. 316, hierna besproken) geeft een aardig overzicht van de huidige locatie van de plaatsen, die ooit deel uitmaakten van 'Midden-Litouwen'.

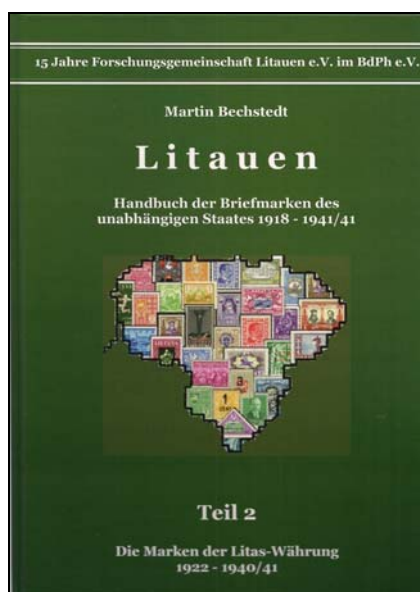
Als we in het handboek van Fugalewitsch naar de lijst van het Vilnius-district kijken (1922-1939), dan zijn wel de meeste plaatsen nu Litouws, maar niet alle (Pohulanka).

Pohulanka maakte wel deel uit van Midden Litouwen, maar is nu op de kaart te vinden in Oost-Polen.

De spoorpost komt aan het einde van het boek aan de orde en hier moet ik nog eens goed naar kijken (met HBG 56 in handen).

Jan Kaptein

Litauen
Handbuch der Briefmarken
des unabhängigen Staates
1918-1940/41
Teil 2, die Marken der Li-
tas-Währung /
Martin Bechstedt
60 euro incl verzendkosten
via Martin Bechstedt
Verlag Roggenkamp 80a
22941 Bargteheide
Duitsland
m.bech@t-online.de

Het heeft een tijd geduurd, maar in de winter verscheen deel 2. Deel 1 behandelde de postzegels in Aukšinas waarden. Martin Bechstedt heeft geprobeerd om alle kennis te verzamelen en door te nemen en daarvan zijn bevindingen vast te leggen in deze boeken. Na deel 1 had hij verwacht met het modernere materiaal sneller te kunnen werken. Dat viel tegen. Er moest veel uitgezocht worden. Litouwen leverde in technische zin lange tijd weinig fraai drukwerk. Bovendien blijkt het uitgeven en in omloop brengen van zegels een behoorlijk rommelig gebeuren te zijn geweest. Gelukkig kreeg hij links en rechts deskundige steun.

Puur als gebruiker schrijvend kan ik zeggen dat het volop genieten is. Uiteraard heeft de Michel veel gegevens, er bestaat allerlei literatuur, er zijn publicaties van studiegroepen, maar hier staat erg veel keurig

systematisch bij elkaar. Martin geeft technisch-filatelistische informatie die niet in iedere catalogus te vinden is. Vaak ook reikt hij gegevens aan over vervalsingen, valse stempels. Maar wat het geheel zo boeiend maakt, zijn de beschrijvingen van de totstandkoming van de zegels, de politieke achtergrond en al helemaal het geknoei van de pas na jaren opgepakte en veroordeelde heer Sruoga, directeur-generaal van de posten. Deze man slaagde erin om een fortuin te vergaren door zijn manipulaties. Het begon al met de Mariampole zegels, daar kreeg hij de smaak te pakken. Hij ging zeer doortrapt te werk, uiteindelijk maakte hij het te bont en viel door de mand. Lees en huiver.

Heel verhelderend zijn ook de pagina's, gewijd aan de zogenaamde "7 dagen uitgaven", de plaatjeszegels die getand en ongetand voorkomen en die telkens slechts een week lang geldig waren. Interessant is het te lezen wie er uiteindelijk rijk van werden. Mooi beschrijft Martin een en ander over de vlucht van Darius en Girenas, de poststukken die rond die vluchten in omloop zijn gebracht.

Het boek bevat per uitgave een systematisch opgebouwde beschrijving met telkens tal van aardige zaken die je weer je dublettenboek in sturen. Eigenlijk heb je nooit genoeg dubletten. Stom dat ik er zoveel van de hand deed. Stempels vragen om bestudering, formaten van zegels zijn erg verschillend, een bekend fenomeen, maar nu ben ik er serieus mee bezig. De gegevens over het gebruik van de postzegels maken dat je meer gaat letten op data. Er is trouwens erg veel gewerkt met slechte stempels, dus het blijft zoeken geblazen. Plaatfouten komen regelmatig ter sprake, maar daarbij valt het tevens op dat op dit terrein nog veel grazige weiden bestaan. We kunnen nog generaties doorgaan. Martin hoopt van gebruikers gegevens te krijgen over afwijkingen die in principe kunnen bestaan maar die hij nog niet heeft gezien. We kunnen hem helpen! Ik trof zelf in elk geval al één afwijking aan zodat hij een hokje kan afvinken.

Ik ben nu al weken bezig om mijn

collectie blad voor blad door te nemen en ben nog lang niet klaar. Haast u, voor u het weet, is het boek uitverkocht, het kost wat, maar dan heb je ook wat.

Olav Petri

Šilutės Paštas / Zbignevas
Steponavičius
I – Šilutė ; Kaunas : [s.n.],
1963-1998. – 322 p
II – Kaunas : [s.n.], 2000. –
185 p

Zbignevas Steponavičius geeft een overzicht van de postgeschiedenis van het district/rajon Šilutė.

Het is in het Litouws geschreven, maar door de vele afbeeldingen en tabellen ook voor verzamelaars die deze taal niet beheersen een interessante bron van kennis.

Alle periodes van de postgeschiedenis komen aan de orde en geeft ook een aardig overzicht van de roerige geschiedenis van Litouwen.

Šilutė heeft ook een Duitse naam en als Heydekrug ligt het in het zuiden van het Duitse Memelgebied.

Als deel van het Memelgebied komt Šilutė in 1920 onder Frans bestuur. In 1923 begint de Litouwse periode.

Het artikel van Olav Petri in dit nummer geeft de historische achtergrond van de eigen zegels die onder het Franse bestuur en in het begin van het Litouwse bestuur in het Memelgebied gebruikt werden. Vanaf september 1925 mogen alleen nog Litouwse zegels gebruikt worden.

Het overzicht van Zbignevas Steponavičius gaat ook in op de volgende Duitse periode (1939-1944), de Sovjet-periode (1944-1989). Hij laat ook de sovjet-stempels zien en de aantekenstempels. Elders is weinig informatie hierover te vinden. Zo laat hij de aantekenstempel zien met **R** (voor het buitenland), met **3** (voor het binnenland) en met **II** (voor zendingen met een bepaalde waarde). Uit de overgangsperiode –1990 en later- zijn veel stempels te zien: gekapte en omgebouwde sovjetstempels. De nieuwe stempels komen aan de orde in een overzicht van stempels uit 1997.

Jan Kaptein

**Lietuva specializuotas
pašto ženklų katalogas
1918-2012 = Special Lithu-
anian postage stamp cata-
logue 1918-2012 /
Antanas Jankauskas. –
496 p. : ill. ; A4**

Wel potjandorie nog an toe! dacht ik dankzij de boeken van Martin Bechstedt klaar te zijn met Litouwen, ligt opeens met natte inkt dit prachtige boek op tafel. Kan ik weer van voren af aan beginnen. Echter, spuurwerk is deel van onze hobby, dus ik ben blij dat dit boek is verschenen! Ik moet het allemaal nog uitproberen, dit stuk wordt onder tijdsdruk geschreven. Martin schrijft primair voor Duitstalige verzamelaars, Antanas voor Litouwers en Engelssprekenden. Zijn boek is een catalogus, geen handboek, mist de achtergrondverhalen die de publicatie van Martin zo boeiend maken. De catalogus bevat alle zegels van welke aard ook, beschrijft een aantal van de displaced persons, neemt Memel op, ObOst, Centraal Litouwen, Ostland, vaak globaal, met verwijzing naar bijvoorbeeld Michel. De proviso- rische opdrukken van 1941 komen uitgebreid aan bod, maar ook de nulle- tjeszegels van 1919.

Litouwen zelf is uitgebreid beschreven tot 2012! Enorm veel aandacht voor plaatfouten, waarbij geen onderscheid gemaakt is tussen fouten en toevallig- heden. Ook bij het moderne Litouwen staan heel veel variëteiten genoemd,

met duidelijke illustratie. Jankauskas verwijst naar eigen onderzoek en col- lectie. Bechstedt is op dit gebied zeer voorzichtig en lijkt alleen algemeen erkende plaatfouten op te nemen. Al- les overigens prachtig in kleur geïllu- streerd. Vele series moet ik opnieuw doornemen omdat er toch nog wat te vinden is, al gaan sommige krasjes en uitstulpingen me persoonlijk wel wat ver. Oude luchtpostzegels waarvan altijd werd gezegd dat er geen foutjes bekend zijn, de auteur vond ze. Wel- licht geen plaatfouten-ter-zee der eer- ste klasse, maar toch. Zelfs de Vredes- zegels van 1940 bieden tal van klei- nigheden.

Het boek is niet in alle opzichten vol- ledig, maar wat is het fijn om zo'n helder overzicht te hebben van de tarieven van Memel! Plaatsnaamlijst- jes en landkaartjes zijn altijd handig, ook al zijn ze van een bepaalde datum en dus onvolledig. Net als Martin Bechstedts boek biedt ook Antanas Jankauskas hulp voor de liefhebber van het platen van de eerste nulle- tjeszegels van het land. Grote illustra- ties. Wat nog meer? Wel een overzicht van de stempels waarmee sovjetpost- waardestukken opgewaardeerd werden na de onafhankelijkheid. En een over- zicht van vooroorlogse en moderne postwaardestukken met oog voor de- tails.

De auteur maakt geen melding van vervalsingen van oude of moderne zegels en beschrijft ze dus ook niet. Wel heeft hij zich aan uitprijzen in eu- ro's gewaagd, als ik het goed zag, ge- stempeld en postfris. Een waagstuk, wat dat betreft is Martin Bechstedt met zijn sterretjes systeem tijdloos. Op de kaft staat een moderne streep- jescode. Daarmee kan men via een "app" op een site komen, het boek bestellen, inzien. Ik moet dat nog na- der bekijken. De catalogus heeft nog een overzicht van tarieven, van per- fins, van Ach, mijn tijd is om, de redacteur wacht op deze impressie. We spreken elkaar nog wel.

Olav Petri

Om een indruk te krijgen kunt u de eerste 32 pagina's via internet inzien: <http://issuu.com/lituanica/docs/demo-2>

Binnen de Europese Unie kost het boek 68 euro (inclusief aangetekend verzenden) en betaling kan via IBAN

Bestelgegevens:
www.lituanica.eu/catalogue.htm

Prijzen:
- EU landen - 68.0 EUR (priority reg- istered mail included)
- non EU countries - 93.5 USD (non priority registered mail included)
- non EU countries - 99.9 USD (priori- ty registered mail included)

Betaling:
- EU landen – Via bankoverschrijving naar rekening van Antanas Jankauskas :Konto Nr. 134633874, Sparkasse Muensterland Ost BLZ 40050150 IBAN: DE19 4005 0150 0134 633 874 SWIFT/BIC: WELADED1MST
- non EU countries - PayPal: shop@lituanica.eu
Op verzoek: met handtekening van de auteur.
Voor vragen kan u contact opnemen per email shop@lituanica.eu. Of telefonisch: +37068754658
Graag bericht als de catalogus is gear- riveerd.

Bestelformulier:
www.lituanica.eu/contactform.htm